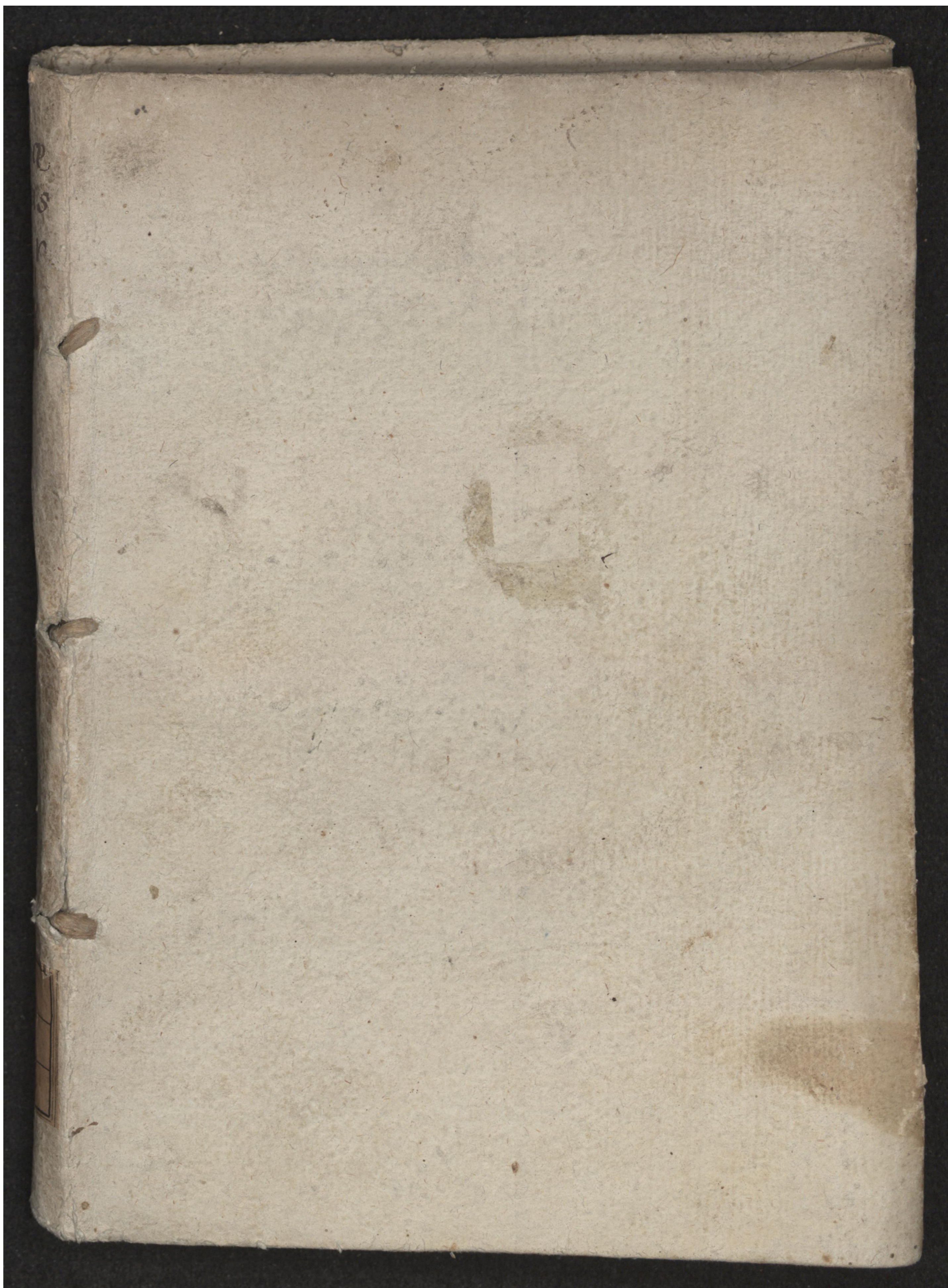
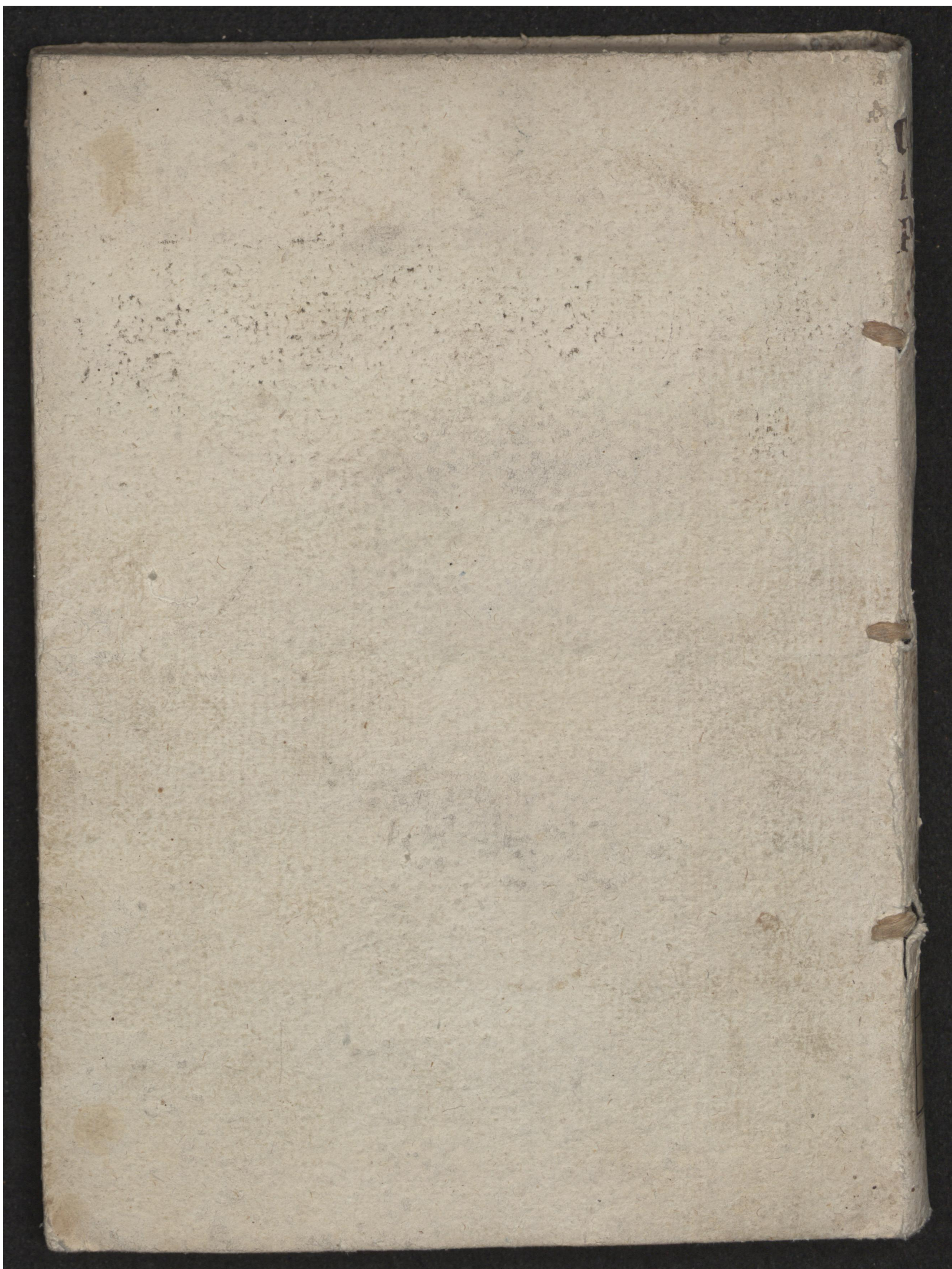

Cena
Iesus
Puer
1
7
44

VII

CEV

IESVS PVER

POEMA

Thomæ Ceuæ Soc. IESV,

IOSEPHO PRIMO

ROMANORVM REGI

SACRVM.

MEDIOLANI,

Typis Caroli Antonij Malatestæ. 1690.

CVM PRIVILEGIO.

LECTORI.

ESVM, adhuc puerum, manifestasse paulatim suam Diuinitatem Nazarenis suis conterraneis, auctor est D. Athanasius *Orat. 4. contra Arianos*, Titus Bostrorum Episcopus, Theodoretus, D. Vincentius, atq; alij: *(apud Sebast. Barrad. in Conc. Euang. lib. 10. c. 15.)* qui in ea ætate quandam veluti Diuini Solis auroram præcessisse putant. Hanc agnitionem omnium pulcherrimam epico poemate dignam censui. Atq; ita rem disposui, vt in hunc finem cælestis Infans ex Ægypto in patriam reduceretur; cui deinde viribus omnibus Dæmon moliri primò excidium aperto bello, mox nebulas offundere suspectæ Diuinitati contenderet; euentu tamen prorsus contrario. Hinc enim Nazareni multa passi, præstigijs detectis, Diuinum Puerum, cuius

amo-

amore, admiratione, atq; oraculis suspensi iam diu tenebantur, Deum tandem agnoscunt. Habes, Lector beneuole, rudem atq; informem designationem poematis; quod à personis partim humilibus, partim illustribus, à quibus res geritur, Comico-heroici naturam sumit; vnde & stylus vtriq; formæ in vnum mixtæ attemperari debuit. Nec aliud mihi proposui, quàm vt amorem erga cælestem Infantem, eiusque sanctissimam Genitricem carmine insinuarem; deformitatem, odia, atq; artes Dæmonum aperirem; & Christianas virtutes allegorijs varijs adumbrarem: exemplum secutus Iacobi Sannazarij, Ghelfucij, atq; aliorum magni nominis vatum; præsertim verò Hieronymi Vidæ, qui iussu duorum Pontificum Leonis X. & Clementis VII. res à Christo domino gestas inuentis poeticis epicè exornauit.

CÆ-

CÆSAR FRESIA E SOCIETATE IESV,
Præpositus Prouincialis Prouinciæ Mediolanensis.

CVM Librum, cui titulus eſt, *IESVS PVER*, *à Patre Thoma Ceua* noſtræ Societatis compoſitum, aliquot eiuſdem Societatis Theologi, quibus commiſſum fuit, recognouerint, & in lucem edi poſſe probauerint; facultate nobis à Patre noſtro Generali Thyrſo Gonzalez communicata, concedimus, vt typis mandetur, ſi ita ijs ad quos pertinet videbitur. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & Sigillo Societatis noſtræ munitas, dedimus. Genuæ 14. Maij 1690.

CÆSAR FRESIA.

IVbente Reuerendiſſimo P. Proſpero Leone S. Th. Magiſtro, Generali Orthodoxæ Fidei Quæſitore Mediol., legi perlegi, tertiò iterumque lecturus librum inſcriptum

IESVS PVER

Poema P. Thomæ Ceuæ Societ. IESV.

Epicum ſcilicet Carmen Argumento dignum, ſuo dignum Auctore, qui ſeu Soccis agat, ſeu Cothurno: ſeu Heroas canat, aut gracili moduletur auena, Caſtalios latices, ſed caſtos tantùm, vno hauſtu ebibiſſe videtur; Vates eximius, & tantùm non Diuinus, ni, exemplo Ciceronis Sophoclem laudantis, hanc etiam vocem vſurpare velimus. Per me igitur prælum ſubeat licet, publicâ luce gaudeat aureus liber, teraturq; Eruditorum manibus, vti meretur. Ita cenſeo

Ego Carolus Ioſeph Saita Laurent. Archipresbyter
Quarto Idus Decembris 1689.

HEXASTICHVM.

Nazareth it Pindus: Permeſſus migrat Idumen.
Hæc Thaumaturgus Carmine Ceua facit.
Parthenis & Pupus, Pupi & Nutritius almus
Cælica vos illic Muſa ſtitit reduces.
Nil humile eſt Thomæ. Sophocleo digna Cothurno
Carmina dum pangit, fit Puer ipſe, gigas.

Stante præmiſſa atteſtatione,
IMPRIMATVR.
F. Proſper de Leonibus Inquiſitor Generalis Mediolani &c.
Bartholomæus Craſſus pro Eminentiſs. D.D. Cardinali Archiep.
Franciſcus Arbona pro Excellentiſs. Senatu.

LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM.

Ionas camelarius ex Ægypto veniens, Nazareth patrium oppidum subit. Munuscula Mariæ sibi commissa, Deboræ ac Susannæ defert. Multa de Puero IESV, & Matre narrat. Post prandium nuptiale rusticum ludi puellares celebrantur. Oritur dissidium inter Damarim & Iuditham, & miro exitu componitur.

Æleſtem Puerum canimus, quem Parthenis alma
E Pharijs retulit terris, mox, impia contra
Tentamenta Erebi, primi genitoris in hortos
Suſtulit aerio in curru, rurſumq; reuexit
In patrios colles; donec, vi turbinis atri
Amiſſum Solymis, improuisòq; receptum
Nazarei agnouere Deum. Tu, candida Mater,
Viſa mihi in ſomnis, inter confinia noctis
Auroræq;, comam niueis conſperſa hyacinthis,
Cæruleà argento et gemmis in veſte micante;
Tuque, Infans, pariter pulchræ Genitricis in vlnis

 Viſus

Visus adesse, rubro sublucens candidus ostro;
Vos adeò gemini este duces, cursumq; docete
Per loca nunc primùm Latijs peragrata Camœnis.
O decus Austriacæ Gentis, cui subditus Ister
Thracibus ereptas centum prælabitur arces
Pannonia in magna, teneris Mauortius annis
Iam nunc ære puer gaudens, & puluere campi,
AVSTRIADE IOSEPH, si qua est via libera musis,
Si quid ab hoste vacat, sacri inter tympana Martis,
Et raucos lituos, nostri quoq; murmura plectri
Excipe, & inuicti Genitoris plausibus adde.
Hìc quoq; bellum ingens, horrendaq; classica, vtrinq;
Instructas acies campis, totumque videbis
Coniurare Erebum, atq; omnem descendere Olympum.
Quin & sacrilegus coniuncto fœdere prædo,
Fraudibus, insidijsq; potens, seducere frustra
Contendet populos, ausus sese addere Diti,
Mentitamq; Deam, falsumq; imponere numen.
Vnde egressa adeò series intexta supernis
Delicijs diuum, bellisq; alterna, beato
Euentu clausa, incipiam. Iam tempore longo
Orba suo infelix sole, obscurisq; relicta
In tenebris, luctu squalens mœrebat Idume.
Nec tantum rapto tenera olim sponsa marito
Indoluit; nec tot lacrymas, tot tædia, tales
Pertulit ægra parens noctes, cui funere acerbo
Dilectum ante alios rapuit mors inuida natum;
Nec dolor est vllus, nec tantus fletus amantum,

Quos

Quos procul auulsos terra, aut mare separat ingens:
Quantus erat, Diua, Pueroq; absentibus, inter
Nazaridas mœror: profuga cum Virgine namq;
Visus abire omnis risus, decor, atq; iuuenta,
Nec miseris reditura vnquam tam dia voluptas.
Fons erat in medio pagi, quò sæpe solebat,
Lotrices inter reliquas, pulcherrima matrum
Panniculos Pueri vitreo torquere fluento,
Mox herba in viridi puras distendere ad auras.
Huc varijs plumis nunquam antea visa volucris,
Purpurea ceruice, & versicoloribus alis,
Venerat e Nilo, paruoq; aßueuerat amni;
Frondosæq; sibi tectum delegerat inter
Aerios ramos, & opacæ vmbracula fagi.
Illa igitur, quoties herboso in margine matres
Constiterant, propiùs volitare, & dicere quiddam
Velle videbatur. Quin, flauo vbi vertice longos
Siccabant crines per eburnea colla fluentes,
Ad solem, viridi in cliuo de more puellæ,
Illa super secura humeros, supraq; volabat
Distentos funes, quasi dicere nuncius ales
Virginibus vellet: Vidi quam fletis ademptam,
Viuit adhuc, vobisq; fero fausta omina cantu:
Carmina sed volucris non intellecta canebat.
Has inter curas iam tertius ibat aprili
Florifer annus, &, exactà post frigora brumà,
Vitiferi colles, atq; herbida prata iuuentam,
Induerantq; nouos flores, noua germina valles:

Cùm demum, vt visum superis, e rure Canopi
Nazareus Ionas, Solymam qui fortè camelos
Duxerat, atq; Arabum merces, vt vere quotannis
Sueuerat, in patrium diuertit mulio pagum
Nuncius incolumis Pueri, sanctæq; Parentis,
Visus ab ætherijs descendere sedibus, ipsam
Visus & auroram, miserisq; reducere solem.
Nam læta ante alias mensis Neomenia primi
Fortè recurrebat, viridiq; in gramine pagi
Turba soluta operum, calamis, conisq; salignis,
Et cursu, ludisq; alijs intenta vacabat.
Cùm strepitus inter puerorum, & gaudia ruris
Ecce aderat multo respersus puluere vector,
Vespere iam sero; cui conterranea pubes
Protinus occurrit clangoribus vndiq; lætis,
Obsessumq; tenent: Quæ fors, quæ prospera cæli
Vis tulerit, quò, atq; vnde rogant: centum, heu, procul annos
Absentem, patriæ oblitumq; queruntur. At ille
Nunc hos, nunc illos veteres complexus amicos,
Adsum, inquit, Memphi digressus, longa viarum
Post spatia, & soles terdenos; vosq; salutant
Et Maria, & Ioseph, & pulcher Iesulus; omnes
Quos liqui incolumes, & quorum læta reporto
Nuncia. Ad hæc festus sublatus ad æthera clamor,
Arrectiq; animi, vulgatusque illico rumor:
O age, dic, hospes, seriemq; ab origine pande;
Quid Pharia regione struit pater? ecqua relictæ

Cura domus? quantùm miserè expectantibus vsq;
Restat adhuc? Fesso nunc parcite; fusiùs, inquit,
Cras, vbi per noctem sopor instaurauerit artus,
Cuncta renarrabo. Sed non turba anxia matrum
Ferre moram, similesq; rubis, ederæq; tenaci,
Vestibus apprensum, votis, precibusq; fatigant
Circumfusæ omnes: siquidem retinere furentes
Lætitia, & differre auidis libamina prima
Quis poterat? Tonitru interea ter cærula nubes
Insonuit læto; mox optatissimus imber,
Quem dudum campi sitiebant, murmure leni
Labitur, insequiturq; ater rupto æthere nimbus.
Ocyùs hàc illàc profugi, cogente procella,
Quà via, quà propior domus, & quà densior arbos,
Corbibus in caput iniectis, tectiq; galeris,
Quos cuiq; ingenium tulerat, succedere tectis
Agricolæ, & clausis nimbos arcere fenestris.
Atq; ita congreßum pluuia, & nox atra diremit.
Ast vbi deterso penitus nitidissima eoo,
Mane aurora algens humili de colle refulsit,
Conuenere senem Susanna & Debbora primæ,
Queis Maria ante alias primis assueuerat annis,
Bimula adhuc, vtriq; olim, discrimine paruo
Areolæ, iunctis laribus contermina tecto.
Huic illa intextum velamen miserat, illi
Niliacam zonam; & gnatis quoq; Diua gemellis,
Vtriusq; memor, cera de candida eburnum
Addiderat dono pupum cum crinibus aureis,

Velle-

Vellere compositum niueo; & de vellere eodem
Candidiorem ebore & cycnis adiunxerat agnum.
Has senior merces vbi protulit, inter odora
Cinnama quas secum conuexerat, Hoc tibi velum,
Susanna; hanc, inquit, Phariam tibi, Debbora, pallam;
Atq; hæc Benoni, hæc Vasthi munuscula ferre
Commisit Maria, inq; sui vos pignus amoris
Ista tenere rogat: veniam simul vsq; precatur
Si non plura, exul nempe & paupercula, donat.
Obstupuere ambæ percussæ, & multa volentes
Dicere, non illas lacrymæ, gemitusq; sinebant.
Mirantur, versantq; manu tenuissima lina,
Vixq; audent digitis contingere cerea summis
Munera, nec cessant alternis reddere grates.
Iamq; aliæ interea matres, nuptæq;, nurusq;,
Longæuiq; senes aderant, confertaq; pubes
Plurima; perq; manus ibat mirabile textum,
Rimanturq; opus, atq; aditu speculantur ab omni,
Et varia in luce obseruant, & cuncta tuendo
Expleri nequeunt oculi: Atq; an pinxerit ipsa
Mater acu illa Arabum folia, atq; vbi fila reperta
Tam varia, & viuus color ille an flos amaranthi,
An cerasi, an citri; super omnia cereus ille
Quem roseis labris, quem reddat pupulus ore,
Lis erat, & strepitu vario sententia discors,
Vectoremq; adeunt, importunæq; lacessunt,
Passeribus similes, ingenti murmure cùm se

Vepribus atq; ebulis æstiuo vespere condunt.
Hæc inter Ionas narrabat mira seorsum
Longæuæ Thamari, atq; alijs: Audite, puellæ,
Vos quoq;, ait Zelphe; & muliebrem voce susurrum
Increpuit Iesse ruris pater. Incipe quæso,
Inquit Abra, historiam rursum miræ arboris, vnde
Penniger ille ater depulsus; penniger, inquam,
Ille latens ramis vetus incola. Sic ait, atq;
Sedibus in iunceis matres, arcisq; salignis
Consedere alij, fecitq; silentia rursum
Bethsabæa manu: tum sic bonus institor. Arbor,
Dicebam, est ingens prope Memphim, ipsiq; coæua,
Vt perhibent, Orbi, inq; auras altissima visu
Tollitur: immanem truncum vix brachia circùm
Ducta queant nouies passis complectier vlnis.
Huic horrens inerat bubo, agrestemq; putabat
Gens ignara Deum: dubijs hinc omina rebus
Poscere, perfusasq; mero cum lacte solebant
Porgere primitias frugum, solemnia dona.
Forte dies aderat, qua simplex turba quotannis,
Ad liquidum fontem, fatalis cui super arbor
Imminet, exercet ludos; epulisq; peractis,
Obscœni nemoris velatus tempora circùm
Deciduis folijs, responsa expectat aruspex.
At non e ramis, vt pridem, audiriter ales
Incola, nec precibus, nec donis flectier vllis.
Adduxere nigrum mactandum rite iuuencum,
Instaurantq; epulas. Tum verò emissus ab orno

Fera-

Feralis gemitus, voxq; exaudita per auras:
Me Puer Hebræus, cui tellus, aſtraq; ſubſunt
Imperio, huc veniens migrare in Tartara cogit.
Diriguere metu, & circùm tremere omnia viſa,
Mox nido exhalare niger vapor, inde repentè
Tartareus volucer coram ſe ſuſtulit alis
Horrendus viſu. Ter pennis circuit atris
Antiquam ſedem; ter ſummis ſidere ramis
Conatus, rauco ter cum ſtridore relapſus:
Inde fugit, ſequiturq; fugam fœdiſſimus imber
Grandine commixtus; tum glebæ, & grandia ſaxa
Coniecta in pateras, reuolutaq; pocula menſis:
Illico diffugiunt, metus & pauor omnia turbant,
Solemnesq; dapes, infectaq; ſacra relinquunt.
Subſtitit hic ſenior paulùm, interfataq; Dina eſt.
Quis puer ille autem, ſtygius quem dixerat ales?
Nunc ſequar (hoſpes ait) ſiccis permittite labris,
(Nam crudis cæpis vox aſpera faucibus hæſit)
Tantiſper liquido verba irrorare lyæo.
Sic ait, appoſitoq; mero, vt gens priſca ſolebat,
Impleuit pateram, manibuſq; vtrinq; prehenſam
(Quod felix, ſocij, fauſtumq; ſit omnibus) hauſit,
Biſque interrupit ſynçeris laudibus hauſtum,
Inuerſaq; manu barbam, atq; ora hiſpida terſit.
Adiecere animos rurſum: ſic ille ſecutus.
Ecce autem, poſtquam bis tertia fulſerat Eos,
Ecce, inquam, Ieſſæa Parens, complexa puellum
Intortum pannis, deſerta per auia paruum

Ferre

Ferre videbatur tenera inter brachia ſolem.
Biſgemini anteibant iuuenes, atq; alter eunti
Signat iter, prenſasq; manu regit alter habenas.
Æſtus erat, medioq; dies altiſſima Olympo,
Et laſsus ſenior coniux deponere in herba
Iamdudum optabat feſsum latus æger anhelus;
Atq; oculis circùm luſtrabat, ſicubi riuus,
Aut vſquam tecta vlla forent: Cùm ruſtica fortè
Filia meſſoris veniens e rure puella
Monſtrauit fontem, & prope fontem vmbracula denſæ
Arboris (hæc erat illa arbor, quam diximus) atq; hìc
Sarcinulas poſuit pater, atq; e margine, pronà
Ceruice, hauſit aquam gelidam; &, quà purior algens
Manabat ſimilis vitro liquidiſſimus amnis,
Fagineam impleuit ſcutulam, vxoriq; ſedenti,
Optantiq; tulit; conſuetos ſcilicet hauſtus,
Queis, exoſa merum, teneris aſſueuit ab annis.
Interea feſſi dum puri ad murmura fontis
Reſpirant paulùm, dum lenia frigora captant;
Ex improuiſo (dictu mirabile!) mota
Inclinari arbos a tergo, & flectere ſumma
Culmina, detortis inuertens brachia truncis:
Quod ſimul ac ſenſit, (nam pronis frondibus ipſos
Iam Mariæ attigerat crines, & mollia colla)
Extimuit ſubitò, preſſitq; ad pectora natum;
Conuerſisq; repentè oculis ſuſpexit opaci
Obſequium nemoris, ſtupuitq; tenerrima mater.
Nec ſatis. E curuis ramis nata illico poma

Sponte cadunt, pars ante pedes, pars gramen in altum,
Pars in stagna; sinusq; inter, gremiumq; resultant:
Improuisum imbrem venientem suspicit ipse
Percussus quadrupes, atq; ictas concutit aures.
Ipsa manu dein casta parens acclinis ad vndam
Fasciolas pueri lauit, traxitq; salubrem
Contactu ex illo vim postea vitreus amnis,
Vnde sacro tacti igne bibunt, ægriq; cameli,
Et læsi iaculis abstergunt vulnera cerui.
Hæc mihi narrabat Ioseph; namq; ipsa roganti,
Quo fugiat, pudibunda parens tegit omnia risu.
Asteriscus* denotat interlocutores varios.
**O quæ mira, hospes, memoras! Quò deinde puella,*
Quò gressus peregrina tulit? namq; abdita prorsus
Nunquam aliàs audita refers. Procul, inquit Ionas,*
Excepit Memphis, Memphis cui mœnia centum
Circùm errant stadijs, æratis vndiq; portis
Peruia, pensilibusq; hortis, & turribus, inter
Niliacas vrbes, terris celeberrima eois.
Hìc verò exulibus nostris conducta prope amnem
Ædicula extra vrbem lætissima; namq; fenestris
E geminis Nilum, supraq; infraq; meantes
Prospiciunt toto amne rates, solatia fessæ
Interdum nuptæ, quæ sola, & cognita paucis
Interiora domus seruat. Sed quis labor olli?*
Quo vitam infelix tolerat tot saucia curis?
**Nempe manu industri, digitisq; intenta laborat,*
Pingit acu, pictasq; stupet vicinia telas.
Hæc chlamys, hoc peplum Mariæ labor est; puer iste

Cereus

Cereus eiusdem pariter labor. *Hinc, Berenice,
Teq; tuosq; potes Phrygios abscondere flores;
Aspice quos flores pingit Iessæia. * Iam quid
De puero IESV narras? grandiusculus ille
Creuerit, æquæuo venturus namq; december
Quartam hyemem Benoni addet: quid iam ille tenellis
Incipit enodare labris? quæ gratia dictis?
*Quid senior coniux? ecquando in patria tecta
(Nam quid adhuc metuit?) gnatum, vxoremq; reducet?
Hic bonus illacrymans hospes plorantia tersit
Ora oculosq;, manusq; ad sydera sustulit ambas.
Delicium nostrum puer ille est, ipsaq; mater
Transtulit e gremio sæpe in mea brachia, sed non
Oscula ferre genis potui vnquam, nam sacer obstat
Continuò pauor, & pulchri reuerentia vultus.
Ille mihi curas vultu aspectuq; serenat.
O belli crines! o labra corallina! Vellem
Audires, Susanna, semel cum matre loquentem:
Audiui ipse semel, nec possum audita referre.
*Certè aliquid plusquam mortale est pupulus ille;
Et dixi toties, Maria, hic puer, hic tuus infans
Non est quem cæcum vulgus putat esse: fatere,
Altior est illi quàm sit mortalis origo,
Tuq; hæc mira siles, sed & ipsa silentia nosco.
Tum pater: Audite hoc, Memphi quod nuper in horto
Contigit, & nostris sit meta hæc vltima dictis.
Venerat alma parens Phariæ molitricis in ædes,

Hortus vbi exiguus fuerat; sed, frigore nondum
Exacto, nec dum rupto se prodere primùm
Folliculo; quos fagineis seruabat in vrnis,
Audebant flores, caryophila pleraq;, pictæ
Hesperides, nasturcia sera, rosæq; Damasci.
Illa tamen puero optanti decerpserat vnum,
Cui calycis scissi e rima iam coccina vestis
Exibat distincta croco. Pulcherrimus infans
Vt tenuit, risit paulùm: (mirabile dictu!)
Flosculus ipse etiam risit, nexusq; virentes
Rupit, & explicuit sese: exemplumq; secuta
Cætera turba etiam pictis caput extulit vrnis.
At cæpæ quotquot fuerant, atq; allia in horto
Continuò traxere luem, morboq; peremptis
Successere alij frutices; flosq; aureus inter
Purpureos reliquos, cui crux, & tristia quædam
Symbola, malleoli in folijs, & virgea flagra.
Talia narrabat, cunctis mirantibus, hospes:
Nec finis fandi, tot millia poscere rerum
Instat adhuc denso circumfusa agmine turba,
Effugiumq; vetant. Satis est: permittite iam nunc*
Vt pagum, & patrios agros, atq; arua reuisam,
Namq; diu hunc haustum puri ætheris exul anhelo.
Sic ait, atq; iterum in pateram reliqua amphora versa est,
Libauitq; merum pleno tibi, Partheni, vitro.
Inde domo egressus circùm ibat florida rura,
Vitiferos laudans colles, auramq; salubrem.
Donec

Donec longæui ventum est Simeonis in hortum,
Nupta vbi Bethlæo iuueni pulcherrima Elisa
Traxerat agrestem festa ad conuiuia turbam.
Mensa ibi structa ingens sub opaco tegmine lauri,
Impositæq; super lances, metretaq; nigro
Stannea plena mero, & similis Phario obelisco
Caseus in medio, atq; anates, fumantiaq; exta,
Conuiuæq; boni circùm, pueriq;, operæq;,
Messoresq;, viri, nuptæ, innuptæq; puellæ.
In medio Ionas pater in cathedra abiegna,
Thoraca exutus, geminos interq; molossos
Iura dabat. Non hìc famuli, nec inutile pondus
Argenti, & vanæ lites cui debita primùm
Ante dapes manibus lympha, & subsellia circùm
Bellum importunum qui prima in sede locandus,
Quiue locus princeps; nec dignior expectandus
Qui bibat ante alios, totq; inter fercula tricæ,
Iuscula, pulticulæ, pastilli, & glutina rerum:
Sed quales natura dapes creat, atq; labore
Empta fames, vultusq; boni, & super omnia curis
Libera mens, qua pauperiem clementia Diuum
Temperat, humanis ex æquo prouida rebus.
Talibus ergo diem solemnem turba trahebat.
Interea Virgo, & Pharia regione Puellus,
Absentes quamuis, disiunctiq; æthere longè,
Gaudia syncera, atq; animos, atq; otia pagi
Læta vident: vtq; alma suum tunc fortè gerebat
Infantem gremio complexa, vtq; ambo vicissim

Mune-

Muneribus ſuper, & dictis, atq; hoſpite Iona
Plurima contulerant, roſeo ſic ore locuta eſt,
Inſpirans diuum genitrix pulcherrima amorem:
Alme Puer (paulùmq; metu, non auſa fateri,
Continuit ſe: mox iterum, formidine pulſa,
Inſtitit) alme Puer, tua ſi mihi certa voluntas,
Pulchrum aliquid cæleſte hodie permittere noſtris
Agricolis inter ſolatia ruſtica vellem;
Idq; rogo, & meruere boni. Iam tempore longo
Quæ miſeros, nobis abſentibus, ægra fatiget
Cura, laborq; vides. Quid ſi manifeſtus vterq;
Lætitiæ & ludo intentis, dum gaudia feruent,
(Idq; potes nutu) coram improuiſus adeſſet?
Quæ tibi mens? quid ais, pulcherrime? dixerat. Olli
Dius amor (quid enim matri neget?) ardua quamuis,
Grandiaq;, atq; inſueta popoſcerat, ore ſereno
Annuit: atq; diem feſtum, & bona gaudia ruris
Claudere ſucceſſu libuit genialia miro.
Aſſenſit cœlo Genitor quoq; ſummus ab alto,
Altiùs hinc orſus quæ poſt memoranda canemus:
Inuentusq; modus, condictaq; tempora, luſus
Agreſtes inter, ſero poſt prandia ſole:
Tantus amor patriæ, atq; abſente in Virgine cura.
Iam virides ergo platani maioribus vmbris
Vndiq; opacarant hortum: tres circiter horæ
Reſtabant ſiquidem ſolis, fuſiq; per herbam,
Aggeſtasq; trabes ſuper, & ſub vitibus altis
Agricolæ pranſi iam dudum tædia ventris

Distenti inter se vario sermone leuabant.
Cùm senior iuuenes lentos in terga iacentes
Increpuit dictis pater Ammon: Oh quid inertes,
Vt pasti saturiq; boues in stramine fusi,
Tandiu, ait, segnes horas consumitis? io!
Macti animis, pueri, detersa oscedine; ludo,
Dum vacat, hoc reliquum traducite; surge age, Laban,
Surge, Ioas piger, heus! ohe! Simul Abra puellas
Parte alia hortari, atq; omnem vndiq; cogere pubem,
Nomine quamq; vocans; Esther, Sulamitis, Elisa,
Ad ludum: ludo pulcherrima præmia victrix,
Quæ socias pedibus præuerterit optima, habebit.
Continuò succensi animi, atq; arrecta iuuentus.
Conuenere omnes. Tumulo Susanna virenti
Explicuit manibus velum, quod miserat alma
Parthenis, hesternum munus. Quæ vicerit, inquit,
Hoc Mariæ peplo cingat sibi tempora, sed dein
Restituat post tres soles memor, atq; rosarum
Dona dabo innexam philyra violisq; coronam.
Inde alium, iuuenes, ludum celebrabitis; ipse
Præmia, ait Ionas, victori pocula seruo,
Pocula plena mero. Præcedite rite, puellæ.
His dictis festus sublatus clamor ad auras,
Iniectusq; alacris furor, & noua gaudia cunctis.
Pratum erat, & salices inter longissima visu
Semita lata virens, longèq; erecta sub auras
Syluestris morus, cui quæ prior oscula ferret,
Atq; manu viridem ramum diuelleret, illa,
(Sic

(Sic statuunt) roseum sertum, & velamen haberet.
Ergo, locis pariter captis, Alphæus vtrisq;
Percussis manibus signum dedit. Ilicet omnes
Effugiunt nimbo similes, studijsq; iuuentus
Instigat varijs: Vrge vestigia, Rachel,
Te Damaris propior iam iam tenet: Hei mihi! rhamnus
Vestibus implicitus: Zambrim fuge, Dina, sequentem:
Perge alacris, Iuditha prior. Sonat vndiq; læto
Circumiectus ager strepitu, vocesq; per auras
Congeminat nemorosa echo. Verùm omnia pastor,
Pastor amans Nymphæ, nimiaq; cupidine flagrans
Turbauit Daniel ausis agrestibus. Ille
Iuditham sibi promissam, qua pulchrior vlla
Non erat æquali in cœtu, præcedere cursu
Ardebat; studijsq;, & nisu corporis omni
Incumbens, votis, oculisq; impellere euntem
Instabat: sed postquam vltra perducere posse
Non aliter videt; heu! Damari nil tale timenti,
Heu lassæ, quæ iam metam prope anhela tenebat,
Vicino e riuo faciem, vestemq;, capillosq;
Irrorauit aqua, & festum maculauit amictum,
Reticulumq;, & syrma nouum, calceosq; niuales.
Illa furens animis sorbum, quod fortè gerebat,
Conijcit in caput inuisum toto impete, multa
Vociferans, oneratq; probris, & fuste reperto
Nequicquam insequitur: dumq; iras luctibus explet
Femineis; raptum interea Iuditha redibat
Osten-

Ostentans manibus ramum. Non liber habenis,
Effusisq; iubis tanto redit impete victor
E stadio Masſylus equus plausu incitus ardens;
Vt campos fugiens niueis quatit illa cothurnis,
Crinibus in ventum sparsis. Sed virgo secuta
Æmula par zephyris, & deniq; crine prehensam,
Iniectàq; vtràq; manu tenet, atq; virentes
Multa reluctanti frondes rapit; inde citato
Ipsa prior cursu redit, & sibi debita dona
In medio cœtu exclamat, sparsiq; recentes
Deplorat maculas riui. Sed & altera plorans
Sublatum repetit ramum, atq; humeralia scissa,
Et laceras queritur vittas: atq; hinc pater Ammon,
Inde vtramq; bonus dictis compescere Ionas.
Quin & ridiculus Nabal se gutture pingui
Arbiter in medio statuit; quem plurima fantem,
Quà peponi agresti par struma excreuerat ingens,
Ambabus Damaris repulit facto impete palmis.
Labitur ille putre in stagnum resupinus, vt ipso
Margine constiterat lubrico. Risere cadentem,
Nec sese tenuit Iuditha, nec altera, cœno
Vt videre atro emergentem, quem excita circùm
Turba canum insequitur lutulentum, &, quà fugit, anser,
Atq; anates raucis quatiunt clangoribus alas.
Hinc paulùm sopiti ignes, & fractior ira:
Mitior hinc animis furor, & pax deinde secuta.
Concordes iunxere manus, & fœdere iusto

Res ita composita, ut victrix Juditha referret
Præmia; sed mœstæ Damari promisit in aurem
Debbora partheniam chlamydem solatia victæ.
Sed non hìc finis. Lis altera deinde secuta,
Inq; repentinum subitò versa omnia luctum.
Stabant intentæ matres, & virginis auream
Ceruicem textis ornabant floribus. Illa
Namq; acubus fixis accommodat; altera subtus
Virgineum peplum nodo implicat; altera flauos
Educit crines; hæc deniq; corrigit omnia,
Atq; aliter crines, & velum, & serta reponit
Florea: nec finis tricis muliebribus. Ast heu!
Heu Daniel miser! heu miseræ qui præmia nuper
Abstuleras Damari! Nunc sacro deniq; velo
Clausa, inter veluti nimbos argentea luna,
Vt stetit in medio tua Judith compta amaranthis,
Et vernis redimita rosis; heu non tua Judith
Ampliùs, heu sponsum, heu thalamos auersa repentè,
Et tedas exosa fugit, pactosq; hymenæos;
Coniugiumq; palam, & veteres detrectat amores.
Nequicquam mater, nequicquam cætera turba,
Atq; auia, atq; soror dictis lenire furentem:
O gnata, o miseræ dolor, & spes vana parentis!
Vnde odia? vnde iræ? & subita hæc insania mentis?
Ipse amens pastor flens, atq; in genua volutus
Crimina scitari lacrymans, veniamq; precari.
Aspera sed virgo, dictis haud mollibus, alto
Abnuit ore minax; quantumq; miserrimus ille
Obse-

Obsequijs ambit; tantum illa ferociùs arcet.
Dein versa ad matrem, Thalami iam desere cúras
Hinc, ait, o genitrix, lacrymisq; absiste precari;
Nam mihi Carmeli sacra inter culmina florem
Virgineum, atq; æui illæsum seruare pudorem
Est votum: hanc certam inijciunt mihi sydera mentem.
Tum verò infelix sponsus quatiens pede terram,
Et scissa endromide, & chlamyde, abiectoq; galero,
Ingratam, immemorem, infidam, agrestemq; vocare,
Præmia cui ludo victæ nil tale merenti
Heu demens tulerat: nunc donis nempe superba
Promissos fugit illa thoros. Furit improbus amens,
Et nisi vi teneant conantem soluere capta
Brachia, fortè ruat præceps moriturus in amnem,
Aut sanctum properet manibus rescindere textum:
Tantus agit cæcam furor & vesania mentem.
At non passa diu tristes mitissima Mater,
Nec donis turbare suis solatia ruris.
Audiat hæc, exosa domum, si qua innuba virgo
Nubere cælesti sponso velit: audiat illa
Cui thalamo felix, cui sese obstringat amanti.
Fortè in secessu viridi, dum talia feruent,
Tres pueri teneri atq; boni, quà carpinus ingens
Floruerat, summo speculati in vertice nidum
Lusciniæ, iactis glebis, saxisq; per auras,
Deijcere instabant; paruis tamen irritus omnis
Iamdudum conatus erat: Cùm visa repentè
E latebris Syluæ ante oculos pulcherrima imago,

Inceßu prorſus, geſtuq; , habituq; MARIA.
Illa erat, illa manu Puerum de more trahebat;
Seu viſa in ſpeciem tantùm, ſeu vecta per auras,
(Quidquid id eſt) medio coram nitidiſſima luco
Subſtitit, arridensq; ſuo de more locuta.
O pueri, teneros haud fas conuellere nidos,
Atq; ſuos miſeræ matri ſubducere fœtus,
Quos illa inſtruit ad cantus; nam deinde ſolutis
Illi etiam linguis, cantu nemora auia mulcent:
Huc, ait; & poſitis ſaxis accedere coram
Improbulos, cœnoq; manus abſtergere iuſſit;
Eduxitq; ſinu tria perſica, & oſcula rite
Ferre priùs manibus docuit; primumq; Manaſſi,
Tum Ionathæ, Phineiq; dedit: dein iam fugientes
Acceptis donis, cupidos oſtendere, rurſum
Ad ſeſe reuocat, prohibensq; ea lædere morſu,
Ferre intacta iubet: Veſtris & matribus, inquit,
Si vos fortè rogent, Maria hæc Ieſſæia nobis,
Dicite, dona dedit; grauibus iam libera curis
Huc reditura breui. Memores hoc deinde tenete:
Dicite Iuditham mihi ſeruent, quam meus Infans
Vult caſtis thalamis iam nunc ſibi nubere Ieſus.
Audiſtis? Iuditha meo deſponſa Puello eſt:
Hic meus, hanc, inquam, ſibi nuptam deſtinat Infans.
Sic inſtat, nomenq; iterum, & mandata repoſcit,
Vt memores ſeruent, recitentq; fideliter omnia;
Et bleſas voces, ſemeſaq; dicta reformat.

Tan-

Tantaq; ſimplicitas erat, vt iam ferre docentem
Præcupidi haud poßent: Ite ocyùs, ite, puelli.
Ocyùs exiguos per culta virentia greſſus
Accelerant læti; procul & clamoribus altis
Dona manu oſtentant: Maria hæc pulcherrima donat:
Miranteſq; adeunt matres, gremijsq; reponunt,
Et Mariam quandam, haud ſibi notam, hæc pulchra dediße
Munera. Vbi? qualis? quænam? rogat vndique circùm
Anxia turba. Illi veſtes deſcribere, & ora,
Et digitis monſtrare locum, & promittere certos
Quamprimùm in patriam reditus; atq; inſuper addunt
Iuditham Ieſu deſponſam, hanc nubere certis
Promiſſis Puero. Tum facta ſilentia linguis,
Iniectusq; pauor, ſopitaq; iurgia amantum.
Illico deproperant certatim e colle virenti
Præcipites, ducibus pueris. Vbi vero? vbi viſa?
Solliciti, intentiq; rogant. Illi omnia circùm
Veſtigare oculis: Hìc primùm obiecta Manaſſi,
Hìc erat. Aſt illic iam fons argenteus vnda
Stagnabat vitrea; violæq;, roſæq; marinæ
(Sic Itali appellant albas) cernuntur in herba.
Illa tamen nec per ſalices quæſita, nec inter
Pineta, & larices, iterumq; iterumq; vocata
Vlli vſquam reſponſa dabat. Viden', Iſmaris, illam!
Eccilla! At ſubitò ex oculis euanuit: at mox
Viſa iterum tilia ſuper alta: at viſa refùgit.

En

En rursum in stagno! Rachelis sed fuit error;
Namq; erat in nube, & vitreo apparebat in amne.
Nec deinde vlterius visa vlli. At territi agrestes,
Collectis cedris syluestribus, atq; ligustris,
Iuditham Iesu desponsam rite sacrabant,
Ignari quanto se nomine tollet ad astra
Bellatrix quondam; quantùm feret ardua palmas
Iuditham super antiquam; quæq; inclyta rerum
Hinc series oritura ingens, Iessæia postquam
Parthenis in patrios remigrauerit alma penates.

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Virgo ex Ægypto redux in itinere ab Angelis conuiuio excipitur. Patrios colles subeuntem vindemiatores longè prospiciunt. Oppidani admoniti obuiam exeunt. Domi Susannæ excipitur; inde paternas ædes subit. Puero, Matri, & seni nutritio felices somni, nocturno cantu, e cælo deuocantur.

Candida iam cælo reparabat cornua Phœbe,
Spiciferamq; manum radianti proxima soli
Erigone stellis gemmatam absconderat axe;
Cùm læti augurijs tandem cælestibus almæ
Nazarij aduentum Diuæ sensere propinquum.
Scilicet hæc illis reditùs certissima signa
Discedens dederat Ionas : Tria lilia quando
In Mariæ specula niueum de cespite florem
Protulerint, cœlo lunas exinde recentes
Obseruate, *inquit*; bis tertia namq; reducet.
Lilia vernarant, bis tertia lunaq; primùm
Clara inter roseas visa est argentea nubes.
Et iam Diua parens Mareotica regna relinquens,
Cælesti monitu, sæui post fata tyranni,

Cum ſene, cumq; ſuo tandem expectata Puello,
Nazareos læta in colles, atq; arua redibat.
Olli puniceis interflauentibus ambit
Texta vmbella comas paleis, & tempora inumbrat,
Coccina quam propiùs ſubſtringit tænia nexu:
Obliqua ex humero deſcendit ianthina zona,
Qualem fuſca genas, & multo torrida ſole,
Singario veniens e pago Ægyptia mater
Ferre ſolet; niueos cyclas tegit ima cothurnos:
Fræna regens ſenior cuſtos it præuius: ipſa
Fœmineum in morem vehitur, nigrosq; capillos
In ſpiram tortos mundiſſima lina coercent.
Sylua fuit tamarice virens, elatisq; recuruis
Palmarum, torto quà ſcrupea calle nitentem
Exigui laticis ducebat glarea venam.
Haud procul inde Ciſon it campis murmure rauco,
Prætextus glaucis cannis, limoq; paluſtri,
Læta Palæſtinæ per pinguia culta volutus.
Hìc, fluuij haud procul a ripa, ſub colle virenti,
Bisdeni alati iuuenes, nemus inter opacum,
Floriferam menſam ſecreta in valle pararant
Parthenidi & Nato: opportunaq; tempora nacti
Ramorum e latebris, læto clamore, repentè
Erupere. Dolos timuit deprenſa viatrix
Extemplo: riſit cæleſtis Pupulus: ipſe
Improuiſum epulum, ſenior, diſtentaq; in herbis
Candida lina ſtupes. Circumfuſi vndiq; ephebi,
Pars onere infantis longo releuare parentem,

Quadru-

Quadrupedis pars fræna manu prenſare fugacis:
Sarcinulas ſeruare alij: mitiſſima Virgo
Officioſa queri, ſuperum ſe fraude petitam,
Se circumuentam; ſimul interiora ſubibat
Frondentis ſyluæ, quà ſubterlabitur alnis
Hinc atq; hinc torrens. Illic gratiſſima laſſis
Parta quies paulùm, & viridi mora dulcis in vmbra.
Crinibus alludunt Zephyri; ſtrepit vndiq; pennis
Pictarum volucrum feſtus chorus, anthuli, alaudæ,
Ardeolæq;, canarinique. At rite miniſtri
Dant manibus lymphas: alij mantilia tonſis
Expediunt villis: alij cerealia liba,
Mora, oleaſq; ferunt. Magno priùs alma Parenti
Attollens oculos, puraſq; ad ſydera palmas
Libabat Regina dapes; quas ordine pulchro,
In niueo alabaſtrite, inſperſis amaranthis
Deſuper, effuſiſq; crocis, & amaraco odoro,
Imponunt famuli, lac preſſum, cerea pruna,
Et mella, atq; ſuis adopertas frondibus vuas.
Hæc cernens limis oculis teterrimus Orci
Rumpitur inuidia genius malus. Inter amœnæ
Anfractus vallis, procul obſeruarat euntes
Iampridem, ſcopulos circùm, & iuga celſa pererrans
Capripedi Satyro ſimilis: nunc anxius amens
Circùm ibat nemus: vt menſam qui olfecit herilem
Villoſus canis, at metuens oleagina tergo
Verbera, ſtratus humi lances patinaſq; tuetur,
Hinc atq; hinc mota fallens ieiunia cauda:

Haud aliter Stygius lustrabat singula gurges,
Exertans oculos, nunc hàc, nunc peruagus illàc.
Audit ebur, pulsasq; fides, ceu bubo canoras,
Ante ortum solis, collectis horridus alis,
Contemplatur aues: audit mortalibus arces
Sydereas, legio vnde olim deiecta rebellis,
Seruari; his patrias sedes, his regna parari:
Intenditq; animos, arrectisq; auribus adstat.
At circùm erranti, & per ramos cuncta tuenti,
A tergo alatus fidicen, cornu inter vtrumq;
Barbiton infregit medium, quod fortè gerebat:
Nam tibi quò, petulans, aditus? ten', lurida pestis,
Huc inferre? Apage hinc citiùs, procul, helluo.
Vento
Ocyor, ille fugà pedibus quatit arua bisulcis,
Tuta petens; summi scandentemq; ardua montis
Cernere erat pauidum, celsa de rupe tuentem,
Atq; vtraq; manu plagam ceruice tegentem.
Inde iter ingressi accelerant. Strepit æthere aperto
Læta phalanx, pennisq; superuolat, aruaq; inumbrat.
Pars florum manibus plenis effundere nimbos
Virginis alba super velamina: pars pedes ire:
Ille equitat croceas nubes, hic cruribus exit
E medijs nebulis, hic summis prominet alis:
Mille alij varijs nectuntur in aere nodis.
Sic peregrè incedens patrijs pulcherrima campis
Virgo propinquabat, vultu allatura beato
Solem improuisum, insperataq; gaudia ruri.
Tempus

Tempus erat, quo læta nouo gens munere terræ,
Grandinis, atq; Austri immunem, illæsumq; pruina,
Frugiferis è vinetis in rustica tecta
Conuehit autumnum plaustris ingentibus. Et iam
Plus medio, vt solet, octobri, vindemia ferme
Exacta in campis fuerat: restabat apricus
Azariæ collis; quò se gens rustica brochis,
Atq; vncis tulerat cultris, confertaq; passim
Vimina erant nigris vuis: sonat omnis agresti
Lætitia & cantu cliuus. Cùm raucus arator
Auditus procul è sulcis intendere vocem
Ingentem, & monstrare manu quiddam eminus: Heus o!
Vos, inquit, Mariæ redeunti occurrite; namq; hic
Bos cornu petit, & nequeo discedere. Sed vox
Tam procul audiri haud poterat; frustraq; per auras
Itq; reditq; idem venoso è gutture clamor.
At Ierichunta emensa oculis latè vndiq; campos,
Atq; arcens manibus phœbeia spicula vtrisq;,
Per callem exiguum, vix, multo in lumine solis,
Agnouit reduces, intentoq; indice matri
Monstrauit Zebidæ, hæc Myriæ atque Orphæ, Orphaq; Osiæ,
Atq; hic Romeliæ, hæc Liæ. Sed non tamen illam
Credere vult Ionathas: Illa est, Illa, inquit Elisa,
Quàm te ego præsentem video.* Quo pignore certas?
*Quo tu cunq; velis: signabatq; indice certo,
Nec iam amens animo poterat, nec colle teneri.

 Interea

Interea obseruant alij quà Syluia monstrat,
Syluia Idumæas inter celeberrima Nymphas,
Intentisq; oculis, & hiulcis oribus adstant.
At pueri iam præmissi, garritibus altis,
Illa est, vnanimes geminant: Illa, inquit arator,
E sulcis iterum clamans. Tum protinus altis
Decurrère iugis, cistis in colle relictis,
Viscatis manibus raptim ad femoralia tersis:
In corbem præceps Zabulon, in mulctra Barucchus
Prolapsi, atq; agiles iterum (tanto impete oborta
Gaudia) deproperant læti. Quis murmura verò
Explicet, & voces, vultusq;, hilaremq; tumultum?
Illam omnes in tecta sequi velle; at bona mater
Id vetat, & qualis vindemia quantaq;, læto
Ore serena rogat; comitari iterumq; volentes
Abnuit omnino. Tamen vuas rite ligatas
Et Puer, & custos, & formosissima Virgo,
Quisq; suas manibus gratissima dona ferebant.
Hinc iter accelerant. Mater blandita puello,
Purpurei autumni donum sibi læta poposcit.
Ille dedit, manibus sublatum munus vtrisq;
Ostendens. Dictu mirabile! iuncta racemo
Improuisa ceres mixtis flauebat aristis,
Quale amethysto aurum nexum, insertumue pyropis.
Obstupuit genitrix: Vnde hæc, vnde aurea messis?
Cui Puer: Hac olim gemina sub fruge, cruento
Iam propior letho, instituam solemnia sacra,
Atq; vtroq; tegam Numen mirabile velo.

Nec

Nec plura: attonitam dictis, trepidamq; reliquit.
Corripuere viam, quà multo semita gyrat
Autumno diues. Dextra, læuaq; frequentes
Iuglandes, pruniq;, humiliq; ex arbore ficus,
Consertis ramis, prætexunt vndiq; callem.
Cernuntur veteres turres, atq; oppida longè,
Immensum camporum æquor, nemorumq; recessus;
Auditurq; fragor torrentis, quem caua subtus
Vallis agit, per semesæ decliuia ripæ:
Hinc iter in patriam nemoroso tramite villam,
Quam sol purpureo deuexus lumine inaurat.
At pueri interea, quos non retinere potestas
Vlla fuit, raptim celeres in tecta volarant,
Ægrè animam præ lætitia, cursuq; trahentes,
Nuncia lætitiæ pubes. Volat illico fama;
Fit clamor tectis; Mariæ euulgata propinquæ
Nomina læta sonant: strepit omnis murmure pagus.
Ad Deboram Samuel, ad Saram deuolat Esther;
Contiguam Zambrim foribus Susanna vocabat;
Hæc specula ex alta Sulamitim; hæc læta, fenestris
Ore exerto, Amarim: Iessæa puella, sodales,
Clamat, io! reducem iam nuncius alter & alter
Rettulit. Exoritur clamor, variæq; vicissim
Scitantum voces: sed & ipsi cruribus hirtis,
Audito strepitu, lacubus qui vina premebant,
Attoniti cessant, & quæ noua gaudia poscunt,
Prodibantq; rubro depicti corpora musto.
Iamq; iter accelerans processerat obuia campis
Susan-

Susanna, huic Iudith comes ibat, pulchraq; Elisa.
Nec longum in medio tempus, cùm visa per vlmos,
Perq; humiles vites herboso incedere cliuo,
Pomiferos inter peregrina Puerpera ramos.
Agnouere procul vestes, lacrymasq; dedere:
Mox plausum ingentem tollunt, quo personat æther,
Et circumiecti colles, vallesq; resultant.
Exiguum restabat iter; spatijq; quod vsq;
Nazareum ad pagum superest, absoluere Virgo
Vult pedes: arreptis frænis deducere asellum
Inter se pueri certant: Iudithaq; pulchrum
Implicitum manibus Iesum trahit: ipsa sodales,
Mirantesq; inter pergis, Ießæia, matres,
Respirans placidè, atq; oculos per singula ducens,
Sustentans manibus vestes, quà semita aquosa est.
Sarcinulas humeris Ionathas gerit: obuia passim
Armenta occurrunt, agrestumq; agmina. Iamq;
Apparent humiles muri, turresq; vetusti
Oppiduli vestitæ ederis, antiquaq; tecta,
Quæ procul agnoscis, Senior bone, flensq; salutas.
Ipse diem nollet iam seram absoluere Phœbus
Tam citò, deq; suo dolor est descendere curru,
Atq; vtraq; manu roseos tenet axe iugales.
Ast vbi Susannæ bona Virgo euasit in ædes;
Hìc fragor, hìc strepitus, amplexus, oscula mille,
Mille hilares voces, mixtumq; sine ordine discors
Vndiq; murmur erat. Nec viso littore nautæ,
Nec genitrix nato, nec coniuge nupta recepto,
Quem

Quem bello, aut pelago extinctum miseranda putarat,
Nec quidquid possunt læti sibi fingere noctu
Insomnes vates, æquare hæc gaudia possint.
O tandem post secla redux! o deniq; sospes
Reddita lux orbæ patriæ, expectata tot annis!
Vt formosa redis nil cælo decolor illo!
Quæ via, qui cursus, quæ sors inopina reuexit?
Ecce humeris curuis octogenaria coniux
Alphæi, explicitis vlnis, edentula voces
Non intellectas labijs conatur vtrisq;,
Et gnatam (sic illa vocat) complexa fatigat.
En Beroe, en veniens e torcularibus Abra,
Musta recentia vtràq; manu lætissima portans,
Cui puer hinc Ammon, hinc Ruben vestibus hærent.
Mox Debora ascensu subit improuisa repentè,
Ingenti clamore ruens in colla, lacertis
Iniectis hærens non extricabilis: ipsa
Candidior niue Cissa latrans formosa catella
Agnoscit reducem, & circùm mille implicat orbes,
Et vestes scalpit, genibusq; audacula reptat.
Vtq; animam Debora assumpsit: Mella, inquit, in horto
(Attraxitq; auram toto ore & pectore anhela)
Mella, inquam, è ceris dum seligo, nuncius Helis
Te aduenisse tulit, mea lux; huc protinus amens
Aduolo; sed fari vix possum, namq; cucurri
Præpetibus ceruis, & fulminis ocyor alis.
Vt tandem amplector! Quæ sors, dulcissima rerum,

Quæ

Quæ reducem fauſta aura tulit? nam patria nunquam
Oppida viſuram, & prorſus mutaſſe Canopo,
(Me miſeram!) hos agros, & tecta antiqua putaram.
Vt te verſicolor decet hæc Ægyptia palla!
Hiccine Niligenis cultus habituſq; puellis?
Te ſinito huc paulò propiorem in luce videri.
Hæc inter feſtus ſublatus clamor ad auras,
Illatæq; faces, & lux face pulchrior omni;
Namq; aderat pulcher IESVS *Samuelis in vlnis,*
Atq; vnà longæuus Amos, & vertice glabro
Natanael; veteres Ioſeph quos inter amicos
It lacrymans; interq; manus pulcherrimus Infans
Stabat, vt in medijs niuibus roſa nata decembri,
Quam circùm canæ glacies mirantur & imbres
Vernantem, nec duram hyemem, nimbosq; timentem.
Hinc Bethſabæa, hinc Rachel, & Syluia ridens,
O quæ bella humero veſtis, niueiq; cothurni!
Quæ manus hæc neuit, quæ licia candida torſit?
Ille, ori digito inſerto, placidiſſimus adſtat,
Nec pauet hirſutum mentum Samuelis, & horrens
Brachia circùm, ſemiadapertaq; pectora linum.
At ſatis eſt, matres, ſatis eſt: diſcedere laſſam
Iam ſinite in patrias ædes: nam tempora fando
Haud deerunt: ſic Beris anus, ſic Debbora dictis,
Sic iubet ore graui Samuel; nam ſiſtere votis,
Nec precibus potuere vllis, facibusq; præibat
Iuditha, inq; diem (nequicquam, Diua, recuſas)
Debbora iam ſtatuit conuiuia feſta ſequentem.

Talia

Talia Virgo tulit patrio ſolatia ruri,
Poſt noctem obſcuram, ſuſpiria, votaq; multa,
Mercedem luctus, primæq; crepuſcula lucis.
Nox ruit. In nidis volucres, in frondibus aura,
Ipſa etiam ripis ſtagna acclinata quierant;
Et dormire putes, pictasq; in gurgite ſtellas
Eſſe quieſcentis nitidiſſima ſomnia lymphæ.
Cùm leuis in nimbo delapſa volucribus alis
Lætitia in terras ſtellato ex æthere venit:
Cui comes ille ciens animos, & pectora verſans
Spiritus, (a) à capreis montanis nomen adeptus,
Ignotum Latio nomen; pictoribus ille
Interdum aſſiſtens operi, nec ſegniùs inſtans
Vatibus ante alios, Muſis gratiſſimus hoſpes.
Paſtor erat Didymus, qui quondam captus amore
Cæleſti ſeſe comitem, ſociumq; puello
Addiderat Ieſu. Is ventos prædicere doctus,
Quidue obitus ferrent varij, aſtrorumq; meatus,
A ſtrepitu procul, & turba, ſylueſtribus annos
Egerat intentus calamis, haud noxius vlli.
Felix, cui vigiles nondum prudentia curas
Attulerat veniens; quin rerum incuria, & ipſa
Inconſtans mens, & vaga conciliarat amorem.
Huic leuis, in noctem iam ſeram, Spiritus ille
Lætitiæ comes inſiluit; quo plurima ſecum
Ibat agens animis, inſueto percitus œſtro.
Namq; iniecta hilaris mens improuiſa: ſub ipſis
(Cogere ſi poſſet ſociorum plectra) feneſtris

(a) Vulgò *Capriccio.*

Virginis, instruere ad citharam melos; atq; sereno
Hospitibus fessis cælo deducere somnos.
Sed quid tum poterat? quos importunus adiret?
Aut pulsare fores obscura auderet in vmbra?
Ecce autem, vario secum dum fluctuat æstu,
Ecce, inquam, socij vates, quos entheus idem
Spiritus excierat. Citharas hic vertice eburno,
Ille lyram ex ebeno, hic sistrum, sua munera quisq;,
Delicias, atq; agrestum interualla laborum,
Attulerant secum. Non gratior vlla voluptas,
Quàm quæ improuisò condicta, ex tempore nullis
In longum trahitur dilata ambagibus. Ergo
Unà omnes pariter per opaci compita ruris,
Quò furor immissus, quò mens incensa vocabat,
Elpinus, Pastor Ligus, Alcindusq; secuti,
Montanusq; (hæc nomina erant; sed Montius iste,
Hic Magius vulgò dicti, Pastorius ille,
Hic Lemene) papaueribus, sertisq; rosarum,
Et violis crinem præcincti: nec mora. Postquam
Ventum est stellato sub dio ad limina nota;
Summissim inter se primùm, intentiq; canoras
Auribus explorant chordas, tenduntq; remittuntq;
Ad numeros calami certos. Cunctisq; paratis,
Dum quisq; officijs certat, primusq; recusat
Rumpere præ reliquis nocturna silentia voce;
Ipse canam, finem positurus, Didymus inquit:
Nam, vereor, si fortè puer vos candidus ille
Audiat, haud vnquam vigilantes claudet ocellos;
Usq;

Vsq; adeò vestras dulce est audire camœnas.
Insidiatricem, venatricemq; soporis
Fabellam meditor, quæ tædia, languoremque
Paulatim insinuet. Simul ergo per aera somnos
Videritis cælo delapsos, illico nobis
Cessandum; inq; humiles, nullo clamore, fenestras
Cogendi bellè. Facilè est agnoscere: plumæ
Sunt humeris variæ, sunt alba papauera circùm
Tempora, populeosq; agitant sine murmure ramos.
His ita compositis, per opaca silentia pastor,
Concordes inter citharas, sic ora resoluit.
Humanus peragrabat Amor, sine viribus, æger Amor humanus æger
Iamdudum: furtim namq; ille comederat horto
Aurea poma, latens quæ fortè infecerat anguis:
Optabatq; miser quiddam, nec quid sibi vellet
Infelix norat; sed erant medicamina quædam,
Quæ tamen haud vllis poterat conquirere terris. nusquam inuenit remedia.
Venit ad auriferum Gangem, sed acerbior inde
Facta sitis; rursumq; Tago sitis altera creuit.
Sedit Erythræum ad pelagus, sed littore conchas
Dum teneris aperit digitis, digitum vna momordit,
Quem læsum intorto religabat tænia filo.
Venit & in Cypron lassus. Quid singula narro?
Nullum erat in terris ægro solamen Amori.
O miser, ignarus quæ pars tibi cognita nondum
Terrarum profugo restet! Tibi restat Idume:
Hæc regio, hoc cælum, hæc certam feret aura salutem.

Venit Idumæas tandem.... (subsistite paulùm;
Nam quiddam, instar auis, visum est considere opacos
Hos inter ramos: sopor est pulcherrimus: & mox,
Spero, alios pariter deducam in retia cantu)
Venit ad Iordanem: *Venit Idumæas tandem, inquam, fessus in oras,*
Iordanemq; bibit: dumq; agris deuius errat,
Lamentisq; vias, atq; auras questibus implet;
Illum mœrentem vidit pulcherrima mater,
à Maria hospitio excipitur: *Cœlestis pueri mater, tenuitq; fugacem,*
Plorantiq; dedit bellaria: verbaq; dixit
Blanda adeò, dulcesq; minas adiecit, vt ille
Captiuum dederit sese; subijtq; penates,
Assueuitq; puer lacti, mellique; nec auro
Sortem hanc, nec gemma quauis, pretioue dedisset.
Hìc æger passus curam est, hìc iungere vtrasq;
Edidicit palmas, ad solem versus eoum,
conualescit: *Curuatis genibus supplex; hìc deniq; lenta*
Sensim conualuit febri... (subsistite rursum;
Nam tecto insedit, nisi fallor, penniger alter
Somnus; at exiguus latet, & vix prominet alis
Vndiq; stellatis: superest nunc tertius; at mox
In viscum veniet) febri, inquam, deniq; lenta
Sensim conualuit: sed quàm breuis, ah! fuit ista
Parta salus, miserande puer, mox, heu! moriturus
(Aspera nam sic fata volunt) moriturus acerbo
Funere. Namq; aderat sub eodem paupere tecto
Alter Amor, sed cœlestis, sed natus olympo;
Terrestremq; illum dedignabatur eodem

Sub lare, quippe leuem, cui vox, cui mellea tantùm
Vis inerat verbis, sed nullæ in corpore vires.
Ergo aliquando miser, fando dum plurima iactat, — Sed ausus prouocare Diuinum amorem, ab eodem vulneratur:
Vt solet, atq; alium vocat in certamina demens,
Seu lusus, seu lucta fuit, (quidquid fuit) ictu
Stratus humi cecidit; nec profuit illico vitam
Poscere, nec cubito, manibusq; auertere vulnus;
Vulnus atrox, lethale imo sub pectore fixum est,
Nec lacrymæ, gemitusue vlli valuere precantis.
Saucius ergo, ægrèq; trahens vestigia, tecto
Successit, iacuitq; thoro; sed amabilis illa
Plaga erat, atq; adeò dulcis, vt ferre medelam
Nollet, nec riuos calidi retinere cruoris,
Nec fomenta pati: donec cum sanguine vires — exuitur sensibus:
Paulatim exanimes abiere, exhaustaq; vita est.
Ah puer! ah! iaculis quis te concurrere, demens,
Talibus incautum traxit non viribus æquis?
Accipe nunc, quæ non sentis, solatia mortis.
Nam pulchram vt vidit faciem, & fera vulnera victor,
Effudit lacrymas, impleuitq; astra querelis,
Incubuitq; super, dixitq; tenerrima verba.
Dumq; sinu toto fouet, & dum brachia collo
Inijcit, atq; arctis, tenerisq; amplexibus hæret;
Tam validè exanimem pressit, sic membra lacertis
Frigida strinxit, vt è geminis amor vnus & idem — in Amorem Diuinum vertitur.
Extiterit pueris. Sic terris irrequietum,
Humanis rebus lassum, miserèq; vagantem,

Diua,

Diua, trahis nostrum mira dulcedine amorem,
Ægrum quem reficis blandè; mox viribus auctus,
Paulatim exuitur terrenis sensibus: inde
Euadit cœlestis amor. Iam ponite plectra:
Fabellam cecini, nec fas producere carmen.
Nam, bene si video in tenebris, tandem vltimus axe
Labitur ecce sopor nitidis argenteus alis.
Iamq; omnes gradiuntur humo; iam tecta volatu
Sacra petunt: iamq; ille Senis frontem insilit; alter
Lucentes digitis tibi, Pupe, resignat ocellos:
Ille vtraq; manu furtim niuea ora Parenti
Obtegit à tergo. Tranquilla silentia, labris
Admoto digito, subeunt: Genij nocturnas
Lampadas extinxere omnes: tuq; humida velum
Nox super extendis, procul & discedere mandas:
Namq; horæ sex nigricomæ, quæ somnia portant,
Somnia bella, ebeno textis inclusa canistris,
Haud inferre pedem, nobis præsentibus, audent.
Pergimus: at vobis, vates, pro munere tanto,
Hic Puer, & Pueri custos, formosaq; Mater,
Supremus somnus cùm serò aduenerit, adsint.

LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM.

Dæmon liuore concitus bellum aduersus Iesum molitur. Speculatores lemures mentito habitu Nazareth præmittuntur. Armilustrium instituitur in Perside. In conuentu matrum, præsente Virgine, Dæmon explorator detegitur. Deipara ab Angelo monetur, vt secedat cum Puero in desertum D. Ioannis Baptistæ. Castra inferna in montes Abarim descendunt, atq; ibi rixà exortà, mox classe aerea dæmonum delapsa, bacchanal celebratur.

QValis formosum niuea ceruice catellum,
Virgineo in gremio manibus quem comit eburnis
Fæmina, sic meritum cernens dolet inuidus, ore
Allatratq; rudi turpis quandoq; molossus,
Dilectus dominæ ille etiam, cùm candidus olim,
Et tener, & blandus fuerat; nunc vincula collo
Gestantem absterrent mensis, & postibus arcent:
Haud aliter Puerum cælestem dum videt hostis
Luridus, ipse etiam quondam, cùm degeret astris,
Delicium cœli; ringit, totusq; veneno

Liue-

Liuescit miser, & partes se versat in omnes,
Lædere si tenerum queat, atq; absumere letho.
Quin etiam infelix iubet arma capessere vulgus
Tænarium, atq; iterum superis indicere bella:
Demens, qui rursum tentare pericula Martis
Ausit, &, vnde miser cecidit, se credere cœlo;
Tartareum quamuis sceptrum, soliumue tremiscat,
Indicioq; Puer non vno extrema minetur.
Vnde adeò incensus furijs huc turbidus vsq;
Prælia distulerit, causas euoluere ab alto
Longa foret series. Pharij namq; arua Canopi
Vt primùm tetigit Deus infans, illius omnis
Horruit aduentum iam tum Mareotica tellus,
Oraq; torserunt signa ærea, templaq; passim
Traxere ingentes rimas; simulacraq; mutis,
Aduentante Deo, pressere oracula linguis.
Hinc rabies collecta ingens, semperq; recenti
Clade auctus dolor, & virus: centum acta sub Orco
Concilia: innumeræ fraudes textæ atq; retextæ:
Conscripti, expunctiq; duces. Mens omnibus anceps,
An vates, an fortè aliquis de gente supremi
Ordinis; an demum (quod non est credere) Numen
Humana lateat sub imagine. Nec minùs acti
In diuersa animi, quid agant, quibus artibus obstent;
Num simulent, num marte palàm concurrere certent.
Ac veluti, priùs abruptis quàm nubibus imber
Præcipitet, longè clausum inter nubila raucum
It murmur, ventiq; fremunt, noxq; ingruit atra

Paula-

Paulatim cælum eripiens; & iam tonat axis,
Iamq; cadunt guttæ ingentes: tum deniq; fractus
Horrisono bombo ruit inter fulgura nimbus:
Haud aliter cæcus furor, atq; odia aspera tandem
Euasere modum; belliq; obstacula rupit
Ille explorator quondam teterrimus ausus
Os inferre epulis, reduci quas cœlica turba
Virgini adornarat. Probro ignauissimus impar
Per deserta vagus Samareia, tempore longo
Abditus in syluis latuit: Stygiosq; reuersus
Postremò ad manes inhonorum in vertice vulnus,
Quod nemore in sacro citharista inflixerat Ales,
Ostendit coram; quæq; illic viderat, & quæ
Audierat retulit. Tunc imis atra medullis
Exarsit rabies, penitusq; ignauia tristis
In flammas abijt: tum fracta repagula Ditis,
Tum socijs data libertas, patefactaq; claustra,
Emissæ furiæ ex adytis, decretaq; bella.

Principiò lemures præmissi Nazareth, ore
Mentito, atq; habitu agresti, qui tempora nacti
Insidias struerent, atq; explorata referrent.
Illi autem, ne quid malè comptum turpia Auerni
Proderet, his dictis menda erroresq; monebant.
Hanc tu cornigeram frontem meliùs nisi celes,
Dignoscère statim; atq; aliquis fortasse choraules,
Capripedi vt socio, citharà tibi rursus ad aures
Carmen idem recinet. Tibi verò hæc bubula calceo*
Vngula se nimiùm prodit. Tu pellibus vncos*

F *Hos*

*Hos digitos: *Tuq; auriculas has obtege: *Tuq; hanc,*
Quæ malè ſerpit humi ſinuoſa, recollige caudam.
**Neſcio quid ſiet hoc: quoties mentirier ora,*
Inceſſumue hominum libuit, quid ſemper iniquum
Proſilit, atq; Orci fruſtum, aut mala lingula pendet.
Nunc, Stygij, huc animum, fratres. Nos Belphegor iſtoc
Exploratores mittit, qui nunc Babylone
Eductos Erebo pedites, equiteſue recenſet
Aduersùs Puerum, cui centum millia fama eſt
Aligerum lateri aduigilare. Puèrne, Deùsne
Incertum: remq; hanc ſcabere, & ſibi cuncta referri
Continuò mandat. Vos ergo aduortite mentem
Quid mediter, quæ ſe primùm ſors optuma pandat.
Cæſorum eſt hodie infantum lux annua. Rite
Conuenient matres in ſyluam, vbi ceſpite ficti
Sunt tumuli ſeptem lactentum: atq; huc quoq; mater
Adueniet pueri Ie.. (vau! ferme excidit ore
Flammiuomum nomen, quod ſulphure peius adurit)
Hìc ego plorantes inter lacrumabor, anilem
In ſpeciem, curas acuens, mixtoq; dolorem
Felle ciens, ſpargamq; ignes, & nigra venena.
Vos, ſimul in vulgus paulatim ſerpere virus
Cœperit, extemplo facies aſſumite matrum,
Quæ peregrè Ægypti veniunt ex vrbibus, atros
Appenſos pueros zonis ad colla gerentes.
Atq; ibi clade pari (cùm Memphi degeret infans
Ieſſeus) cæſos pariter ſine more puellos

Dicite;

Dicite; vosq; ægrè elapsas, mediosq; per enses
Perq; neces, vestros rapuisse è funere gnatos.
Sic fraus egregiè mihi nodo intexta; nec impar
(Spero equidem) merces operi promissa sequetur.
Talia iactantes, densa caligine septi
Ibant, & muros pagi portasq; subibant,
Atq; locum, insidijsq; modum, tempusq; parabant.
Atq; ea dum lemures obscuræ noctis in vmbra
Consilia, & fraudes agitant, iam Persidos aruis
Constiterat legio Ditis; tanto illa paratu
Flammarum, atq: æris, quanto si funditus orbis
Vastandus terræ, aut repetendum vltricibus armis
Sydus hyperboreum, soliumue Aquilone locandum.
Non tot ad Euphratem vastis tentoria campis
Victor Amurrathes quondam Babylonia circùm
Mœnia distendit; nec tot Mustaphus eois
Viribus excitis, totoq; Oriente coacto,
Austriacam impleuit nuper terrore Viennam,
Quot Stygias turmas sub signa Beelphegor Orci
Egerat ad ripas Chaldæi fluminis; ipsam
Atq; vrbem flammis & fumo, atq; æthera, & omnes
Afflarat campos. Callotti quisquis eremum,
Infernasq; acies pictas, portentaq; vidit,
Totq; illic Erebi formas, Antonius olim
Numine confisus quæ dispulit omnia in auras;
Ille satis nondum sibi spectra hæc horrida fingat.
Quid primùm, quid deinde canam? Namq; aere toto
Plena auium stygijs rostris, plena omnia gryphis,

Atq; ipso emergunt orcæ, atq; acherusia cete,
Attolluntq; caput fluuio, & vada turbida verrunt.
Tercentum in leucas latis exercitus horrens
Porrigitur campis; quantumue interiacet arui
Harpyiæ, Scyllæq; tenent, nigriq; elephanti,
Phantuæ, Onoscelides, Phoniq;, leuesq; Paredri;
Vexillumq; Erebi ferrata è cuspide pendet
Dæmonis hirsuti pellis, quam ventilat Auster,
Ipse etiam ex Erebo perflans. Quid murmura circùm,
Quid raucos fremitus, castrorumq; otia cantem?
Pars piceos infrænat equos, pars ærea stipat
Tormenta, ingestis lemurum in caua viscera turmis,
Atq; alius bombo horrisono displodit in auras.
Hic Centaurorum submisso poplite calces,
Atro præcinctus corio, conuitia iactans,
Æratis soleis ferruminat: ille retusos
Exacuit mercede vngues, & cornua passim,
Cum stridore rota circùm acta, quam pede versat,
Doliolo è nigro in silicem stillante cremore.
Tum diræ facies, quales è marmore summis
Delubris Gothicis prostant, cœloue cadentes
Excipiunt pluuios imbres; vel qualia in hortis
Romuleis Tiburtino spirantia saxo
Ora labris bifidis, magnoq; patentia rictu
Albuneæ iaculantur aquas. Hæc omnis apertis,
(Assyria postquam latè consederat ora,
Iamq; aderat toto miles collectus Auerno)
Ibat ouans legio campis. Præit horrida cantu
Buccina

Buccina Tænario Phlegethonte audita, cauernisq;
Æmula respondet stygijs. Prima agmina Alastor
Millia centum agitat lemurum, quibus omnibus ora
Effuso varioq; sonant distorta cachinno;
Omnibus æquoreæ summa pro casside conchæ,
Ac frustillatim scissæ per corpora abollæ.
Hi campos habitant imi aeris: æthere magno
Namq; ferunt olim discrimina neutra secutos,
Nec styge, nec cœlo admißos, volitare per auras.
Post hos implicitus nimbo, nigraq; procella
Arbiter Oceani Typhon sese arduus infert:
Quem sequitur Rummus, Rummus qui deuia saxa,
Quiq; sinus habitat Locarni, & vertice ab alto
Margutij veniens Verbani exasperat vndam.
Centum illi lamiæ comites, anus Orchia, & Afra
Euganeæ; Nannæaq; Fæaq; iunior, ambæ
Vindelicæ; & Rhætæ innumeræ, Marsæq;, Sabellæque;
Atq; æris fabri, fumosoq; ore caminis
Assueti furuis pannosa in veste banausi.
Hinc stridor varius, veluti cùm summa domorum
Riuales glaucis oculis se torua tuentes
Noctibus hybernis percurrunt culmina feles.
Vnà omnes spissa pluuiali in nocte feruntur,
Terrificosq; cient nimbos. Heu vindicis ira
Numinis! heu quantum pulcherrima sydera Olympi
Deformare scelus quondam; quantum impia regni
Ambitio potuit, solijq; insana cupido!
Postremò insignis maculosi pellibus hydri

Qua-

Quadrijugo it curru Dramelech , qui prælia primus ,
Quiq; arcus Scythicos docuit, volucresq; sagittas.
Mille repertores secum trahit ille nocentes,
Qui ferri infandos vsus, qui dira venena,
Qui pestes, morbosq; nouos, & Thessala philtra,
Atq; alia in populos miseros inuenta tulere
Noxia: Quos claudit sequiturq; nigerrimus vnus,
Vertice demisso, qui seris inuehet annis
Flammiferas bolides; iam nunc secum ille volutat
Triste magisterium flammæ, pandasq; carinas,
Arcaniq; ignis non euitabile fulmen.
Singula quid memorem ? quid formidabile murmur?
Quid rictus varios, quos haud fas dicere; namq;
Ipsæ etiam balistæ, ollæ, tentoria, carri,
Tympana erant stygij Cacodæmones; oraq;, & igneos
Abstrusos oculos hac illa in parte gerebant.
Ad stagnum obscuris piceis, atraq; cupresso,
Ilicibus septum nigris postquam vndiq; turba
Littore constiterat (dictu mirabile!) signum
Tænariæ cecinere tubæ: Tum protinus omnes
Quadrigæ, pedites, equites, carpenta, cameli,
Emissis alis ingentibus aere sparsis,
Tartareo in nimbo pennis subuecta volabant.
Talibus horrendus spectris eruperat Orcus
Multa timens: nec enim mortali pugna gerenda
Cum stirpe, aut simplex aliquis fallendus eremo
Syluicola; at dura in superos, atq; ardua in ipsum,
Pro templis, arisq; Deùm, spolijsq; repostis,

Bella

Bella fore armatum gens præuidet impia Numen.
Nazariæ interea matres, vt rite quotannis
Mos erat, Infantes, quorum annua fata redibant,
Vnanimi in cœtu flebant. Nam myrtea ſylua,
Et ſylua in media pratum, circùmq; frequentes
Colliculi exigui, monumentaq; triſtia paſſim
Extra vrbis muros fuerant. Fueratq; ibi, gnato
Dina vbi mœſta ſuo, atq; ſuo mœſtiſſima Rachel,
Atq; aliæ aggeſta terra, tenerisq; cupreſſis
Ornarant tumulos; tumulos tamen intus inanes
Quippe ignotus habet procul hinc corpuſcula agellus.
Nil miſerabiliùs viſum vnquam. Namq;, vt acerbis
Ærumnis aderat quæ dictis blanda mederi,
Solariq; ægras Virgo mitiſſima voce
Et vultu poterat; iuuat omnem euoluere coram
Flebilis hiſtoriæ ſeriem, quam dicere ſæpe
Conſuerat Rachel: ſed nunquam ſic lacrymata eſt,
Nec lauit velum vberiùs, quo lumina tergit
Interdum narrans calido manantia fletu.
Heu natum illa ſuum cæſum crudeliter ipſo
In gremio, paruasq; manus, atq; vtraq; collo
Brachia tendentem lacrymis reminiſcitur ægra.
Quo gemitu concuſſæ aliæ, luctusq; ſecutus
Ingens; fœmineis reſonat nemus omne querelis.
At medios inter ploratus cuncta ſceleſtus
Ille explorator ſtygius terrore repentè
Ridiculoq; metu impleuit. Nam ſederat herbã
Ipſe etiam in viridi lugens, ſpiſſoq; nigroq;

Se abdiderat panno, viduæ ore, habituq; Phenennæ;
Ereptosq; sibi geminos vlulare nepotes
Conabatur: eratq; adeò sine more modoq;
Expresso in luctu deformis, vt ipsa modestum,
Quamquàm dissimulet vultu, vix, credo, teneret
(Conscia quippe doli) Virgo pulcherrima risum.
Namq; vtraq; manu complectens tempora, labris,
Barbula queis inerat, miserè hinc atq; inde reductis,
Singultusq; trahens crebros, velut antlia sicca;
Hos, frontem caperans, vultu lugentis amarùm,
Persida turpis anus questus dabat: Ah miseram me!
Ah meus ereptus fato Nehemillus acerbo,
Cui furui crines, vultusq; oculiq; nigelli,
Nec dum etiam exerti vnguiculi! Nunc viueret ille;
Et, lassæ ætatis fulcrum, quoq; viueret Abner,
Eheu, quem pariter lictor mihi sustulit ense!
Eheu me miseram geminis lactentibus orbam!
Heu non posse mori, meq; his exsoluere curis!
Causa mali tanti Puer ille. Hìc indice Iesum
Lurida signabat; sed clauso gutture vocem
Edere non poterat. Nequicquam tempora quassans
Eluctatur iter, veluti qui faucibus arctis
Iusto maiorem transmittere nititur escam
Transuersam iugulo. Dumq; improba fingit acerbo
Se fletu nimio oppressam, nec posse loquelam
Exerere, & velo interea sese arctiùs abdit
Intentos oculos metuens, (res fœda relatu!)
Paulatim rupto prodibant vtraq; lino

Corni-

Cornicula exacta ad tornum turpissima visu;
Emicuere ignes oculis, & tempore eodem
Pes lubrica è solea fugit, vitulinaq; coram
Ungula subducta in solem fœdissima venit.
Diriguere metu cunctæ; simul agmine facto
Terga dabant: tenuit Virgo, excussoq; pauore,
Obscœnam vetulam certatim murmure magno
Sandalijs iactu alterno, saxisq; petitam
Turba puellarum insequitur. Fugit illa, cauernamq;
Occupat: inde efflat graue olentem in limine fumum.
Quo socij haud longè tremefacti, in veste latentes
Fœminea, falsos pueros, luctumq; parati
Inferre in medium; condictæ vbi fraudis inanem
Successum videre, nemus subiere, nec ausi
Prodire in scenam: densis in nubibus errant
Nazareos colles circùm, vicinaq; rura,
Ancipites quid agant, quò res, meditataq; vergant.
Ecce autem, postquam iam dudum Virgo penates
Intrarat, purasq; manus tendebat Olympo,
Fundens rite preces, stygij haud ignara pericli;
Ecce, inquam, foribus patefactis, nuncius Ales
Adstitit ante oculos, roseoq; hæc ore locutus:
Diua poli, his Puerum, teq; ocyùs eripe tectis;
Iordanisq; sacri pete ripas. Est ibi vallis,
Vmbriferumq; in valle nemus, cui proxima rupes,
Atq; in rupe domus. Tuus hæc syluestria paruus
Antra nepos habitat, Præcursor Numinis. Illuc
Protinus ire iubet superùm Pater, atq; hominum Rex;

Atq; hæc ferre dedit celeres mandata per auras.
Surge age, clara priùs quàm solem proferat Eos.
Nam qualis quantusq; cauo se carcere fudit
Turbo niger cœlum, terras, & tartara miscens!
Dicere plura vetor. Sic fatus, multa volentem
Poscere deseruit, tenuesq; recessit in auras.
Ocyùs illa sequi cælestia iussa parabat,
Auroram expectans. Rutilis nitidissima stellis
Cernit adhuc conuexa poli: procul ignibus ardent
Aeris immensi tractus; atq; arua, lacusq;
Et nemora, & montes nox obtegit alta tenebris.
At metuenda acies Erebi vecta aere cæco
Ibat more gruum, totamq; immanibus alis
Aßyriam latè, atq; Arabum deserta tegebat;
Nulli visa tamen, nisi felibus, armentisq;,
Et canibus noctu sine fine latrantibus, ore
Sublato aeria ad spectra, horribilesq; phalanges.
Ter lapsa ad terram nubes Cocytia, turmas
Exceptura nouas: nam passim è rupibus illis,
E nemorum latebris, è quercubus, atq; cauernis
Cornigeri egressi socij bella armaq; poscunt.
Noctes atq; dies it flammeus æthere turbo
Horrendus, terrisq; minans; latèq; per omnes
Iudææ fines sparsis se turbinat alis.
Donec ter circùm gyris ingentibus actus,
Ter rauco accitis socijs agrestibus ore,
In montana Abarim præceps cadit; atq; ibi quotquot
Vallibus, & sterili in sabulo loca vasta tenebant,
Accolæ

Accolæ Auernales occurrunt vndiq; Mormi,
Obscœni Triptes, Aquili, Lamiæ, Eurynomiq;,
Lucifugiq; alij innumeri, & socia agmina iungunt.
Musa, mihi infernas curas, miserosq; labores,
Rixas, atq; lues memora, erroresq; viarum,
Et studia, & mores, insaniq; orgia Ditis;
Quæq; procul ratibus miris delata per auras
Extremis Asiæ turba aduentarit ab oris:
Vtq; ingens castris lis orta, vtq; arma vicissim
Conuersa in socios; ac demum fœdere diro
Omnia compositis turbis sedata quierint.
Mos est, igniferas quoties in bella cateruas
Tartarei eduxere duces, seu littore turmæ
Constiterint, seu desertis in montibus aspris,
Noctes atq; dies exercere agmina campo,
Nec minimam lassis vnquam indulgere quietem.
Ni faciant, aut hàc illac sparsa æthere aberrent
Continuò, aut inter se ineant asperrima bella;
Tanta animos rabies, furor, atq; insania versat.
Ergo locustarum deserta per auia summam
Principiò exigere, & rutæ, atq; hypericonis, erui,
Absinthiq; omnis, censumq; indicere arenæ:
Durum opus, infestum, stygioq; molestius igne.
Hinc adeò memores visa execrantur olentis
Nunc etiam rutæ folia, atq; hypericonis vmbram.
Inde huc atq; illuc transferre horrentia castra,
Per loca inaccessa, abruptis asperrima saxis;
Cætera diuersis legio dum sparsa per orbem

Paulatim coeat terris, præmissaq; turba
Exploratorum redeat. Pulsum ossibus albis
Tympanum equo præit horrisonum, sonat vngula equorum
Plurima ponè sequens, flammisq; horrentia lucent
Ad lunam Mathanæ deserta, atq; ardua Moab
Regna, Edomitarum pendentiaq; oppida saxis.
Ventum est semiruti pagi in magalia noctu.
Hìc Satyrus Behemoth dum quædam rudera versat,
Legiferi Mosis cineres vbi fortè quierant,
Gramineo è saxo flamma improuisa reluxit,
Hircinamq; illi barbam, & crura hispida adussit;
Capripedesq; inter socios dum saltitat, ignem
Corripuere alij villis. Hinc excita rursum
Iniectis stimulis rabies; hinc triste per agmen
Augurium, fractæ vires, penitusq; medullis
Infixus dolor impatiens: tum sulphuris atri
Addita proluuies alui, stranguria, cancri;
Vnde grauis labor atq; exosæ tædia lucis,
Inq; duces varium murmur, dira omina belli.
Ergo, vbi prima polo surgens aurora refulsit,
(Ne mora iam cæptas intenderet acriùs iras)
Rursum castra mouent petrosa per auia Maræ,
Mosis vbi iussu cortex demersus in vndam
Tersit amaritiem stagni; nunc omnis Auernus
Ore bibit salsos latices, & flumina turbat.
Atq; hìc, intento rictu dum singula lustrant,
Calceus in ripa niger & vetus Ismaelitæ

Inuentus, ſoleis longo iam tempore adeſis;
Quem circumfuſis roſtris dum Dæmones atri
Naribus olfaciunt, & morſum dentibus inter-
Se rapiuntq; trahuntq;, Bauum Phegor ore momordit:
Grunnijt ille, nigroq; armo Babuelis inhæſit,
Atq; is reſtituit morſum Zabulo, iſte Molorcho.
Hinc iterum furor, & rabies, & ſtridor ad aſtra
Excitus horribilis, veluti cùm exorta canum lis
In triuio, aut ſtridens nexo pede protrahitur ſus.
Cornibus infeſtis concurritur vndiq;, fumum
In faciem, piceosq; ignes ſibi mutuò inhalant:
Hic ruit ex alto præceps, hunc ille veruto
Traiectum, impoſitumq; humeris rapit: ille reluctans
Infoditur penitus ſabulo: atq; hinc Euphius, inde
Per medias turbas Belial, nec non Meluſina
Strix anus, & proceres alij compeſcere dictis,
Fuſtibus, & quernis palis certamina ſæua
Conantur medij. Furijs exercitus amens,
Horrendùm ſtridens, montes ſeceſſit in altos;
Diſſidiumq; ingens oritur. Pars plurima bellum
Detrectare palàm, niſi dux regat arbiter agmen
Humana de gente ſatus: nil viribus Orcum
Poſſe ſuis, atq; acceptis id cladibus olim
Compertum toties: quidquid feliciter actum
Flagitijs hominum referunt. Pars altera contra
Abnuere inuiſum genus, euentusq; ſiniſtros
Mortali pariter toties ſub principe fœdos
Obijcere: Hæc teſtis rupes, hæc conſcia ſaxa
Perſi-

Perfidiæ : hoc ipſo nos quondam in monte fefellit
Sacrificus Balaam. Caſtra execrarier olim
Iſacidum iuſſus, vates nequiſſimus ante
Conſuluit cæli Numen; dehinc proditor ore
Fatidico cecinit Sydus fatale oriturum
Abramidum populo. Sydus fatale refulſit;
Splendoremq; nouum Solymæa in regna ſequuntur
Memnonij Reges. Confeſtim hos perdere letho
Herodi ſumus auctores : ille vrbe, domoq;
Excipit : Infantis quin & cunabula demens
Indicat. Eluſis votis, ferro ocyùs ire
In puerum hortamur; fit ſtrages, vndiq; terror,
Ira, pauor, luctus : medijs è millibus vnus
Interea impunè elapſus ſubterfugit hoſtis.
Heu probrum! heu ſerò quæſitum turpe timori
Præſidium! Et quiſquam tantarum eredere rerum
Periuro generi, infido, totieſq; rebelli
Nunc ſummam velit? Hæc illi. Tantò acriùs ira
Æſtuat. Hinc atq; hinc mens, & ſententia conſtans
Obnixiq; animi ſtudijs diſcordibus. Et iam
Indomiti, infrænes, nec paſſi excedere caſtris,
Nec tolerare moras, in mutua fata ruebant,
Tartaream aggreſſi litem decernere campo.
Ecce autem (horrendum viſu, & mirabile monſtrum!)
Ecce, inquam, obſcuro in nimbo procul æthere viſi
Veliferi ingentes gauli, centumq; triremes
Aeriæ, innumeræq; rates, cymbæq; minores,
Informes cattæ, lintres, piceiq; phaſeli;

Claſſis

Classis ab eois quæ formidabilis Indis
Soluerat. Huc Sinæ, & Bactra, & Malabarica regna
Transtulerant rictus varios, & spectra Deorum
Innumera. Illa rotis se circinat aere magnis,
Paulatim ad terras spiris ingentibus acta.
Vela alij antennis religant, carchesia summa
Ascendunt alij; fragor vndiq; nauticus, atq; hàc,
Atq; illac per transtra vltro citroq; celeustæ
Nuda in terga sonant scuticis. In puppibus altis
Reginæ apparent, fuluo quibus omnibus ora
Sparsa vitro, caliendra argentea, vinctaq; taxo
Tempora inauratis folijs, spartoq; ligati
Horrendum in morem summa ceruice capilli.
Mox, vbi demissæ terras tetigere carinæ,
Continuò immanes volucres, animalia, cephi
Exiluere cauis ratibus, Fauni, Satyrisci,
Dorcades, omnigenumq; Deùm sine nomine turba.
Has inter facies varias regina (b) *Amilida*
(Iapones appellant contracto nomine Amidam)
Sparsa comas, nigro vehitur pulcherrima capro
Per medias turbas: quàq; infert ardua gressum,
Armigero obsequio vexilla hastasq; phalanges
Subijciunt. Stygij proceres stant vndiq; circùm;
Quæq; atrox nuper lis orta, vtq; agmina scissa
Turbatis castris, geminoq; in monte cateruas
Ostendunt. Stetit illa graui imperterrita vultu,
Nunc hos, nunc illos auerso lumine lustrans:
Et quæ vos, inquit, mentis vesania cæcas

(b) Dæmon repræsentans Idololatriam.

In

In furias agit, o miseri? Hoc erat, hoccine bellum?
Huc socias tulimus vires? hæc fœdera nuper?
Hæc iurata fides? in nos condiximus arma?
Plagiferi, ambusti torres, per numina Ditis
Horrendi, infernumq; Chaos, discordibus vltro
Exitium commune fero. Concurrite vtrinque,
Pergite, io, sedeo spectatrix, tertia Erynnis
Ex æquo ambobus cladem allatura, scelesti,
Viribus vna meis par bello. His territa dictis
Lucifugùm mens versa: animis subsidere sensim
Irarum fluctus: summis è rupibus acti,
Visendi studio, Babel, & Mabo bicornis,
Et Faunus Simiel, Onocentaurusq; Molocchus,
Atq; alij innumeri in mediam descendere vallem.
Molliùs illa animos verbis lenire feroces,
Hortariq; omnes, dum tempus, dum vacat, & res
Integra adhuc, numerusq; auctus, spemponere in armis:
Arbitriumq; sibi poscit, quo fœdera certis
Legibus instituat, dirimatq; obstacula belli.
Hic epulæ instructæ; atq; inter carchesia magna,
Obscœnasq; dapes, & ferrea pocula, tandem,
Consilio ducis, & procerum, iussuq; Amilidæ,
Lis ita composita: Vt primùm discrimina Martis,
Principe sub Stygio, collectis viribus, omnes
Concordes ineant: sin verò prospera pugnæ
Sors minùs acciderit, nec soli obsistere possint;
Tunc aliquis demum mortali è sanguine cretus,
Fœdere coniuncto, belli moderetur habenas,
Suc-

Succedatq; oneri. Clamorem ad ſydera tollunt
Aſſenſu vnanimes cuncti. Ter flumine ſalſo,
Et pice liquenti, ter plumbo & ſulphure regi
Inferno libant, ter nigri felle veneni.
Tum choreæ enormes. Quatuor cacodæmones, orbi
Lumine vtroq;, hirſuto pectine, pegmate ab alto
Sambucas chordis grauioribus, & monochorda
Vnanimes feriunt. Pedibus tremit icta biſulcis,
Saltibus & magnis tellus: vlulatibus antra,
Atq; cauæ reſonant valles. Væ, turba Acherontis!
Væ tibi, vulgus iners! væ, nigra examina Ditis!
Tot ſtrepitus, tot ſpectra Erebi quò denique vergant
Expecto. Iuuat hanc animis modò tergere nubem,
Atq; meum ſydus, nitidumq; reuiſere ſolem,
Quem dudum haud video nebulis incluſus opacis,
Vixq; adeò intueor, fuligine plenus & vmbris.

LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

Deipara cum Puero in vallem Ænonis ad Diuum Ioannem Baptiſtam proficiſcitur. In itinere leoni ſitienti aquam è puteo haurit. Puella montana amore Ieſu capta, eidem ferre oſculum à Virgine Matre impetrat; eiuſq; iuſſu in fonte ſe intuens, mutatam ſibi faciem, eamq; pulcherrimam ſtupet. Angelus in ſinum Abrahæ nuncius ad Patres mittitur.

ERgo in valle atrà dum talia præparat Orcus,
Parthenis interea exierat ſub luminis ortum
Nazareo è pago, paruum viſura nepotem
Eliſabe natum; cui ſummam, arcanaq; rerum
Secretis Puer alloquijs committere, nondum
Nota genitrici, decreuerat. Hæc tamen olim,
Poſt caſus, variosq; metus, durosq; labores,
Euenient. Nunc vnà ambo, per iniqua locorum
Et ſteriles ſaltus, (vt nuper iuſſerat Ales)
Quà via per ſcopulos, greſſum in deſerta ferebant.
Eſt prope Iordanem nemoroſa & inhoſpita vallis,
Zacharidæ ſtatio pueri, quem cernere nulli,

Scrutariq; datum: quodq; admirabile dictu,
Illius in totà resonabat vocula eremo,
Exigui in morem litui, argentiq; canori.
Sæpe viatores mirus sonus ille fefellit,
Implexosq; diu tenuit; noctesq; diesq;
Errauere iugis alij, quos antra vocabant,
Speluncæq; cauæ nemorum, & vocalia saxa.
Ille habitat rupem non vestigabilis vlli,
Et modò venatur sylvestria sicubi mella,
Nunc scabra filice immissa, digitisq; pusillis
Sollicitat rimis, sua pabula nempe, locustas.
Huc igitur peregrini ambo, per opaca viarum
Delati, obscuris lucis & vallibus ibant.
Ventum erat in montana Endor syluestria: summus
Æstus erat: puteus sub collibus vnicus, vnde
Hauribat gelidas omnis vicinia lymphas.
Heu fuge, Diua poli; toruus leo circuit vndam
Egressus sylua, atq; oculis loca sæuus oberrat.
At non illa feræ ingentis deterrita rictu.
Continuò vt vidit: Misera hæc sitit, inquit, anhela
Bellua: tanta illi pietas, maternaq; cura,
Et teneri sensus; abiegna protinus vrna,
Compede ferrata inserta, lapsuq; sonoro
In præceps missa, teretis vertigine torni
Hausit aquam. Impatiens quadrupes pede rectus vtroque,
Vt stillans educta vdo stetit hydria saxo,
Æger hians gelidæ incubuit; cui mater amoris,

At tu, inquit, gregibus posthac ne noxius vllis,
Neu pueros læde insontes, tenerisq; iuuencis
Parce ferox; catulisq; tuis hos præcipe mores.
Dumq; bibit largè, mersa ceruice, comantes
Illa toros, manibusq; iubas mulcebat eburnis.
Vt satur eduxit toruum caput vndiq; rorans,
Rugitum dedit ingentem, quo lucus, & omnis
Insonuit latè, tremuitq; exterrita vallis,
Hermonisq; procul montes, piscosaq; Salim;
Cæteraq; acta metu subiere animalia syluas.
Nulla magis memor officij fera, nulla salute
Gratior acceptà; Vsq; adeò benefacta feroces
Submittunt animos. Iam saltum euaserat omnem
Parthenis: ecce autem retro conuersa iubatum
Miratur comitem vestigia ponè sequentem.
Perge, ait, in syluam, perge, inquam; iterumque morantem
Supploso increpuit pede terrens, bisq; niuales
Percussit palmas. Ille ægrè in tecta redibat,
Instar ouis gradiens placidæ, timidiq; catelli;
Mœrenti similis, quòd non, pro munere tali,
Par quidquam obsequio, meritoq; reponere posset.

Hinc via per lucum vmbriferum, quæ ducit ad amnem,
Castaneis nemorosa solo fruticantibus, arctos
Concisa in calles: folia arida deflua ramis
Terram augent intermixtis passim aspera echinis.
Hàc iter implexum per opaca vmbracula agebant

Mæan-

Mæandris tortis, varijsq; ambagibus acti.
Et prior extricans dumos, ramosq; coercens
Sedula, per callem exiguum bona Virgo præibat:
Cùm densos inter vepres pulcherrimus Infans,
Cui Matris dolor, atq; exercita cura parumper,
Et tenera anxietas, fletusq; placebat amantis;
Populea furtim sese occultauit in vmbra.
Illa tamen cœptos sermones nescia fraudis
Vsq; sequebatur, ventis verba irrita iactans.
Ah misera! vt vertit sese, nec vidit; vt omnis
Extemplo fugit præcordia in intima sanguis!
Iamq; adeò lacrymans implebat cuncta querelis,
Pallidior buxo, vestigans omnia circùm:
Cùm media erumpens inter lamenta Puellus
Ex improuiso coram stetit. Ah! meus infans,
Quàm penè exanimis rigui! Amisisse putaram.
Sic ait, arripuitq; manu niue frigidiore:
Pectora adhuc gelido saliunt concussa timore.
Multa hìc prætereo, quæ si memorare canendo
Cuncta velim, diuersa nimis mihi carmina aberrent.
Rem tamen obscuram famà iuuat ordine totam
Eruere in lucem, & seris committere seclis,
Si quis honos musis post longum accesserit æuum:
Vnde queant olim syluestres discere Nymphæ,
Simplicitas quàm cara Deo, quàm grataq; Diuis
A teneris exacta annis sine labe iuuenta.
Iam medium ferme sol conscensurus Olympum
Hortabatur equos, & fræna resoluerat aurea;

Cùm

Cùm Maria, & pulcher Iesus deserta per arua,
Thaboris ad læuam frondoso colle relicto,
Transierant vitreum, quà glarea sicca, Cisonem.
Iamq; propinquabant Sunæ, quæ vertice in alto
Eminet aerij collis, cui pascua circùm,
Tractibus & nemorum longis, iuga consita oliuis.
Hìc capreas inter tondentes gramina vallis
Inuenere bonam succincta in veste puellam,
Vecte duas tereti ac lento quæ fortè gerebat
Fagineas humeris situlas, & vertice plenam
Lacte vrnam tepido, cui læuam admouerat; ore
Illa quidem fusco, nam dudum exercita campis
Sole sub æstiuo; at simplex, & candida, nec dum
Saucia amore vllo, quamquam tres circiter annos
Iam tribus addiderat lustris. Hæc, numine viso,
Quo non in terris puer vnquam pulchrior vllis
Ore fuit, qualem nequicquam fingere ceris
Cinnabari ad viuum Lucensis cura laboret,
Cælesti exarsit flamma correpta repentè,
Atq; sui, atq; oblita gregis, sic ore locuta:
O mater, quò pulchrum adeò per iniqua viarum
Delicium trahis, heu, Titan dum flammeus axe
Saxa coquit, flagratq; dies feruentibus horis?
Haud procul hinc mihi parua domus : secedito ad vmbram
Paulisper, donec cæli desæuiat ardor,
Adspiretq; breui quæ temperat aura calorem.
O quam te memorem? Dic ò quibus aduena ab oris?
Quid

Quid tantum potuit vallis deserta mereri?
Nam puto te Solymis natam, quam fors mala nostris
Errantem impulerit terris; non ista puellas
Fert siquidem regio tales, nec paruulus iste
Agresti de rure venit. Tum regia Virgo
More suo arridens, risu quo cuncta serenat,
Quoue genis accedit honos, visq; aurea dictis;
O gnata, ò nostros, inquit, miserata labores,
Quæ tibi pro meritis, paupercula & ipsa, referre
Dona queam? Siquidem nobis quoq; parua supellex,
Assuetæq; manus calathis; atq; hic bonus infans,
Qui mecum graditur, sortem fert æquus eandem.
Nazarides sumus: Ænonis nisi dissita vallis,
Quam petimus, celerare gradum, solemq; præire
Cogeret, haud equidem, tanta est tibi gratia fandi,
Hospitium abnuerem. Hìc studio queribunda puella
Extenuare viam, digitoq; ostendere colles,
Vicinumq; amnem, & multum superesse diei.
Quamquam etiam noctem si fas traducere nostris
Montanis laribus, non pauperis, inquit, agelli
Munera, quinctiles vuæ, melimelaq; deerunt,
Atq; olera, & poma, & folijs suffultus acernis
Lectulus; & quidquid locus asper, & inuida votis
Pauperies tulerit. Dein subdidit, vt prope syluam
Iordanis, nulli deprensa huc vsq; , per auras
Vox incerta sonet, scopulisq; , & montibus erret.
Multi illam studio nequicquam, atq; aure secuti
Sæpius amnicolæ; multos per deuia traxit,

Impli-

Implicuitq; error. Sed non his Diua moueri,
Nec comitem velle; & manibus retinere sequacem,
Ac vultu officiosa bono lenire dolentem,
Seq; breui reducem multis promittere. At illa
Obsequio precibusq; moras innectere: Saltem
Vicinum liceat tecum mihi scandere montem,
Vnde, ait, angustum callem, flexusq; viarum
Ostendam, paucis compendia nota: meisq;
Interea, supplex oro te quæso, parumper
Filiolum committe vlnis, qui iam nequit vltra
Exiguos passus trahere inter saxa. Nec istud
Diua tulit, varijsq; modis fallebat amantem,
Quam nullis poterat procul inde auellere dictis.
At saltem, aiebat, saltem hoc ne despice lactis
Lassa viæ exiguum, quod fas mihi porgere, donum:
Ipsa manu expressi nuper. Simul hæc, simul vrnam,
Et situlas posuit, mersitq; in lacte salignam,
Eduxitq; grauem pateram, quam Virgo prehendit,
Admouitq; labris Pueri; tum nectaris hausit
Quod reliquum fuerat: nec, rursum vt sumeret, vllæ
Obtinuere preces. Rursum instaurare querelas,
Rursum inopes offerre lares. Sed deniq; victa
Haud tenuit lacrymas; atq; vtraq; brachia tendens,
Exigui pretium potus (ah quale!) poposcit.
Mater, ait, quando famulam comitemq; recusas,
Nec te aliàs reducem fortè vnquam lassa reuisam;
Per te, per superos, perq; hæc gemina vbera, pulcher
Quæ Puer hic quondam pressit; permitte puello
Sua-

Suauiolum libare tuo : nil poſcimus vltra.
Quid non ingenuus candor, moresq; pudici,
Caraq; paſtorum ſimplex audacia poſſint?
Nam meruit felix (quod non permiſerat vlli
Cælica ſors) vnum labris, duo ferre tenellis
Oſcula pura genis. Tum candida Parthenis : I nunc,
Sisq; memor noſtri. Procul hinc ſcatet exiguus fons:
Quamprimùm inuenies, pecora illuc cogito: poſtquam
Grex omnis biberit, vitrea te reſpice in vnda.
Dixit, & in viridem collem veſtigia torſit;
In collem, vnde amnis longas, nemus inter opacum,
Cernitur ire vias, & amœna ſerpere valle.
Multa mouens animis ibat quoq; ruſtica virgo,
Fragrantemq; vià redolentis lychnidis auram
Attonita hauribat; qualem violaria nulla,
Nec roſa, nec ſaliunca recens, nec amaracus halant.
Vnde odor hic mirus? quæ vis? quæ copia florum?
Vnde aura è cælo adſpirans tam ſuauiter ori?
Conſtitit explorans veſtes, & ſingula mirans
Ter circumſpexit; patulis ter naribus ambas
Admouitq; manus : ſed quis deprenderet vnquam?
Quippe labris fragrans ille hæſerat halitus; illis,
Queis tria Nazario nuper dedit oſcula Flori.
Venit ad vmbroſam platanum, quam ſubter opacus
Alluerat riuus : riuum obſedere capellæ
Continuò, ſaturiq; hædi : atq;, vbi pura quieuit
Lympha vitro ſimilis, ſuper adſtans vertice prono
Se liquido in ſpeculo vidit; deceptaq; viſu

Restitit extemplo. Vix primùm credidit vndæ:
Lumina bis vertit retro, si fortè puella
A tergo peregrina foret, quæ cerneret amnem:
Bis mersit furtiua manum, si fortè sub vndis
Altera virgo foret, stagno quæ pulchra lateret.
Non erat illa prior. Dictu res mira! capillos,
Ora, genas, vultus speciem mutauerat omnem.
Nympha videbatur, quales finxere poetæ
Corycias Nymphas, venatricemq; Dianam.
Quæ noua mì facies! quò nuper fusca recessi?
Atq; vbi meme ipsam demens oblita reliqui?
Me rapuit certè latrunculus ille Puellus,
Atq; aliam mihi substituit. Sic illa furebat;
Miraturq; anceps cur fons crystallinus illi
Non aliter vestem pariter, crateraq; pingat.
Ter frontem rugis contraxit, terq; serena
Explicuit, formam experiens; ter candida risit:
Mille modis varijs finxitq; corallina labra,
Composuitq; comas, humerisq; aptauit vtrisq;,
Inteditq; oculos, & mouit eburnea colla:
Quasq; magis decuit formas se flexit in omnes,
Nec potis est amens viridi discedere ripa.
Discessit tandem notis incognita syluis.
Vtq; domum rediјt, matremq; patremq; fefellit,
Cuncta renarrauit; dubium quibus abstulit omne
Vox prior, & næuus faciei in parte relictus,
Natiuæq; genis picæ. Miracula fontis
Continuò pagos vulgauit fama per omnes;

Atq; illuc multæ indigenæ venere puellæ,
Quæ miseræ elusis votis in tecta redibant.
Multi etiam thalamo pulchram sibi iungere nympham
Optauere proci, quos illa exosa maritos
Auersata fugit, nemora inter frondea vitam
Exactura breuem; namq; illam funere acerbo
Mors tulit impatiens, septem post inuida lunas.
Historiæ hæc series. Nomen longinqua vetustas
Improba surripuit, quæ saxa atq; æra maligno
Dente terit. Verùm ne, virgo, ignota vageris,
Dictaq; ad arbitrium vulgi, vt solet, ora pererres;
Non ego de plebe obscura, nec perbreuis æui
Cognomenta feram. Magnum & memorabile nomen
Ipsa suum, agresti quamuis, tibi commodat Anna
Auria, Pamphyliæ gentis decus; ipsa vocari
Pamphyliam sinit, & patrio cognomine donat.
Tuq;, genus claro Heroum de sanguine ducens,
Syluestris meritum ne dedignare puellæ:
Namq; hic antiquus mos cunctis vatibus, æuum
Aduersùs ferrugineum immortalibus vti
Nominibus, quoties Musis gentilia desunt.
Nec mihi fas modò (nam properant iam proxima metæ
Carmina) longæui causas euoluere iuris.
Est tibi Romuleo in Pindo (c) germanus Apollo,
Cui cithara, & Tyrio fulgentes murice vittæ;
Illius ergo soror, pariterq; Ligustica Phœbe
Magna Quirinali scitare oracula colle:
Vatibus ille præest sacris, teq; ista docebit.

(c) Bened. Pamphylius S.R.E. Card.

Talibus illecebris blandissima Virgo solebat
Iam tunc illa suos felices reddere amantes ;
Quò nos extimulet pariter tam pulchra cupido,
Exilijq; moram fallat spes alma fruendi.
Nam, si quando domos superas det adire beatas
(Spero equidem) Puer ille Deus, quem reddere cantu
Præsentem, vt possum, cæca in regione laboro ;
Quanta erit illa animis exundans dia voluptas
Cum Genitrice tua, & tecum, pulcherrime rerum,
Per magni stellata poli conuexa vagari,
Et reputare annos, & læta perennia lustra,
Æternùmq; illic obeunda expendere secla !
Quàm vobis, superi, inuideo ! vobisq;, tenelli
Lactentes, Libitina manu quos vellit acerbos,
Vt ferrugineas violas, vt persica nata
Primitias ruris, veniens quæ sedula agrestis
Vrbanis dominis consueuit ferre canistris,
Lætitiam exactæ brumæ, spemq; vberis anni.
Quantum restat adhuc lasso maris æquor arandum !
Septem adeò vitæ superesse miserrima lustra
(Quantùm fila trahens in longum extendere possum(
Fingo mihi; atq; his exactis, cùm spiritus istis
Se primùm exuerit membris, erit alea iacta
Alterutra, heu ! seclis iam non reuocabilis vllis.
Tu mihi Diuinum Puerum, sanctissima Mater,
Redde oro facilem; fac, oris anhelitus ille
Supremus, sit Virgo tuus ; Te nomine saltem
Ter vocet, & toties repetat vox vltima IESVM.

Me

Me rapuit subitus sublimem in sydera feruor:
Nunc Mariam, & Puerum sacra in deserta sequamur;
Et celeremus iter ; nam lux iam sera propinquat ,
Iordanesq; procul nebulis surgentibus albet .
Huc peregrina Parens iam lassa ad fluminis vndam
Venerat , & tenerà paulùm requierat in herba ,
Culmina suspiciens sacri procul ardua montis .
Cùm pueri vox clamantis audita per omnes
Anfractus virides nemorum , auditumq; canorum
Per iuga , per valles carmen , Sit semita recta ,
Æqualesq; vias Hominiq; Deoq; parate .
Hæc erat illa sonans per celsa cacumina eremi
Vocula , quæ plures sæpe errabunda fefellit .
Atq; hæc vox eadem perplexum deniq; nodum ,
Exacto bello postquam bis fractus Auernus ,
Nuncia diuini Solis postrema resoluet .
Et iam vesper erat , cliuo cùm visus ab alto
Paruus eremicola ad fluuium decurrere anhelus ,
Lætitià exultans ; cui villis hirta cameli
Tergum pellis obit , sunt cruscula nuda , lacertiq; ,
Et parua in manibus crux lignea nexa papyro .
Iamq; aderat cursu exhaustus , gressusq; tenere
Per decliuia vix poterat , tenuitq; ruentem
Parthenis ipsa vlnis , gremio complexaq; toto .
Vnà omnes pariter viridem conscendere collem .
Hinc Iesum , hinc tenerum Virgo trahis alma nepotem ,
Speluncamq; subis . Intus scabra pumice tecta ,
Exiguusq; sonat riuus : circùm humida tophis

Saxa madent vitreis guttis : cras ire ſecundo
Vnanimes Iordane parant, dehinc veſpere colles
Circùm ire vmbriferos, perq; herbida prata vagari
Condicunt. Nunc ſomnus adeſt, quem confraga vallis
Conciliat, paſſimq; altis de rupibus acti
In præceps riui. Tacitis it Cynthia bigis
Picta vadis latè ſtagnantibus : illius altis
Clara interlucent argentea lumina ramis.
Atq; his delicijs placida dum nocte fruuntur,
Abrami interea ſub terris abdita regna
Nuncius ætherius cælo delapſus adibat,
Captiuis Patribus ſummi mandata Parentis
Læta ferens. Vrbs antiquis circumdata muris
(d) Abel. *Ima in valle iacet; quam primus dicitur* (d) *hoſpes*
Abeliam dixiſſe ſuo de nomine, cæſus
Inuidià fratris. Turres, & tecta domorum
Prætexunt ederæ & myrti, ſemperq; virentes
Intonſæ pinus, oleæq;, æternaq; laurus.
Aere ſed triſti lux intermortua fulget,
Albentesq; lacus circùm ardua mœnia lucent :
Atq;, oculis quantum pacatus ſubiacet amnis,
Aeriæ in ripis platani, atq; aurantia mala,
Egreſſæq; altis ſtirpes arbuſtaq; muris
Incumbunt ſtagnis, & opaco tegmine inumbrant.
Ipſe ſui in foribus lethi cælauerat Abel
Caſum infelicem. Genitor ſuper, orbaq; mater
E campo rediens, ſpicis & ſeſamo onuſta,
Flere videbatur iuuenis miſerabile corpus

San-

Sanguine turpatum. Mors primùm egressa sub auras
Miratur terras, sua regna: insigne cruentum,
Possesso defixa agro stat sæua securis.
Multa in vestibulo dextra læuaq; vetustis
Extuderat pariter saxis, & sculpserat ære.
Protinus impulsis valuis bipatentibus Ales
Coram introgressus, matrum, iuuenumq; piorum
Concursu in magno medius stetit; atq; ita densum
Vmbrarum affatur vulgus. Lætissimus adsum
Nuncius, Abramidæ. Quamprimum innupta puella,
Omina læta ferens, lorica insignis & hasta,
Huc aderit, primo sublata in flore iuuentæ.
Illa triumphato victrix memorabit Auerno
Illatam cladem, & vestris se Manibus addet.
Vos tamen interea, quorum de stirpe puellus
Prognatus Deus, hinc mecum decedere, Patres,
Paulisper superi indulgent. Datur ora nepotis
Cernere, colloquijsq; frui. Vos inter amœnos
Perpetuo autumno colles, secretaq; rura
Abscondam, & coram opportuno tempore sistam.
His dictis festus sublatus clamor ad auras,
Et simul exortus fletus: nam turba relicta
Multa gemens, supplexq; manus tendebat vtrasq;,
Diuini Pueri, atq; auræ cælestis amore.
Præcipuè Infantum, quos primo in limine vitæ,
Regis Idumæi iussu, ferus hauserat ensis,
Flebant exigui manes, vmbræq; pusillæ,
Vulnera adhuc niueis humeris defixa gerentes:

Quos

Quos circumfusos diuellere dulcibus Ales
Promissis, dictisq; bonis retinere laborat.
Parcite lacrymulis nunc ò, mea cura, puelli:
Vos ego, deliciæ, & miseræ Rachelis amores,
(Haud mora longa) iterum regna hæc antiqua reuisens
In lucem referam, & socios, comitesq; beatis
Cælicolis addam, cùm se pulcherrimus Infans
Nazareis tandem manifesto Numine reddet.
Sic ait. At læti proaui, sanctiq; parentes
Virginis, ingressi latebrosæ viscera terræ,
Multa patrum, & turbæ insontis mandata Puello,
Votaq; commissa, & gemitus lacrymasq; ferentes,
Exuuijs vincti & manicis squalentibus ibant.
Ventum est post flexus varios in luminis auram,
Quà diues campis vasto lentissimus alueo
It Phison, syluæq; lacum, montesq; coronant.
Hinc iter ingressos, aduerso flumine, eoum
Ad solem ductor vestigia tendere iussit.
Ipse pios manes vario sermone tenebat,
Multa arcana docens; nimirum vt prodere sese,
Diuino fulgore, Puer decreuerit almus
Mœrenti patriæ; vt frendens nequissimus, atris
Carceribus ruptis, totoq; Acheronte refuso,
Præsagus magni excidij proruperit Orcus;
Vtq; olim ventura dies, quæ cuncta tenebris
Obsita paulatim demum caligine soluet.
Quàm latè, aiebat, populis atq; vrbibus ingens
Vndiq; telluris nunc circumfunditur orbis,

Oce-

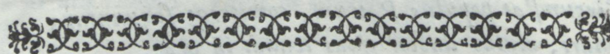
Oceanum super, & noti confinia mundi,
Cæca superstitio terris, noxq; incubat atra.
Pars cælo errantem lunam, fulgentiaq; astra,
Pars pecus vndosi pelagi, volucresq;, ferasq;,
Semiferos homines, stirpes, arbustaq; adorant.
Exoptata diu tandem lux alma propinquat,
Qua noua Relligio penetralibus inferat ignes
Sacrilegis, & fana Deùm, delubraq; vertat.
Iamq; procul lauris vmbratum tempora cerno
Insignem pietate (e) *Ducem, quem Bætis in amplum* (e) Theodosius magnus.
Terrarum imperium mittet, cæsoq; tyranno,
Victor aget quondam Tiberina ad flumina currus.
Hic Dijs excidium reliquis, arisq; ruinam
Supremam indicet: Cerealia sacra, Hecatombas,
Orgiaq;, & priscis eradet Adonia fastis,
Solemnes ritus. Tum libera cuiq; potestas
Fatidicas quercus, sacros exscindere lucos,
Vim templis inferre, aurum asportare profanum.
Turba Deùm deiecta aris, pars, ære recuso,
Romanas aquilas, & Cæsaris induet ora,
Pars thermis accedet honos: latè vndiq; victrix,
Cuncta solo exæquans pietas, inuecta per vrbes,
Per medios Graios, Ægyptum, atq; Arcadas ibit,
Ruderibus super aggestis, tumulisq; Deorum.
Ante tamen quanto pinguescent sanguine campi
Europæ, atq; Asiæ! quantus cruor ibit in omnes
Hesperiæ fluuios! Circis, medijsq; theatris
Obiecti pardis alij, candentibus igni

Vsti alij lamnis, rapti in diuersa quadrigis
Per fora, conscissi loris, data pabula flammis.
Heu pietas! Circùm tedas, vncosq;, rotasq;
Stabunt orantes matres, teneræq; puellæ
Carnifices laßos certatim, sole cadente,
(Dum finit vsq; dies) supponere colla securi,
Adiungiq; alijs. O mors, vbi terror? vbi illa
Formidata acies ferri, veteresq; triumphi?
At veluti niuibus tectus, gelidisq; pruinis
Vere nouo pubescit ager, seq; exerit annus
Lætior; haud aliter sæua inter funera vultus
Alma fides tollet. Scythicis florescere eremis,
Thebanisq; iugis deserta horrentia cerno.
Ille feras, posito ingenio, mansuescere coget:
Hic mare fluctisonum sibi remex, atq; carina
Sulcabit medium: hic nimbos, hic flumina sistet.
Illyrium, Eurotas, Portus Lunæ, ardua Lygdos,
Et Phrygij, & Parij montes vix marmora templis
Sufficiant. Venient annis quoq; tempora seris
Cùm super oceanum, quò nondum acceßerit auri,
Regnandiq; furor, felicia carbasa tendet
Relligio. Iacet extra orbem sine nomine (f) tellus, (f) Peruuium.
Exul adhuc ponto, vnde auro super illita primo
Augustæ niteant Romana (g) Sacraria Diuæ. (g) Templum S. Mariæ maioris.
Quin etiam extremos superabit puppibus Afros,
Littora curua legens, iubar allatura remotis
Gentibus, inq; omnes sonus ibit cælicus oras.
Talia narrantem dextrà, læuàq; frequentum

Cir-

Circumstat populus Patrum, comitesq; sequuntur;
Ignari, alatus ductor quas tendat in oras,
Quòue ferat; pariterq; viam cursumq; tenebant.

LIBER QVINTVS.

ARGVMENTVM.

Aues tartareæ Virginem in valle cum D. Ioanne Baptiſta obſeruant, idq; in caſtris nunciant, & bellum ſollicitant. Deus Pater Angelo mandat, vt cæleſtem Puerum cum Genitrice in Paradiſum terreſtrem tranſuehat. Iuditha in ſomnis ab Angelis armatur aduersùs hoſtes. Deſcribitur iter aereum in terreſtre Elyſium, & clades Dæmonum in valle Æronis.

Rem prope cæleſtem ſi cui ſpectare voluptas,
Huc celer approperet, Reginamq; ætheris illà
Floriferà in valle aſpiciat quæ colligit herbas.
En, niueos ſuccincta ſinus intenta labori,
Vt ſeſe inclinat paſſim, quà primula viſa,
Aut viſus crocus, aut apium; tenerumq; nepotem,
Qui comes ingreditur, propiùs dignoſcere anethum,
Fragrantemq; docet thymbram, montanaq; fraga.
Ocyùs accelerate gradum, nil pulchriùs vnquam
In terris viſum: viridem hunc aſcendite collem:
Huc oculos, donec pulcherrima durat imago.
Heu cur tam ſubitò ſpecies tam dia receſſit!

Heu

Heu gremio redit in penetralia diues onusto!
Nam vespertinis iam rorant gramina gemmis,
Atq; humiles circùm nebulæ prata humida opacant.
Sit malè præcipiti nocti, quæ sole remoto
Talia, nil curans, mihi surripit inuida velo.
Ecce autem excelso in ramo Cocytia cornix
Constiterat, fœdusq; corax, quas vndiq; sæuus
Sparserat excubias ductor, vigilesq; locarat.
Vt verò incolumem Diuam agnouere volucres
Tartareæ è pratis reducem, intrantemq; penates;
Protinus insonuere alis: Acherusia castra
Desertis adiere locis, raucùmq; locutæ
Nubiuagùm in vulgus quæ nuper visa tulere.
Nec minùs interea demisso vertice tristes
Exploratores lemures, quorum improbus vnus
Obscœnæ in speciem vetulæ iam liquerat auras,
Nazario è pago delusi in castra redibant:
Et malè rem gestam, atq; ædes, patriamq; relictam,
Sublatumq; fugà Puerum cum Matre ferebant.
Diditur extemplo rumor, fragor vndiq;, & ingens
Concursus stygius picea ad tentoria regum:
Bella volunt, poscuntq; feri: Nunc tempus inermes
Prædari inclusos latebris; nunc, siquid Olympus
Contra ausit, tentare iuuat. Pars nubila densat,
Horrificumq; serit nimbum, pars nititur hastis,
Pars ferrugineis contis. Vox omnibus vna
In vallem Ænonis transferre horrentia castra,
Et celerare viam nimbis: nemore abditi opaco
Con-

Concilium inter ſe proceres de rebus agebant.
Hæc Pater omnipotens cernens de vertice Olympi,
Impia bella manu ſtatuit confundere inermi;
Sed Puerum interea, diua cum Matre, per auras
Trans Orbem profugum Paradiſi abſcondere in hortis,
Inter amœna iubet prata, æternosq; receſſus.
Ergo ad ſe Genium Mariæ vocat, atq; ita fatur.
Vade age, ſydereo in terras delabere curru,
Progeniemq; meam cum Virgine, præpete nimbo,
Transfer in Elysij terreſtris protinus agros,
Quò Patrum Abramidum nuper præmiſimus agmen:
Atq; illic lateant, donec deſæuiat atri
Tempeſtas belli. Socios quoq; valle receptos,
Quiſque ſua vt maneat vigil in ſtatione, moneto:
Atq; vbi concordes hoſtes temeraria bella
Excierint, vos hanc terris auertite peſtem,
Ne ſolem vlteriùs, puramq; obnubilet auram.
Dux vobis imbellis erit virguncula: tali
Fas duce perculſos probro exturbare ſuperbos.
Sic ait Omnipotens; nec fas mortalibus alta
Scrutari arbitria, & cauſas tentare repoſtas.
Credibile eſt tamen humani voluiſſe timoris
Indicio Numen fugitiuum abſcondere Diti,
Ne Pueri vires, diuina arcanaq; noſſet:
Credibile eſt etiam veteris voluiſſe parentis
Regna aperire nouo, nulli viſa hactenus, Adæ;
Quæ prior ille miſer ſpecie deluſus inani
(Cauſa mali coniux) æterno clauſerat æuo.
Nun-

Nuncius ergo Ales per opaca ſilentia rerum,
Ætherijs bigis cæli per inania vectus,
Ante ortum ſolis, Libano ſuperadſtitit; atq; hinc
Alipedes flexit vitrei Iordanis ad vndam,
Zacharidæ ſub tecta, hilari inſonuitq; flagello:
Primaq; Virgo Parens, dudum vigil, ora feneſtris
Exeruit; ſed adhuc Pueros ſopor altus habebat,
Fagineas inter frondes, muſcoſaq; ſaxa.
At tibi, fortunate Ales, penetrale ſubire
Arcanum licuit, placidosq; abrumpere ſomnos:
Surge, age, ſancte Puer; Genitor ſupremus ab alto
Me tibi demittit ſolio: procul ocyùs ire
Teq;, tuamq; iubet Genitricem: dux ego curru
Sublimes ducam liquido aere. Sic ait; exin
Protinus accelerare fugam: pulcherrima Virgo
Induere inueſtem Ieſum, haud mora, comere raptim
Cæſariem; tenerosq; pedes vincire cothurnis,
Neſcia adhuc quò iuſſa ferant. Dux penniger inſtat,
Itq; reditq;, inſtar ſuccincti ad munus ephebi:
Ipſe etiam impatiens ſonipes fodit vngula arenam
Ante fores, phaleræq; ſonant, atq; aurea fræna.
Et iam purpureo lux prima rubebat eoo,
Agricolis ſolem reuehens, opera, atq; labores.
Iamq; inſtaurati ſomno, ſtratisq; relictis,
Nazarij agreſtes, pars pinguia in arua iuuencos,
Pars ad aratra boues, ſtridentia plauſtraq; egebant.
Hos inter Iuditha oculos, nondum excita prorſus,
Tergit adhuc niueis digitis; ſimul aurea vittis

Tem-

Tempora cingebat, ſimul hæc inſomnia pulchra
Narrabat Matri: Mater, quæ mira per vmbram
Hæc mihi nox tulit in ſomnis ſpectacula rerum!
Quam ſe cæleſti Maria obtulit obuia veſte!
Qui capitis decor, & cultus! qui greſſus eunti!
Illa mihi in prato, tercentum viſa puellas
Inter, virginei moderatrix agminis, album
Vexillum præferre manu: meq; illa ſequacem
Vltro inuitabat dictis. Vin' tu quoq; noſtro
Adiungi, Iuditha, choro? pariterq; referri
Has inter comites Diuas, quas vndique campis
Concordes errare vides? Sic illa ſerenis
Dicere viſa modis: cui, miro concita amore,
Aſſenſu ardebam tacito dare nomen, & ipſo
Vox erat in vultu: at conanti reddere voces
Verba pudor tenuit. Caſtis tunc oſcula labris,
Amplexusq; dedit; primamq; recenſuit inter
Belligeras ſocias. Dextra læuaq; volucres
Protinus armigeri, hic chlamydem, cui candida lino
Crux medio inſerta; hic torquem, galeamq; comantem
Ferre videbatur. Viſus quoq; Ieſulus ore
Sic fari roſeo: Noſtros hinc ſtrenua in hoſtes
Bellatrix hæc arma geres. Nec plura locutus:
Nam ſubitò (viſu mirabile!) currus ab alto
Adſtitit ante oculos, radijs, atq; axe rotarum
Ex auro, gemmisq; hyali, ſtellisq; coruſcans.
(Me miſeram!) ſomnus media inter talia fugit:
Nec ſibi quid poſcant hæc arma, aut prælia noui.

Talia

Talia flauicomo religans sibi vertice crines
Intortos spiris referebat somnia Iudith.
Interea super Euphratem, Tigrimq; sonantem
Penniger auriga, ad solis cunabula verso
Temone, auratos currus per inania agebat.
Non ita cæruleam Libycus rapit æthere nubem;
Aut mare veliuolum tanto secat impete pinus,
Cui Notus incubuit; nec Belgica rustica ferreis
Ocyor it soleis glaciato missilis amne,
Horriferæ Scaldim cùm vis gelat aspera brumæ:
Quantus agit profugos cæli per inane volantes
Impetus, aerij trans ardua nubila Olympi.
Perpetuo flexu syluas, & flumina magna
Abscondunt. Turres, atq; altæ mœnia Susæ,
Nembrotiq; arces, frondosaq; culmina Zagri
Longè à tergo ierant: ad læuam Caspia tellus,
Atq; pharetrati Medi, Hircaniq; recedunt.
Iamq; peragrarant Persas, iamq; vltima regna
Memnonis eoi; cùm primùm lenior aura
Sentiri procul è cedris gratissima cœpit;
Qualem è longinquo nautis venientibus afflant
Ad mare odoratis Ligurum nemora aurea citris.
Mox paradisiacæ volucres per cærula visæ,
Nunciæ ab Elysijs hortis. Non India tales,
Nec varijs pennis tot diues America vestit
Purpureis rostris, minioq; rubentibus alis.
Miratur, capiturq; locis tener incola eremi,
Quem flentem Virgo miserata receperat alma:

Hæccine Nazaridum regio, inquit, auitaq; tellus?
O Mater, quàm lætus ager! quæ copia rerum!
Quæ nemora & vitrei fontes! Cui candida Virgo
Dissimulans: Equidem longè ista beatior ora
Quàm tua rura, inquit; nebulæ queis semper opacæ,
Putribus & circùm stagnis grauis incubat aer.
Ille autem gestire animis, vt gestijt aluo
Quondam maternà, atq; oculis per cuncta vagari,
Et digitis nunc hæc, nunc illa ostendere paruis.
Interea magis atq; magis subsidere currus:
Præcipites cælo bijugos sed parciùs Ales
Accelerabat agens stimulis, quò tota videri
Iam regio ex alto posset ditissima pomis
Arboribusq; sacris, liquidisq; vberrima venis.
Non vlla Italiæ facies, non amne quieto
Quam placidus secat Eridanus; nec lætior illa
Ante alias Laudensis agri, cui pinguia lactat
Pascua tot mammis quot plenis Abdua riuis:
Abdua Lemene sacris celeberrima Musis,
Qui cecinit magnum Numen, felicibus ausis
Arcana ingressus Diuùm; dehinc terna rosarum
Nexuit ætheriæ serta immortalia Diuæ;
Quiq; animos nobis audendi talia vates
Adiecit, suasitq; ratim deducere in altum,
Quà via Pierijs nondum sulcata carinis.
Perpetui in gyrum montes felicia rura
Verticibus vallant, quorum vix summa viator
In iuga bisseptem perreptet solibus; inde

Vm-

Vmbrifera atq; ingens vallis, rursumq; minaces
In gyrum ductæ cautes; atq; inter vtrumq;
It vallum medius lacus ingens. Plurima pinus,
Æsculus, & nunquam caua robora passa securim,
Se viridi è ripa vitreo speculantur in amne:
Perpetuisq; sonant auium garritibus vndæ;
Quas fulicæ assuetæ syluis, mergiq; loquaces,
Assiduoq; anates tranant hinc inde volatu.
Ad Boream pons marmoreus, cui molibus altis
Quinquaginta arcus subterlabentia stagna
Excipiunt; versoq; situ longissimus vndà
Excurrit pictus sub opaco gurgite fornix.
Nulli fas hominum vetitos contingere fines:
Stat Custos ferro armatus noctesq; diesq;
Excubias ducens, commissaq; limina seruat.
Atq; hàc transibat prono iam vespere currus,
Per magni conuexa sonans saxa ardua pontis;
Excisosq; aditus aduersa in rupe subibat.
Apparent immensi agri, largissimus æther,
Herbosæ hàc illac valles, animantia mira,
Capreoli, pardi cicures, ceruiq; fugaces.
Quæ loca! quas olim sedes! quæ regna pararat
Omnipotens! vt bellè, vt suauiter omnia rident!
O miserum mortale genus, quæ dira cupido
Hinc procul exegit? Iuuat omnem abstergere curam;
Respirare auram iuuat, & dare lumina circùm.
Zacharides visu attonitus, toto ore sequaci
Versicoloratas seruabat in axe volucres,

Phœnicum, atq; apodum turmas, & candida olorum
Agmina, ſturnorumq; acies: cui regia Mater
Annue, ait, digito, porrectâq; allice dextrà;
Dic propiùs volitent. Riſu vix ille ſereno
Annuit; inq; manum ſublatam & brachia nuda
Ardeolæ, virides pici, cyncliq; loquaces
Ad nutum veniunt: mirantiq; addidit Ales,
Ipſi etiam accedent mites, ſi iuſſeris, vrſi,
Nec renuent tigres: nulla his fera noxia ſyluis.
Ventum eſt Elyſij in pomaria, diues vbi illa
Cladibus heu noſtræ gentis memorabilis arbos:
Pomaq; cernere erat ſummis fatalia ramis
Pendula adhuc, veteris monimenta perennia noxæ.
His, ait auriga, infauſtis ſub frondibus actum
De rerum ſumma, iacta alea, perditaq; omnia.
Ipſa locum immunis culpæ circumſpice, Diua.
His furtim repens emerſit ſepibus anguis:
Hìc ſedit miſeranda parens: hìc ore locutus,
Multaq; promiſit veterator callidus: huic ſe
Implicuit trunco, porrexitq; improbus eſcam.
Heu dolor! heu pietas! Delirauere parentes;
Plectetur Puer iſte tuus. Sancte Aliger, iſtud
(Da veniam) poteras reticere, aut dicere ſaltem
Vocibus ambiguis; nunc irreuocabile telum eſt,
Atq; hæc verba diu tacitè ſecum illa reuoluet.
Occidit interea Titan: (mirabile viſu!)
Suſpiciunt lunam ingentem ſe tollere contra,
Cui maculæ inſuetæ, & ſolito turgentior orbis;
Per

Per vitreas qualis ſeſe ingerit aurea lentes.
Vſq; adeò illa polo, ſublimi vertice, in auras
Accedit tellus, propioraq; ſuſpicit aſtra.
Deniq; marmoreum tectum ſublime refulſit,
Tot pictis aulis diues, quot ſolibus annus:
Ingrediturq; ſonans currus quà porticu in ampla
Mille aderant iuuenes tedis vtrinq; coruſcis,
Ordine diſpoſiti. Centum atria mira columnis
Suffulta apparent. Ales pulcherrimus vlnis
Diuinum accepit Puerum; Reginaq; bigis
Vltima deſcendens, Geniorum innititur altè
Porrectis cubitis. Ibant conclauia in alta
Marmoreis gradibus, ſequitur quos vndiq; fuſa
Cæleſtum pubes. Lituis domus intima, plectris,
Carminibusq; ſonat, facibusq; incenſa coruſcat.
Omnia tuta videt Genitrix, fruiturq; beatis
Delicijs. Nox ſtellifero tegit omnia velo,
Proijciens latè campis felicibus vmbram.
Nunc ruat vtcunq; , & ſæuis ferus intonet armis
Orcus in abſentes; nunc terras turbine, & axem
Miſceat, irarumq; omnes effundat habenas.
Huc animos, Auguſte puer, cui Turcico opima
Sanguine Pannonicis iam ſexta adoleſcit in aruis
Læta ceres; raucùmq; ſonans promiſſa quotannis
Corpora cæſa virùm, veſtes, pacta armaq; patri
Euxino impatiens Iſter iam ferre laborat.
Huc ades, inuicti cura & ſpes magna parentis,
(Spero equidem, nec vana fides) Oriente ſubacto,

Im-

Imperij quondam gemini recturus habenas,
Flos alme Austriadum, Ioseph. En deniq; bella,
En tibi promissas acies. Hinc armiger axis,
Hinc Erebus iam signa mouent, Martemq; lacessunt.
Ergo omnis cæco misceri murmure vallis
Cœperat Ænonis. Prægnans Acherontia nubes
Lucifugos manes aluo profuderat, instar
Grandinis æstiuæ, horrisono displosa tonitru,
Atra Gomorrhæi trans vsq; bitumina stagni.
Quantus Hebrus, quantusq; Hypanis, vel magnus Orontes,
Aut pater Eridanus latè imbribus auctus inundat,
Egrediturq; Athesis ripis, vel maximus Indus;
Tale fremit, tantoq; ruit per saxa sonore,
Piniferas inter syluas, camposq; volutum,
Exuperatq; iuga, obscurisq; it vallibus agmen.
Noctis erat medium, cùm Belphegor arduus alto
Stans scopulo, stimulos animis incussit amaros,
Instigans iam trita iugo subducere colla,
Frænaq; morsa diu perrumpere, bellaq; demens
Agminibus Stygis innumeris indicere Olympo.
O socij, ò quondam cæli gens incola summi,
Quos odium superùm vetus implacabile torquet;
Nunc vetera vlcisci tempus, nunc iura tueri,
Nunc fas antiquam per vim decernere litem.
Sunt nobis immensæ acies, extremaq; passæ;
Quodq; caput, nostris diuina exhausta potestas
Supplicijs, nec habet quid desperantibns addat.

Quæ

Quæ fuerit ſors cunq; in Numen vertere magnum
Lucifer arma iubet, patriasq; repoſcere ſedes,
Sydus hyperboreum ſupra, gelidosq; triones.
Exſcindenda hominum ferro ſtirps funditus omnis,
Reptilium, & volucrum, & pecudum genus: inſuper ipſa
Deuaſtanda igni tellus: hinc aere cæco,
Per medios ignes, per denſa volumina fumi
Ibimus in ſuperos. Memores tamen iſta tenete:
Si fors cælicolæ trepidi venientibus vltro
Annuerint, & regna velint antiqua paciſci,
Partiriq; polos, haud conditionibus æquis;
Ne quiſquam indecori obſequio, velut indigus hoſpes,
Ætheris in partem veniat: rigido omnia iure,
Nil precibus, poſitoq; genu, veniaq; petendum.
Condicta, ò ſocij, res eſto: iungite dextras:
Nunc locus, & res ipſa vocat, nunc facta poteſtas.
Hunc, agite, abſtruſum latebris exquirite paruum,
Ambiguumq; Deum, quem Numinis eſse veremur
Progeniem magni; nobis, ſi creuerit, olim
Venturum exitio. Captiuus ad infima quæq;
Cælicolas trahet: haud paruo redimendaq; mater
Obſes erit pretio. Ite alacres, his abditus antris,
Hìc latet; ad prædam diſcurrite, cingite ſyluas,
Veſtigate aditus omnes, det buccina ſignum.
His dictis elati animi, & nouus additus ardor,
Vanaq; ſpes miſeris, cæliq; arrecta cupido.
Iamq; atris facibus læti, incenſisq; cupreſſis,

Per

Per iuga odorisequi, per saltus vndiq; fusi,
Latrantum velut audito turba excita cornu,
Exertis linguis caueas, & lustra subibant.
Cùm procul ætherei pugiles, mille axe quadrigæ,
Loricæ ex auro, scuta ærea, telaq; visa,
Et chlamydes variæ, plumæ, & vexilla per auras;
Alatumq; triplex descendere nubibus agmen.
Arrexere atros stupefacti ad sydera rictus
Luce repentina obstricti: haud mora, murmure rauco
Tartareæ insonuere tubæ, tremuere cauernæ;
Et coniuratæ, momento temporis omnes
Instructæ horribiles turmæ, sub signaq; rapta
Agmina. Læua acies tibi, corniger Asmodæe,
Tessera cui belli piceus caper: huic Ephialtes
Signifer, & Mormo comes additus: in medio dux
Belphegor, & Gorgo, & Belial: extrema coercet
Squamigerà Dramelech insignis pelle draconis.
Parte alia classem, specie fugientis, Amida
Laxabat ventis; à tergo scilicet hostem
Circuitu interior largo aggressura repentè.
Quisq; suas lustrare acies, spemq; addere dictis,
Et monstrare manu natalia sydera: Nunc vi,
Nunc animis opus, ò socij, nunc reddere cladem
Hostibus antiquis, nunc nunc cui cedat Olympus,
Cui summa imperij, vestris decernitur armis.
Iamq; propinquabat legio omnis cælica terris
Iam propior stadio. Nil pulchriùs æthere fingi
Ante oculos poterat; tot scuta, & tela per auras,
Tanta

Tanta acies Diuùm, galeæq;, ensesq; micantes
Vndiq; inardebant, quantum nec Cynthia pleno
Orbe micat, medioq; nitet sol purus Olympo.
Illa autem pennis cælo librata pependit,
In turmas digesta suas Orientis ad oram,
Opperiens hostem. E signis borealibus Orcus
Circuit occiduam partem, volucresq; maniplos
In gyrum flexit: nec segnior inde volatum
Erexit contra. Improuisi turbinis instar,
Turbinis ex Apennino venientis, aquosam
Obscuramq; hyemem, tempestatemq; ferentis,
Ala sinistra Erebi, magno procedere iussa
Cum sonitu, in dextrum cornu ruit impete toto;
Alphitus, & Dagon, atq; Ornicus, & ferus Acco,
Ante alios primi. Non sic tonat Ætna caminis
Sulphureum eructans amnem, liquefactaq; saxa
Mixta atris nebulis. Telorum it nimbus ad auras,
Flammarumque globi. Tortas vmbonibus hastas
Scuta retorserunt adamantina protinus, actis
Hostibus in præceps; iterumq; in bella feroces
Conuersis rediere animis; iterumq; repulsos
Fulguris instar agit, tergoq; fugacibus instat
Prima acies Diuùm. Sed & ipse sequentibus hæret
Belphegor increpitans dictis: Non Appula tellus,
Non hic Gargani montes, quibus hæsimus olim
Vi pulsi cælo; nec primùm fulmina visa,
Aut tonitru auditum. Sed & ipsum torua frementem
Cum socijs premit Aligerùm turma altera: turmam

Hanc ſequitur Dramelech; hunc tertia cominus vrget
Diua phalanx: haſtas haſtis, tela ignea telis
Implicuere, oriturq; atrox aſperrima pugna.
Paſtores ſtrepitu exciti, de montibus atram
Suſpiciunt nubem: mirantur noctis in vmbra
Tot ſtrepere obſcœnas volucres, tanta agmina cælo
Miſceri turmis internigrantibus alba:
Fit clamor, ſæuitq; canum latratus ad auras.
Aſt Erebi inſanæ vacuum per inane phalanges
Alternæ, ad læuam dextramq;, infraq; ſupraq;,
Hàc illac varijs ſuſdeq; erroribus ibant.
Ter fruſtra in nubes validis conatibus actæ;
Ter lapſæ ad terram; ter rurſum concitæ ad auras.
Mille vias ineunt, ſpirasq; orbesq; retexunt;
Vt veſpertini per ſera crepuſcula mures
Pinnigeri volitant. Stat longis fallere gyris
Inſtantes à tergo hoſtes: non ſi ruat ipſe
Deſuper Omnipotens iurati cedere campo.
Iamq; adeò in longam noctem fera bella trahebant.
Iam procul audiri clamor, ſtygiumq; celeuſma
Cœperat infernæ claſſis; longèq; videri
Tartareæ antennæ, diſtentaq; carbaſa vento.
Cùm ſubito tonitru Diuùm Pater, atq; hominum Rex
Sydereo è ſolio totum tremefecit Olympum.
Ecce autem (res mira!) aderat ſublimis Amazon
Albo in equo, aeria veniens altiſſima nube
Bellatrix, cui tænarias confundere turmas
Armipotens dederat. Non huic armata ſecuri
Hip-

Hippolyte, aut ripis Amaſeni educta Camilla
Digna foret lateri pedes ire, atq; aurea tela,
Atq; arcum, & pharetram comes in certamina ferre.
Hanc prona labentem haſta, inter mille ſequaces,
Non tulit ille animis nuper, vultuq; tremendus
Palantum ductor lemurum Aſmodæus; in omnem
Incurritq; aciem trepidus, claſſemq; petiuit,
Poſt puppes & tranſtra latens, formidine turpi.
Haud aliter quandoq; canis pecuarius ingens
Rure cubans, ſi quem venientem ſenſerit, ore
Continuò exululat magno, inſequiturq; pauentem;
Quem ſi audens quiſquam petat obuius, ocyor Euro
Tecta ſubit; ſtabuliq; alto de culmine vecors
Latratu in ſeram noctem ſe iactat inani.
Tum fragor auditus, veluti ſi corruat axis
In præceps fractus: colluxere omnia flammis;
Fœtaq; tartareis turmis tonuere metalla
Exploſa è piceis ratibus: ruit aere grando
Vndiq; ſerpentum lemurum; ſimul impete toto
Reſtituere aciem Belial, Amidenus, Alaſtor
Effuſi contra. Mille Orci immania monſtra
Gorgones, atq; vlulæ, & gryphi, alatiq; dracones
Circumſtant equitem. Clypeum tunc aſpera virgo
Obiecit rabidis, medioq; vmbone refulgens
Numinis oſtendit non vlli effabile ſignum,
Notum Erebo ſignum: ſimul axe apparuit ingens,
Terribilis, vindex enſis; ſimul æthere ab alto,
Quattuor à ventis, vox magna audita per auras:

Ad Chaos, ad puteum, genus exitiale rebelle.
Horrendum visu! rima ingens aere aperta est,
Astraq; visa polo, & comitatus Numinis, & mors
Ossea præcedens in equo, innumeræq; cohortes.
Quo visu turbatæ acies, pauor excitus ingens;
Ceu trepidis auibus cùm desuper ingruit alis
Miluius, aut vultur rostro improuisus obunco.
Prima fugam remis velisq; capessere Amida,
Trans Casium, & Seras, nimbosaq; culmina Tauri:
Parte alia Ægypti turba omnis fœda Deorum
In diuersa trahi longis inuecta colubris.
Ad terras reliqui, condensæ grandinis instar,
Præcipitare metu: Laxis fugiamus habenis
Quà iuga prona ferunt: totus ruit axis: ab alto
Millia myriadum princeps trahit armiger; ipse
Bellipotens curru insequitur, fugite ocyùs, arma
Exuite. Hinc pauor, & clades vastissima; nec fas
Præcipites retinere minis; fanaticus error
Usq; adeò exagitat miseros. Fugit auius ipse
Euphius, & Babel, & Belzebub: ater euntes
Nimbus aquæ insequitur: caligine, puluere, fumo,
Hastarum syluis, telis obnubitur aer:
Pars obscœnarum volucrum fusco aere pennis
Fidere, pars condi miserorum in corpora agrestum;
Hos Sodomæ mersere lacus, hos terra dehiscens,
Aut putei excepere caui, pelagusq; profundum.
Est regio Italiæ in gremio, sub sydere tristi,
Quam Dauni, & Vestinus ager, Marsiq; coercent,
Nu-

Nubiferumq; super caput exerit Apenninus;
Unde iugis acti in præceps horrentibus amnes
In mare se exonerant, Vulturni nomine. Tellus
Omnis subtus hiat, cæcis perfossa latebris,
Fornicibus suspensa cauis, & sulphure fœta.
Huc legio princeps sese per aperta Veseui
Ora dedit, penitus vacuas ingressa cauernas
Quantum[h] Hirpinorum vrbs sedes, & regia distat
Parthenope. Hìc profugos superùm Pater ære reuinxit;
Adiecitq; annos, [i] quot cœlo impendet arista
Isidis, octonis ter ferme vt vergat eoam
Signiferi in partem gradibus. Quo tempore demum
Exacto, rursum valido luctamine ad auras
Erumpent scissa tellure; & murmure vasto
Impositas quatient ruptis compagibus vrbes.
Nec verò euentum primi inter cætera mittam
Ductoris stygij. Ille amens ad flumina cursu
Dum fugit, in viridi pascentem gramina campo
Nactus equum, huic sese totum indidit. At quadrupes se
Protinus immani coniecit in aera saltu;
Concussisq; iubis, & toto spumeus ore,
Indomitus præceps per deuia fugit Idumes.
Donec Ithuræi comprensum montibus aspris
Obstrictum hinc atq; hinc per vim traxere lupatis
Herodi, Herodes Agrippæ, Agrippaq; habendum
Augusto dedit. Hoc verò mirabile narrant;
Illius in sobolem, & sobolis genus omne secutum,
Tartareum possessorem migrasse, frementem
Cæsa-

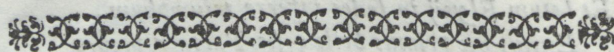
(h) Beneuentum.

(i) Tempus astronomicum vsq; ad annũ 1688. quo terræmotus per Campaniã.

Cæsareis stabulis: donec sacro effera fræno
Iniecto Constantinus compescuit ora,
Hospite Auernali eiecto: quæ ferrea fræna,
Augustæ Crucis è clauo confecta trabali,
Insubrum ante aras nunc Vrbs regina veretur.
At ripa ex alta liquidi Iordanis Amazon
Insignem niueo candore, auroq; nitentem
Egit equum, & fluuio victrix se condidit alto;
Vnde pios iter ad manes per concaua terræ.
Quò simul aduenit, patrijs fusæ vndiq; sistris
Occurrère animæ, latèq; patentibus vlnis
Antiqui Patres. Quis verò hanc crederet illam,
Parthenij quondam meruit quæ præmia veli,
Dilectam IESV, & Pueri cælestis amantem
Iuditham? huc talem armigeram quis tempore tali
Improuisam adeò supera expectasset ab aura
Venturam? Illa erat, illa tamen iam corporis expers,
Præda recens mortis, fato sublata repentè.
Namq; agris nuper sero dum vespere anethum,
Æquales inter legeret pulcherrima nymphas;
Seu riguà latitans malus anguis læserit herbà,
Siue aliud (longo nam fama obscurior æuo)
Heu lassa, heu morior, dixit; collapsaq; sedit
Floribus in niueis, albo magis alba ligustro.
Mox, vbi deseruit mortales spiritus artus,
(Quæ fuerant nuper sacri præsagia somni)
Olli castus amor meruit, seruataq; voto
Virginitas Erebi obscœnas dispergere turmas,
Et

Et lætum Elysij in sedes inferre triumphum.
Exitus hic primus belli; sic Tartara probro
Affecta, elusi manes, dux fœmina facti.

LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

Elias Thesbites in Paradiso terrestri Virginem colloquijs tenet. Diuinus Puer superueniens Matrem rosis coronat. Sera nocte, in palatium reuertentibus occurrunt animæ sanctorum Patrum. Aulam maximam subeunt, vbi sacra bella in parietibus descripta cernuntur. Illic drama ab Angelis exhibetur; atque iterum sancti hospites curru sublati Nazareth reuehuntur.

HEtruscos inter flores quà labitur Arnus,
Hesperiæ sacris statio gratissima cycnis,
(k) *Est locus in prato, vnde etiam data nomina ruri.*
Quamquam sorte sua felix locus ille vocari
Elysium meruit; regni nam siqua beati
Illius in terris foret vlla simillima imago,
Vnius ista foret Mediceæ gloria villæ.
Vnde adeò geminæ facies, & prorsus eandem
Exactæ ad normam sedes, rem promere ab alto
Fert animus, paulùmq; viâ deflectere cantu.
Namq; ferunt, postquam vates (l) *Aligherius Orci*
Ambages tortas, animarum februa, & altas

(k) Pratolinum, magni Ducis Petr. villa, cur simile Paradiso terrestri.

(l) Dantes.

Cælicolûm sedes stellato ascenderat axe;
Non illum in patrias (si famæ credere fas est)
Continuò rediisse domos. Nam dia Beatrix,
Qua duce tot vulgo ignotos penetrauerat orbes,
Nequa forent diuinarum mira abdita rerum,
Terrestris Paradisi iterum traduxit in hortos.
Hos duce Mathelda iam viderat; ast, ibi poto
Amne sacro, memori abstulerant obliuia mentem.
Ergo iterum peragrare datum loca, tectaq; mira
Infanti fabricata Deo, quò reddita menti
Visa semel rursumq; forent: Postq; otia longa
Dicitur asportasse illinc descripta papyro
(Seu verum, vt perhibent, seu vulgi fabula) sacræ
Intima quæq; domus, teneræ sarmentaq; vitis,
Delicium Musæ, seræq; alimenta senectæ.
Hinc gemino diues spolio patria arua reuisit,
Præcinctus nigris lauris, quas fumus, & aer
Obscurus tetra fuligine tinxerat Orco.
Olli sacra genis macies, vox ænea, tristis
Obtutus, veteriq; scabrum rubigine plectrum:
Perq; vrbes medias ibat, perq; oppida Tusca
Ponè trahens densum, stupefactum ad carmina vulgus.
Tum latè Ausoniæ gentes discordia demens
Hinc atq; hinc odijs in mutua fata ciebat.
Causa mali, geminæ perplexà ab origine (m) *partes,* (m) Albi, & nigri.
Queis bicolor nomen fatalis tessera belli;
Vnde bipertiti ciues, atq; asperi agrestes,
Et populi infensi populis, atq; vrbibus vrbes.

N *Quid*

Quid repetam, sæuas quot passa Hetruria clades?
Quot procul extorres vis egerit impia ciues?
Ipse miser vates nequicquam dira minatus
Exitia, & pœnas, quas imis nuper auernis
Viderat; infelix patrijs è finibus exul,
Dicitur excoluisse agrum, curisq; leuamen
Vinetum instituisse domi: vitemq; beati
Elysij furtum, mira propagine adultam,
Paulatim Hetrusci campos seuere per omnes;
Tyrrhenæq; vrbes sacrum expressere liquorem
Pistorium, Senæ, Alpheæq; ab origine Pisæ.
Prima propinauit laticem Florentia purum,
Os liquido perfusa mero, mirabile donum
Finitimos inter populos partita Lyæi.
(n) Vulgo *Verdea*. *Olli (n) subuiridis color, atq; abscondita vena*
Nectaris ætherij, longè super Attica mella;
Qua sensim agrestes hominum mollescere linguæ
Eloquiumq; modis cœpit dulcescere miris,
Et lepor, & charites paulatim accedere dictis.
Inde tot egregij vates, cultusq; per artem
Italiæ sermo, Latij iam secula prisci,
Et Graias Veneres fandi dulcedine vincit.
Eloquij hinc inter Patres subsellia Dantes
Prima tenet, primus genialis consitor vuæ;
Vnde illum in Tuscos, mentito nomine Bacchi,
(o) Franciscus Redus in Dithyrambo. *Vexit agros (o) Redus, prætextaq; fabula vero est.*
At folio excerptum, vt dixi, mirabile tectum
Hetruscis Ducibus longo post tempore cessit,

Cui

Cui formà, atq; situ substructa simillima (quantùm
Fas opere industri fabris mortalibus) ædes.
Namq; hæc in viridi prato; in viridi quoq; prato
Illa domus; domui contermina eremus vtriq;,
Et sacrum nemus & fontes, & plurima, quæ nunc
Haud memorare vacat. Paradisi sed tamen hortus,
Diuinas ædes gyro qui plurimus ambit,
Paulò aliter positus. Verbana haud discolor illi
Insula, ad eoum quà formosissima solem
Vergit opaca cedris, Borromæosq; penates
Desuper aspectat. Multum illi & Montia villa,
Pinifero quà subter labitur Addua Vapro;
Meltiaq; aspirat. Quamquam hæc mortalia longo
Post se interuallo species illa aurea linquit
Antiqui Elysij; quò me, post horrida bella
Iam fessum, series rursum vocat ordine rerum;
Inuitatq; chorus Diuùm, peregrinaq; Virgo,
Quam cælo inuectam paulò ante his liquimus aruis.
  Hìc illa, hìc gemini prono iam sole puelli
Tunc aderant; pariterq; aderat venerabilis æuo
Feruidus ille senex, raptus qui curribus igneis
Sederat his quondam Thesbites aduena campis.
Olli canities mento diffusa, pruinis
Candidior, niuibusq; perennior Apennini;
Alba super fuluà quoq; lanea pallia veste,
Sandalia in pedibus, viridiq; intortus oliua
Nectebat ramus raros ad tempora crines.
Et tum frondifero sub tegmine fortè sedebant

Iuniperi; gemini verò per florea prata
Interea errabant pueri. Bonus incola Matri
Hospitæ amœna loca, atq; æui celeberrima quæq;
Monstrabat digitis longè monimenta vetusti:
Illa procul iuga celsa vides, syluamq; comantem,
Quæ solem tegit, ingentemq; huc proijcit vmbram?
Illis in latebris miser Adam, & noxia coniux
Delituere ambo velati frondibus; haustum
Lethalis pomi simul ac sensere venenum.
En vbi detersis oculis somno excitus Euam
Egressam latere obstupuit: sub collibus illis
Infelix famulantum inter genus omne ferarum
Iura dabat brutis, & nomine quæq; vocabat.
Talia narrabat: Cui Parthenis alma, beatis
Delicijs capta agrorum, nemorisq; propinqui
Respirans auram, roseo sic ore locuta.
Multa mihi porrò peregrinæ edissere, vates,
Iamdudum his assuete locis, quæ scire laboro.
Ac priùs hesterno lethalia vespere vidi
Poma, venenatis vulgò celeberrima succis;
Vnde lues genus infelix diffusa per omne:
Ast ea credideram, fateor, pulcherrima longè;
Longè aliam speciem rebar, quæ cogeret vltro
Inuitas ad furta manus: nil tale, nec vllas
Illecebras, quas fama refert, sub pectore sensi.
Olli subridens senior: Mirabile narras:
At non illa impunè alius spectauerit, inquit,
Adami de stirpe nepos. Sed fortè Parentum
(Quod

(Quod reor, & decuit Genitricem Numinis) illa
Dira cupido tuos nil se transfudit in ortus.
Certè ego, cùm primùm blanda illa pericula vidi,
Ingenitum virus per venas serpere sensi,
Præsentiq; malo sanguis sufferbuit imis
Vsq; fibris; quamquam mihi iam vis nulla timenda,
Inq; hoc tranquillo iam tuta sit anchora portu.
Hic aliò eloquium diuina Puerpera bellè
Detorsit, sortem egregiam sibi conscia celans,
Multa loci, veterumq; rogans, atq; ipsa vicissim
Multa Palæstinæ, rerumq;, hominumq; reponens.
At senior, cui nondum animis excesserat ardor
Ille vetus, patrij cùm culmina degeret inter
Carmeli, pluuios vnde ignes sæpe vocarat;
Ingenij memor vsq; sui, memor atq; scelesto
Quæ quondam illo æuo passus, quot adire labores
Extorrem impulerint; antiquæ semina flammæ
Elicuitq; animis, rigidoq; hæc ore locutus.
O ego quàm reliquos inter nunc degere vellem
Mortales, scelerumq; vltrices cernere flammas,
Quas Puer iste tuus, patrio pro Numine læso,
Axe feret! Num sæua adeò vos secla tulere,
Qualia vixi olim? Quantas mihi perfida lites
Fœmina, quotq; tulit! quot sanctos illa peremit,
Haud impunè tamen, vates! quot sparsa per omnes
Monstra Deùm terras, quot fœda altaria vidi!
Impia gens, toties nequicquam exterrita nostræ
Fulminibus linguæ; nunc denique magnus ab alto
Vltor

Vltor adeſt, meritis qui ſubruat ignibus vrbes
Sacrilegas. Quantus regum cruor effluet atris
Lingendus canibus! quot corpora ſparſa per agros
Alitibus prædam video, quantoq; tumentem
Sanguine Iordanem! Quamquam pro talibus, alma
Virgo Parens, nimiùm, vereor, frons iſta Puelli
Blanda tui, placidusq; animus. Quò priſtinus ille
Dux exercituum ceſſit? cur grande ſub iſtis
Diſſimulat Numen ſpolijs? vbi fulmen? vbi vox?
Et nomen vetus, & facies, habitusue Tonantis?
Talibus auſterus dictis toto igneus ore
Inſtabat vates: Quem mitibus alma querelis
Mollibat Virgo; deſuetaq; fulmina dextræ,
Alternasq; vices, & ſat data funera terris;
Nunc aliam ſeriem, conuerſaq; ſecla docebat.
Interea verò gemini per prata puelli
Immixti genijs, calathi quibus omnibus auro
Illuſi, atq; ebeno texti argentoq; quaſilli,
Carpebant flores. Ter quinquaginta ſeorſum
Collegere roſas; quarum pars tertia puris
Purior alpinis niuibus, pars altera tincta
Murice ſanguineo, pars vltima concolor auro.
Vt numerum expleuere ſacrum, Tria nectite filo
Serta, ait ætherius Puer, vnicoloribus vnum-
Quodq; roſis; decimam medio ſed quamq; niuali
Bellè interpoſito diſtinguite lilio, odoros
Inter vtrinq; crocos. Sic ille, & ſedulus vltro
Ipſe manus operi quoq; contulit; inde per agrum
Læti-

Lætitia ingenti Reginam adiere sedentem
Graminea in ripa: cui formosissimus Infans
Mollibus imposuit nexum diadema capillis.
Quis tibi sensus erat, Virgo? quàm concolor ipsi
Sanguineo serto! quæ purpura sparsa per omnes
Ore genas toto! Ter summo è vertice munus
Detraxit roseum, Puero impositura; ter ille
Restituit rursum; bis garrijt almus ad aurem
Matris; bis pariter Virgo respondit in aurem
Cælestis Nati. Tandem pulcherrima Numen
Cæruleo accepit gremio, tenera oraq; toto
Ore superposito, strinxit, tenuitq; lacertis
Amplexa; & lacrymans, & inhærens talia dixit,
Quæ poterant ipsum, credo, retinere cadentem
In mare iam solem. Hic lusus gratissimus inter
Mille alios fuit. Hinc adeò tibi grata rosarum
Munera Parthenijs altaribus; hinc tibi magnis
Intermixta etiam titulis rosa. Deniq; serta
(Nazareas postquam rursum remeauit in ædes)
Elpino dedit; ille autem sua carmina cuiq;
Adiecit flori. Verùm mihi noxia semper
Vesperis vmbra. Inter medias iam ter mihi, Phœbe,
Delicias fugis: ipse autem quæ cernere velles,
Hespere, cuncta fugas. En sydera sparsa repentè,
Præcipitemq; fugam solis, noctemq; ruentem
Parthenis ipsa dolet. Iam tempora cyclade velat,
Discessumq; parat: Procul, inquit, in ardua tecta
Sera dies, Pueri, reuocat, superandaq; vallis;
Perq;

Perq; ſacram relegenda iterum veſtigia ſyluam.
Sic illa; at ſenior vates ſuſpexit eremum,
Carmeli ad normam veteris tecta ardua colle
Palmifero, atq; illuc bis ſuſtulit ad iuga dextram,
Clamoremq; dedit notum; tenuitq; parumper
Solicitam Matrem dictis; atq; altiùs ore
Signa dedit rurſum. Ecce autem (mirabile viſu!)
Quattuor è monte alipedes, en currus ab alto
Flammeus; alatusq; Cherub auriga iugales,
Lora tenens, ſummo de vertice collis agebat.
Qualis, vbi in noctem, vulgo media vrbe coacto,
Machina flagratura ingens iam tempore longo
Spectantes tenuit; cùm primùm culmine ab alto
Per funem aut aquila, aut alato tergore ſerpens
Sibilat ore ferens incendia; plebis hiantis
Ora oculosq; rapit flamma improuiſa per auras:
Haud aliter miri veniebant tramite recto
Quadrijugi ardentes, flagrantesq; axe quadrigæ.
Vtq; ſolum tetigere rotæ, propiùsue quierunt,
His ego vectus, ait Thesbites, æthere quondam;
Hisq; feror toties trans nubila, transq; rubentem
Supremi regionem ignis; maculoſaq; lunæ
Bis propior conuexa oculis immania vidi.
Hæc memorans armos manibus palpabat equorum,
Nomine quemq; vocans; atq; ora ſonantia frænis
Prenſabat dextrà, atq; humeris aptabat habenas.
Inde Parens, Puerq; ambo, Seniorq; coruſcis
Conſedere iugis; obſcuroq; aere ſepti,

Quà

Quà procul ad ſtadium miranda palatia ſurgunt,
Æthere ſtellato liquidum per inane redibant.
Fas mihi nunc rerum felici abſcondita nocte
Efferre in lucem memoranda arcana ſub auras;
Fas audita loqui, tantisq; obliuia rebus
Demere, ſiqua latent, memoriq; adiungere famæ.
Iam claras ædes, iam limina celſa ſubibant.
Ecce autem extremis medijsq; penatibus omnis
Plena nouis ſtrepit hoſpitibus domus: ecce per aulas
Obuia, perq; fores paſſim, perq; atria magna
Turba ingens matrumq; virùmq; effuſa ruebat.
Nempe aderant veterum Abramidum de ſede piorum
Selecti manes, proaui, ſanctiq; parentes
Virginis: (his nuper ſupera ad conuexa parumper
Ire datum, & Puero, & magnæ deferre Parenti
Obſequia) Ante alias complexu ecce obuia inani
Anna Parens in colla ruit, notæq; per auras,
Vt quondam, reſonant voces: Ne ſubtrahe vultus,
Ne metue, ò gnata: en genitrix tua, corporis expers;
Illius at ſimulacra vides; non veraq; imago eſt,
Quam cernis: ſed præſentem te, Filia, miris
Amplector, videoq; modis. Nec lumina poßum,
Nec veſtes, nec mortalem diſcernere vultum
Spiritus exutus membris. Sed pulchrior ingens
Longè alia apparet ſpecies, animamq; nitentem
Perſpicio inſolitis radijs, cui corpus inhæret,
(Cernere quod nequeo) nebulæ circùm inſtar opacæ.
Oſcula redde mihi, mea lux, quæ ſentio; quamquam

Sparsa tibi hæc eadem volucres videantur in auras.
Parte alià Elisabe pauidum complexa puellum
Alloquitur longæua suum; similisq; tenenti,
Cæca velut, rogat an tergo circumdata zona
Vt quondam, prensumq; manu contrectat inani,
Hortaturq; loqui; propiùsq; adnixa laborat
Ingerere antiquos vultus, & nomina nota.
Me ne, puer, nosti, tenerum quem montibus olim
Infantem texi, pueris cùm bella moueret
Impius ille, cauoq; specu iam lassa biennem
Te moriens liqui? Tales dabat illa querelas;
Quas strepitus Patrum tegit ingens vndiq; circùm
Infantem Diuum. Hìc citharis insignis eburnis
Regis Idumæi, Ioachimi, atauiq; Manassis,
Pantheris, & Iesse, atq; ingens senis Abrahæ imago;
Isaciq; pij sera de stirpe nepotes:
Vestibus in niueis omnes, oleaq; virenti,
Et semperuiuo redimiti tempora flore.
Vnà omnes subiere aulam, quæ maxima tecto
Sese aperit medio. Crystallina pensilis ingens
Tergemina effulget lampas, centumq; minores
Aere dependent; aurataq; brachia longo
Ordine sustentant ardentes vndiq; ceras.
Hìc acies pictæ innumeræ, & seges aspera Martis;
Ære graues equites, hastæ, galeæq; comantes,
Et clypei, atq; omnem sacer horror circuit aulam.
Scilicet in diuum Puerum Styx effera quotquot
Eductura olim furias, horrentiaq; arma
Cerne-

Cernere erat, pictosq; duces, & fortia facta
Magnanimùm Heroum, pugnataq; in ordine bella.
Hinc Constantini labara exundantia ventis,
Romuleisq; aquilis Crux addita visa per auras:
Inde Godefridi vexilla, & Maurica cæsa
Agmina, Arianæq; acies, & Thracia bella.
Nec tantùm veteris, sed & æui Mars quoq; nostri,
Effigies, atq; arma virùm, spirantiaq; ora
Parietibus pictis, varijsq; tapetibus errant.
Namq; hìc æratas classes, Venetosq; leones
Littora spectabant, Mauroceniq; triumphum,
Ionio è ponto in patriam noua sceptra ferentis.
Parte alia heroes magni Lotharingus in armis,
Et gener Augusti Bauarus, duo fulmina belli;
Ductoresq; alij medijs in millibus ibant.
Tuq; etiam palmis superesses, Iule, Sabaudæ
Gentis honos, primis cui mors florentibus annis
Inuidit, ne lætam vrbem, conuersaq; fata
Aspiceres belli, quorum pars magna fuisses.
At latè in medio Geticus reuolutus in omnem
Pannoniam torrens, cui vix satis ampla camelis,
Armentis, & equis potoribus, atq; trecentis
Europæ atq; Asiæ collectis gentibus vrna
Danubij; Austriacis successu turgidus horrens
Ire superfusus rupto aggere cernitur aruis.
Hinc miseræ matres profugæ per tela per enses,
Crinibus effusis, lamentisq; astra cientes,
Queis media è flamma gremio asportata supellex,

Aut cæsus coniux, aut rapti in vincula nati,
Inter equos, currusq; latent, confusaq; castra.
Migrantum plena arua fugà, plena omnia luctu,
Horror vbiq;, metus, faciesq; miserrima belli.
Nec procul Austriadum obsessam discrimine in arcto
Cernere erat sedem; tercentum millia circùm
Quam Thracum immensa valli obsidione coercent.
Omnibus it tortus circùm caua tempora turbo
Lineus implexus spiris, latera ardua cingit
Fascia versicolor; vario Babylonica textu
Arua tegunt pictis tentoria serica velis.
Heu, quæ tum miseræ facies, quæ vota pauentis
Italiæ! heu, propior flammæ quibus anxia curis
Littoris Adriaci regina, vrbsq; alma Quirini,
Ignaræ quid fata parent, quò pondere vergant!
Qui gemitus, quæ fama omnes malefida per vrbes!
Posteritas; (si non sera illa extremaq; mundi es,
Visura excidium rerum) ne talia speres
Posse tuis memoranda adeò contingere seclis
   Ecce autem picta in summis laquearibus aula
Numinis apparet, puraq; in veste (p) Sacerdos
Maximus, effusis lacrymis auertere cladem
Si queat; & Cæsar supplex, Augustaq; coniux,
Et nati gemini; atq; omnis Germania mœrens,
Hungaricusq; aderat Diuùm chorus, ipsaq; sceptri
Pannonici custos Virgo, veniamq; rogabant.
Namq; hos è cælo armipotens obiecerat ægris
Terrores populis Diuùm Pater, atq; hominum Rex,

(p) Innoc. XI. Pont. Max.

Vota auditurus miserorum, & iacta sub auras
Lamenta & gemitus: Queis deniq; motus, ab alto
Æthere prospiciens, oculos ad mœnia torsit
Iam centum perfossa locis: simul armiger Ales
Ære cauo insonuit; sonitu quem Vistula longè
Audijt, atq; Hypanis, gelidiq; Borysthenis vnda;
Audijt & longè niuibus glacialibus horrens
Carpathus, extremusq; Albis, Rhenusq; bicornis.
Vndiq; conuenere duces, tremit excita tellus
Ferratis plaustris: hìc sors, hìc alea rerum
Suprema, hìc spes Europæ, collectaq; virtus.
Nec mora: per densos cuneos, per fulmina valli,
Per segetes ferri horrentes, hinc turbinis instar
Sauromata, hinc Lotharus Mauors, & Noricus; inde
Flos almæ Hesperiæ, atq; omnis gens accola Rheni,
Quiq; Amisim, Traunumq; bibunt, gelidumq; Visurgim,
Hercyniosq; colunt saltus; ceu montibus acti
Torrentes, profugos de mœnibus vrbis agebant.
Famaq; iam toto signum dabat aere cladis,
Ære cauo ingenti. Centum vrbes, oppida centum
Cæsareas acies, victriciaq; arma canebant.
Omnibus in pagis ludi, combusta superbi
Mustaphi simulacra vijs, profusaq; dona
Larga meri, in medijs passim conuiuia pratis.
Ipse autem niueo altus equo, pulcherrime, cultu,
Hungaricoq; insignis acinace, rite vetustis
Cerneris, Austriade Ioseph, succedere regnis.
Stant circùm Illyrici, atq; Daæ, extremiq; Triballi,

Et Mœsi, & vincti Thraces: ipse arduus ense,
Quattuor ad ventos conuersus, patria regna
Designas. Bello populi mirantur acerbo
Plena ora, impubesq; genas, auroq; comantem
Cæsariem, & pulchrum spirantia lumina Martem.
Talia per muros venturi præscius æui
Aulai ingentis pictor digesserat Ales.
At maiora oculis velo seruata latebant:
Nam procul ante ora augustum se tollit ad auras
Pegma, pauimenti extrema de parte, corusco
Sipario obductum. Post velum scena, chorique,
Actoresq; latent Genij, pulcherrima pubes,
Ære renidentes fuluo, nitidisq; cothurnis;
In seram noctem spectacula mira daturi
Hospitibus Diuis. Titulus de fornice pendet
Oſcula Iuſtitiæ & Pacis. *Iamq; aurea rite*
Cymbala proludunt chordis: iam pompa latentis
Se retegit scenæ: iamq; alta silentia poscit
Sibilus. En sensim subducitur aere velum.
Proh! quæ immortalis species! quæ Regia! quæ lux!
Quæ domus ætheria! Hem qualis sedet ardua gemmis
In solio Regina nitens! quot fulgurat astris
Intextum syrma aerium! quas iam dabit illa
Fronte graui voces! quàm plena silentia sancto
Terrore! ò Patria! ò Solymæ cælestis imago!
O superùm regio, species stellantis Olympi!
Argumentum operis, Maiestas læsa Tonantis:
Iustitia hinc acuens iras; Pax flebilis illinc
Exorans

Exorans veniam. Nodum Sapientia soluit;
Proponitq; , inter Numenq; Hominemq; , sequestrum
Vnigenam , humano velatum corpore Numen.
Discutitur , placet inuentum: suprema Potestas
Commissum sibi spondet opus. Sic lite dirempta,
Acceptis hinc atq; hinc conditionibus æquis,
Oscula Iustitiæ & Pacis spectacula claudunt.
Talia supremus fortunata otia magnis
Hospitibus Pater indulsit; queis rite peractis,
Subuectos iterum curru Iessidas, opaco
Aere, Nazareis bonus Ales reddidit oris.

LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

Nazareni cælestem Puerum magis in dies admirantur, eiusq; subobscuram Diuinitatem curiosè vestigant. Ionas camelarius, iterum ex Ægypto veniens imminentis infortunij metu oppidanos terret. Agar peregrina historiam de Engaddi vinetis narrat; qua audita, Alcindus senior, afflatu numinis, vaticinatur. Vox interim è cælo delabitur, quæ prosperum ærumnis, ac votis exitum pollicetur.

AT tot mira diu penitus subducta latere
Haud poterant. Deus ipse Pater lucescere quiddam
Iam propiùs, fusca veluti de nube, sinebat.
Nam, postquam lætis Paradisi è collibus Eden
Nazareos iterum Virgo remearat in agros,
Illa domus, rura illa, amnes, vallesq; beatæ
Elysij inuidiam poterant, cæliq; mereri.
Illius augusti species, habitusq; Puelli,
Vndecimus cui iam gyrum prope clauserat annus,
Et nitor, & sancti mores, & amabilis illa

Maie-

Maiestas iam tum pauidos terrebat agrestes,
Numinis ignaros; eademq; trahebat amantes,
Mulcebatq; feros. Mirantur plena decoris
Lumina, mirantur voces, atq; indole in illa
Nescio quid plusquam mortale; animiq; tuendo
Expleri attoniti nequeunt. Quod sydus in istas
Delapsum terras! quæ lux oblata per vmbram!
Quis Deus his nostris successit sedibus hospes!
O Pater, an seclis ille expectatus Olympo
Venturus, qui colla iugo fessa eximat ægris
Isacidis? Quæ nos terrent insomnia? quidue
Omina tanta parant? Tales dant pectore voces,
Perculsiq; stupent. Pueri nutritius ipse,
Delicijs impar, vix custodita tenere
Clausa sinu ingenuus poterat sua gaudia Ioseph.
Atq; illum curas inter quandoq; fabriles
Æquæui vrgebant patres, varijsq; premebant
Ancipitem dictis: partes se versat in omnes
Iesseus senior, longèq; exordia sumit;
Quàq; licet, varijs responsa ambagibus exit,
Secreta inuoluens, quæ non licet ire sub auras.
At matrum longè tibi lucta molestior, alma
Partheni, Nazaridum; quibus importuna sciendi
Feruida cura nimis, suetumq; imperuia quæq;
Rimari ingenium. Contermina Virgo paternis
Debboræ erat tectis, quæ sæpe domestica, eodem
Sub lare coniunctis curis muliebribus, vnà,
Inter acus & fila, diem studiosa trahebat.

Altera arundineum nam ſtamine verſat alabrum,
Inq; glomos transfert; diſcriminat altera telas,
Alternisq; trahunt ambæ ſermonibus horas.
Hæc ſemel haud tenuit ſeſe, quin ſedula multis
Rem peteret precibus, quam pertentauerat ante
Luſibus obſcuris; nunc verò exorſa precando
Sic fatur dictis. Maria, inquit, per vetus iſtud
Commune hoſpitium, primæq; crepundia noſtræ
Ætatis ſimul exactæ, quando omnia (ſanctè
Spondeo) ſecreto ſub pectore dicta reponam,
Nec meus ipſe ſciet coniux, nec reſciet aura,
Quin mihi met ſtudio properare obliuia nitar;
Per ſi quid merui, per quidquid poſcere fas eſt,
Cara mihi ante alias, cui vox, cui gratia nata
Solamen curis, ſemel exorabilis eſto.
Fare age, quis tandem genius tuus iſte? puerne,
An diuinum aliquid tibi lapſum ex æthere, vt ipſa
Suſpicor, in gremium? Tibi namq; ſimillimus ille
Ore refert adeò toto, teq; exprimit omnem,
Teq; vnam; vt certè, in terris, quaſi credula iurem
Non habuiſſe patrem. Tibi verò tanta venuſtas,
Atq; adeò à partu nil gratia decolor oris,
Nil ſpecies læſa; vt poſſis quodammodo credi
Mater, adhuc virgo. Veniam precor iſta loquenti,
Nam tuus iſta facit miſeræ deliria natus,
Crine adeò, geſtu, vultuq;, oculisq; decorus;
Vt, ſi mortales Deus ipſe aſſumere vellet
Omnipotens artus, (auſim hoc quoq; dicere) tales,
Nec

Nec credo vnquam alios vellet ſibi fingere vultus.
Nonne vides, quæ forma illi, quæ gratia fandi,
Qui decor, alme Parens rerum, quæ lumina fronte
Bina micant? vt dicta ſtupent, pauidiq; recedunt
Externi agricolæ, monſtriſq; ſimillima narrant?
Vera ne quæ perhibent? veniſſe Orientis ab ora
Illius ad cunas reges; humiliq; coruſcam
Inſediſſe lari ſtellam? vinetaq; eodem
Tempore, bruma licet foret aſpera, colle propinquo
Vernaſſe? Auditum hoc memorant à Beride quadam,
Quæ modo Sunam habitat nupta illic; ipſaq; flores
Teſtatur quondam, atq; vuas vidiſſe recentes.
Sed quid ego hæc longè reuoco, atq; antiqua reuoluo?
An non hæc pariter nobis memoranda canebat,
Hiſq; etiam maiora hoſpes narrabat Ionas?
Quin etiam, noſtros cùm lis foret inter amantes,
(Quamquam alio te ſub cælo tunc Memphis haberet)
Sub noctem pueris manifeſta in luce repentè
Dona ferens aderas; eademq; inuecta per auras
Arboribus ſuper, atq; inter caua nubila viſa,
Ictu oculi præſens; dum te nemus inter opacum
Quærimus, & nati miramur munera fontis.
Ex illo attoniti quæ Diuùm oſtenta tuemur!
Quot vates horrenda monent! quæ viſa reportant!
Ipſi etiam noſtri cùm matutina bubulci
Armenta educunt ſtabulis per gramina ſparſos
Inueniunt flores, peregrinaq; lilia paſſim.
Mirantur loca, quì poſſint ea candida ferre

Germina; quæsitumq; diu: extremòq; repertum,
Quà tibi, quà puero interdum mora facta per agros,
Alba ligustra illic, violasq; erumpere ad auras,
Et rorem interdum, aut liquidi vestigia riui.
Nunc autem, hæc animo relegens simul omnia, mecum
Quid statuam, fateor, cæcà vetor obsita nocte:
Somnia cerno vigil; miris feror anxia monstris.
Quod te per superos, per magni Numen Olympi,
Perq; tuum hunc Solem, semel hæc perplexa resolue,
Atq; arcana doce. Tibi fida silentia iuro:
Hic citiùs paries commissa arcana loquetur,
Quàm retegam quidquam. His dictis pulcherrima Virgo
(Nam quo rem tegeret? quò se conuerteret anceps?
Quidue aliud poterat?) velo sese illa ruboris
Virginei totam deprensa in luce tegebat,
Purpureo similis panno, similisq; Damasci
Coccineæ rubicunda rosæ. Tibi finge retentum
Imbris iter fluidi, puerùm quem turba coercet
Post pluuiam ingentem; sic illa exire laborat,
Sic, quascunq; potest, partes se torquet in omnes,
Sic aditus omnes quærit. Perpauca roganti,
Vt decuit, responsa dabat; cùm pulcher IESVS
Adfuit extemplo coram, nec Debbora fando
Explorare ausa vlteriùs, nec sanguinis vltra
Elicere in vultus flammam: sacer ingruit horror,
Suspensisq; animis, sera iam nocte, recessit.
Talis Nazaridum cura ingens pectora agebat,
Ignoscenda tamen. Quis enim, tot mira tuendo
Abdi-

Abdita mortali specie, non sedulus omnes
Rimari arderet latebras? non cuncta susurro
Misceret tecta ambiguo? Nam corpore in illo
Exiguo, tenerisq; annis quis crederet vnquam
Esse Deum? Hinc stupor, & velut ægræ somnia mentis;
Hinc animi implexi, diuersaq; murmura vulgi.
Ecce autem Pharijs rursum mercator ab oris
Ille bonus Ionas aderat; mercesq; Canopi,
Donaq; cælesti Puero, Matrique ferebat.
Isq; palàm patrio in cœtu miranda Puelli
Altiùs inseruit suspecta ænigmata genti,
Terroremq; tulit trepido sic ore locutus.
Nazarei ciues, genus alto à sanguine Iudæ,
Dicite, quis vestrùm concurrere cominus ausus
Cum Styge? quæ vobis bellatrix fœmina? quisue
Ille Puer, cui tantum odijs infensus Auernus?
Namq; (vt longæuus retulit Pellæus aruspex)
Ex adytis templi post longa silentia tandem
Hæc vati responsa dedit latrator Anubis:
Væ miseris, duro quos bello asperrima virgo
Nazareà de gente (nefas) sub tartara mittit!
Væ dijs noctiuagis ausis ferre arma sub axem!
Causa mali tanti demissus ab æthere magno
In terras Puer. At contra pro talibus vltor
Mox aderit iuuenis Samarita. Ille æqua superbis
(Spero equidem) superis referet; noua bellaq; vindex
Exciet, & pœnas, cæsa sibi virgine, poscet.
Talia vulgabat populis oracula Ionas;

Pende-

Pendebantq; animis, Ecquis Samariticus iste
Laturus triste exitium, quæ victima virgo
Danda neci, quæ dira lues impendeat aruis.
Præterea fuit in Libani conuallibus imis
Armenti custos. Huic improuisus ab alto
Fatidicus menti furor incidit; ipse per omnem
Mira Palæstinam ventura horrenda canebat.
Et Samarim digito ostendens, væ, perfida pellex!
Væ tibi, væ Babylon, scelerati numinis hospes!
Væ Galaaditis sponsis! Nec plura: sed omnes
Ipse etiam indigenas terrebat & oppida vates.
Nec satis. In somnis alij quoq; nocte silenti
Hæc eadem moniti passim ventura ferebant,
Inq; Deo Puero spemq; effugiumq; locabant.
Ille dabit vobis magicas eludere fraudes,
Isacidæ, ille Deum mentitum arcebit Idume.
His igitur dictis horrebant vndiq; agrestes.
Hinc Samaræ excisa omnis commercia gentis,
Inq; dies magis atq; magis plebs territa monstris,
Nazareoq; super Puero mens omnibus anceps.
Omnibus in votis aliquam exalbescere lucem
E cælo, atq; altè iniectam rarescere noctem.
Da, Pater, augurium, qui præuius igne columnæ
Isacidas quondam deserta per auia duxti:
Quiq; olim precibus victus sitientibus vndam
Cautibus è duris, dona insperata, dedisti:
Da finem curis, atq; atram disijce nubem.
Talibus orantes onerabant sydera votis.

Cùm

Cùm tandem tenuis resplenduit æthere fulgor,
Inq; atris fulsit spes improuisa tenebris;
Spes, inquam, quam fortè tulit peregrina puella,
Historiam veterem narrans. Rem fusiùs omnem
Altiùs ordiri, seriemq; ab origine præstat,
Et varia, vt possum, intertexere stamina telæ.
Nam semel hybernis circumfusæ ignibus Esther
Atq; vxor Ionathæ, & Damaris, longæuaq; Charmis,
Nazariæq; aliæ, streperà ingentiq; corona,
Ad risum faciles, pars vellera, crudaq; lina
Carpebant; alijs labor hirtis soluere echinis
Castaneas; aliæ torquebant stamina fusis.
Fortè autem reliquas aderat spectabilis inter
Nupta recens Agar, Engaddi è rure puella,
Cui patrijs profugus tectis formosus Heberus
Nupserat; inq; suas nunc primùm vexerat ædes.
Hanc croceis vittis, aurumq; imitante orichalco
Insignem, faciesq; nouas, noua rura timentem
Turba peregrinam paulatim aßuescere blandis
Cogebant refugam dictis, trepidamq; ciebant.
Primaq; Charmis anus de more interrogat, vtra
Rura magis placeant, Engaddi, an Nazareth? Illa,
Cui pudor ingenuus, natiuaq; gratia linguæ,
Haud meditata diu responsum; Nazareth, inquit.
Vestigare instat, Quæ verò his dignior oris
Causa moræ? Illa autem; Mariæ pulcherrimus almæ
Natus. Et huic puero iam tu intima, (Dammaris infit)
Vix quinq; exactis hìc solibus, hospita? At illa,
Infan-

Infantem in cunis vidi, cùm poma rigenti
Nata hyeme, atq; vuas, & texto in vimine flores
Attulimus. Flores? (ait Ammon) poma rigenti
Nata hyeme, atq; vuas? Hìc ingens orta cupido,
Engaddi vt quondam vernarint rura decembri,
Cuius inaudierant aliquid, sed nubila erat res.
Attamen & senior Iesse, & longæuus Obedon
Nescio quid memori confusum mente volutant;
Ipsaq; vineti procul hinc mirabile quiddam
Dictum olim repetit Charmis memor; ipsaq; flores
Nescio quos semel auditos reminiscitur Esther.
O age, dic, oro, seriemq; ab origine miram
Incipe: fœmineo simul illam murmure magno
Constituunt cœtu in medio, interruptaq; pensa
Paulisper ponunt, remq; omnem audire laborant.
Quæ simul ac vidit conuersa in se ora, rubore,
Vt decuit, suffusa genas, formidine tandem
Depositâ, sic orsa loqui. Iam talia dudum
Credideram, fateor, vestris quoq; didita terris,
Nec latuisse sonum. Sed quando ingentis ad aures
Prodigij tenuis vix rumor, seraq; fama
Accidit; ipsa, oculis quæ præsens testibus hausi,
Expediam paucis: nec enim sine numine diuùm
His ego nupta oris vestris, nec inutilis hospes
Munera parua olim referam. Bethlemia in arua,
Visendi studio, (vndecimus iam vertitur annus)
Ad Iesum infantem, pastorum credula dictis,
Fortè ierat mater. Serà dein nocte reuersa

Engad-

Engaddum, pluuio imbre fluens lutulentaq; cœno,
Vt nunc, hybernum circa ignem & fumida ligna,
Dum chlamydem ponit, madidos dum ſiccat amictus,
Narrabat nobis quæ viderat. Heu, quibus illa
Ebria delicijs miris! quæ viſa canebat!
Nec finis fandi quàm dia puerpera; quot ſe
Vinctam illi, obſtrictamq; modis; quàm candidus illic,
Quàm roſeus puer inuentus, quàm frigore penè
Exanimis miſer! O qualis! qui fulgor ocellis!
Mille modis varijs ſecum dulcedinis hauſtæ
It voluens animo ſenſus, atq; exprimit ore.
Ire iterum iuuat; atq; illi ſe Beris eunti,
Atq; ego multa gemens, & Zelphe, ac deniq; cunctæ
Adiungi oramus comites. Lux craſtina tandem
Ore vno decreta viæ; modò ceſſerit imber,
Candidiorq; dies madidum deterſerit Auſtrum.
Ergo parens, veteri ex arcà dum ſedula toſtam
Depromit Cererem, rugoſasq; eligit vuas,
Quas Mariæ, & puero deſignat munera; flebat
Importunam hyemem, flebat ſine floribus hortos,
Culpabatq; niues, mutataq; balſama oliuo
Nuper Ithuræo. Quàm vellet melle liquentes
Nunc miſera octobris ficus, & nectare plenos
Nequidquam botros! O noſtra vbi cerea pruna?
O noſtri, aiebat, nunc mala rubentia ruris!
Heu glacie, heu canis horrentia cuncta pruinis!
Audijt hæc Pater omnipotens de vertice Olympi,
Cui Zephyri parent, cui ver, cui pomifer annus,

Arrisitq; bonus, ſpemq; omnem, & munera vicit,
Improuiſa repentè ferens, mirandaq; dona.
Namq;, vbi prima polo rubuere crepuſcula lucis,
E ſpecula caput impexum caprarius Alcon
Protulit, obſeruans ventos, & nubila cæli:
Sublatisq; tuens oculis ſine nubibus axem,
Bella dies, inquit, noſtris accommoda votis!
Oh! quis odor veluti florum! vitiſq; tenellæ!
Hem! flores! flores & poma! Alphæe, Manaſſes,
Zambris, io! Simeon; vua & narciſſus in horto.
Hei mihi! nocte diu vigili (nam tempore longo
Lætitia inſomnem tenuit) tum roſcida primùm
Attulerat laſſis membris aurora quietem.
Iamq; orto ſole, & diffuſo lumine, noſtri
Immemores aliæ per florea rura puellæ
Errabant lætis clamoribus. Excita ſomno
Audio garritus, confuſaq; murmura vocum,
Hem, Rachel Rachel, quot in vno perſica ramo!
O bella! Hìc violæ, hìc violæ & fraga, hìc quoq; fraga;
En ceraſa, en cedri: pueri, ne carpite: Zambris,
I properè ad matrem, calathos ferat: Aſpice, Ebere,
Aſpice, per ſuperos, hæc arbuta: ſuſpice, Ruben,
Quæ mala inſiſtunt tibi pendula: Perge, puella,
Quæ mora? perge citò: Fugit illa ſimillima vento;
Mater, io! improuiſa æſtas, miracula rerum,
Turgentes vuæ, pyra, pomaq; nata! Relicto
Ocyùs è ſtrato miris feror excita monſtris:
Nec mora longa, adſum cum matre & corbibus: vnà
Conſe-

Consequitur Zambris soror, atq; incompta Nohemis.
Vix possum hæc memorans lacrymas retinere cadentes.
Tollimus ad cælum palmas, stupefactaq; circùm
Lumina versamus. Sunt hæc cælestia dona,
Quæ tetigisse nefas, ait Abra; intacta feramus
Bethlæo Infanti: Folijs insterne quasillum,
Sephora; vos violas, vos porgite fraga, puellæ;
Vos, iuuenes, truncis insistite, citraq; nobis
Deijcite ex alto. Insistunt ramalibus ambo
Protinus exertis Ionathas, & Beno lacertis:
Cerea pruna cadunt, melimelaq; perlita rore:
Grandinis in morem succusso persica trunco
In viridem labuntur humum: Supponite, Matres,
Huc gremium, huc corbes; tibi pomum hoc, Sara, bilibre;
Hoc tibi, tende sinum, Zelphe. Quid singula narro,
Quæ vidi his oculis præsens, hisq; auribus hausi?
Iamq; omnis veris pompa, autumniq; sub alta
Ilice erat, folijs cooperta, & odoro adianto.
At quinam ferrent Puero redolentia dona
Lis erat, & magnum certamen; nam sibi quisq;
Id cupiebat onus, sibi certatimq; quasillos
E manibus rapiunt; instant pueri, atq; puellæ,
Contenduntq; super. Res tandem ad iurgia venit;
Cedere nec Zelphe vult Dina, atq; vtraq; certat,
Fœmineisq; vtrinq; sonat garritibus æther.
Ergo pater Ruben, litem componere adorsus,
Dispositos omnes in gyrum promere iussit
Quemq; manum; digitos, quot quisq; emiserat, vnam

 Colligit

Colligit in summam; tum quemq; ex ordine lustrans
Non vno numerat gyro. Sors prima Barucchi,
Cui trifidum guttur, fatuus cui risus in ore
Idem semper erat, risuq; excepit eodem
Id quoque: Rubeni sors altera: tertia Zelphes:
Aduolat illa statim, capitiq; celerrima plenum
Aptat vtraq; manu calathum, quo ditior alter
Non erat, atq; illum celarat callida in herbis,
Ne quis surriperet: sequitur dein Sephora nutrix;
Inde ego, tum mater: sors vltima Bethsabææ.
Heu! miseram Dinam fortuna inimica fefellit;
Dissimulare nequit, lacrymasq; abscondere vultu
Nititur auerso, & lites clamoribus altis
Suscitat, atq; alium rursus vult inuida gyrum
Omnino institui. At Ruben maturior annis
Ploranti bonus atq; æquus sua munera cessit.
Pergite iam, matres, inquit, nam semita longa est.
Hìc ego, Bethlæos dum vos properatis in agros,
Seruabo interea fidus pomaria custos.
Ergo alacres, summo gestantes vertice textas
Viminibus corbes, dextra læuaq; prehensas,
Imus per nemora & saltus; sonat vndiq; vallis
Pastorum calamis; thymbræq;, cedriq; recentis
Latè odor efflatur. Mirantur munera veris,
Extantesq; rosas calathis, & frondea serta
Attonitæ passim matres, pueriq;, nurusq;,
Effusæq; ruunt pagis, atq; agmina iungunt.
Venimus ad Pueri cunas, iam sole cadente:

Pri-

Primaq; Daphra parens, postquam de more salutem
Obtulit; Hæc, inquit, Mater, tibi paucula nostri
Munera vineti tulimus: folijsq; reductis
Explicuit dona; & salices, & iuncea rupit
Vincla manu. Genitrix, vt fraga rubentia vidit,
Et matutinis rorantia persica gemmis,
Sustulit ad cælum palmas, paulùmq; morata
Ore super stetit admirans: Vnde ista repentè
Copia? queis, inquit, decerptæ in collibus vuæ?
Versabatq; manu ridens, nunc Punica mala,
Nunc hos nunc illos flores: mox, sedula prono
Vertice cuncta legens, texto de vimine botrum
Sustulit ingentem, pueriq; admouit ocellis,
Blandè agitans teneras frondes, ramumq; virentem.
Nec minùs hinc Zelphe, hinc Rachel, formosaq; Beris
Blandiri, autumnumq; manu prætendere ocellis.
Ille è fasciolis exertam porgere dextram,
Nudaq; brachiola ad visos proferre racemos.
Ast ego ludentis pueri prensare lacertos,
Indo ebore, admixto Tyrio ostro, candidiores.
Quin etiam, memini, propior scitarier ausa
Infantis nomen; cui formosissima, lætos
Aduertens oculos, IESVM inquit Mater; & isto
Nomine Nazareis de finibus (addidit) olim
Monstrum horrendum, immane, ingens arcebis Idume,
Vndecies postquam sol signa recurrerit anni.
Sic genitrix pueri: testis mihi turba sororum,
Quæ præsens aderat dictis: iamq; incipit annus

Fata-

Fatalis, quem terrifico tunc ore canebat.
His ergo augurijs lætæ (nam sydera toto
Iam ſcintillabant ſparſim nitidiſſima cælo)
Vltima cum lacrymis libauimus oſcula cunis.
Inde per obſcuram noctem, per cæca viarum,
Sublatis paleis ardentibus atq; maniplis,
In patrios hilari cantu remeauimus agros.
Talia narrabat, cunctis mirantibus, Agar
Engaddea, olim præſens quæ viderat ipſa.
Atq; hinc Nazarij ſtatio gratiſſima pagi,
Incolæ vbi Maria & Ieſus, dulciſſima iam tum
Nomina, deliciæ, atq; humilis ſolatia ruris.
Tum verò attonitis lux tandem cælica oborta eſt
Prodigio ingenti, ſpesq; improuiſa refulſit.
Nam ſenior Puero & Mariæ dilectus, vtriq;
Iam dudum aſſuetus laribus, cui fœnore largo
Mentem animumq; Pater cæleſti affiauerat œſtro,
Alcindus vates geminas ad ſydera palmas
Suſtulit, & pluſquam mortali voce locutus:
Nazaridæ, Alcindi ſuprema hæc dicta tenete,
Quæ, Raguele, tuo ſub tecto, è ſedibus iſtis,
Teſtibus hisq; focis, prædico. Videbitis olim
Hunc regum antiqua venientem è ſtirpe Puellum,
Sublimem Iſacidis dare iura, in ſpemq; vocare
Hæredes Regni ingentis; vosq; illius inter
Sceptra manus, velataq; membra ſtupebitis oſtro,
Et ſtabili nexam fixo diademate frontem.
Abrami hæc veniet manes mihi fama ſub imos.
At

At precibus nobis placandum Numen Olympi,
Hæc si fortè pijs lacrymis arcana reuelet.
Spero equidem, mors atra priùs quàm luminis auram
Auferat, & veniens mortales exigat artus,
Dandum aliquid nostræ, cælo miserante, senectæ.
Sic reor haud dubijs signis; mihi præscia namq;
Vox sonat interior longo iam tempore, nostris
Esse Deum in terris. *Sic ille: extremaq; dicta*
Terræ ingens fragor, ac motus, tonitruq; secutum;
Quo domus, & muri, & muris disposta supellex
Stannea, & insertæ lauri, mensæq; moueri.
Continuò pauidæ matres in genua volutæ
Iessei vatis trepido ore euoluere carmen:
(q) Cui Deus è cælo adiutor, sub præside tanto (q) *Psal. 90.*
Nil timeat: dicet Domino, tu, rebus in arctis
Spes & perfugium. *Nec secius aere grando*
Interea ruit, & venti transuersa frementes
Incurrunt portis. Postquam verò vltima ventum
Ad promissa: Olli longæuo namq; salutis
Auctorem ostendam, (*dictu mirabile!*) *longè*
Vox celsa veniens de nube audita per auras.
Ne trepidate, viri Isacidæ: Solymeia templa
Vere nouo petite, & sacra ante altaria proni
Fundite rite preces. Magnum & memorabile tandem
Arcanum vobis referabit Numen Olympi.
Hæc euenere hybernæ inter rustica brumæ
Otia; spes vnde agricolis magis aucta sciendi
Quid tandem Puer ille ferat. Vox omnibus vna
Magnum

Magnum aliquid terris portendi, animisq; recurrunt
Multa audita olim; primiq; exordia veris
Cuncti expectabant; velut æger, tædia longæ
Perpessus noctis, venientem suspicit almam
Auroram, queriturq; diem solemq; morantem.

LIBER OCTAVVS.

ARGVMENTVM.

Simon magus, adhuc adolescens, puellam virginem Samariæ sacrificat Dæmoni; & magicis præstigijs se Dei filium, vxoremq; Selenen Deam iactans vulgo imponit. Deipara virgo, & Ioseph cælestem Puerum orant vt se manifestet. Sed, vere ineunte, dum templum de more adeunt, in reditu IESVM amittunt. Magus impostor Samaritanos in syluam cogit, quos Selene amore sui, & prauis erroribus imbuit.

Atq; hæc Nazareos dum spes tenet, almaq; cælo
Lux veniens animis paulatim discutit vmbram;
Ecce repentinus rursum permiscuit vrbes
Iudææ, atq; omnem turbo peragrauit Idumen,
Nubila cæca ferens, & seram in secula noctem.
Quæ nuper Libani vates, quæq; hospes Ionas
Paulò ante, atq; alij ventura horrenda canebant,
Euenere, metu & diro terrore, sub ipsa
Anni supremæ funesta exordia lunæ:
Exemplum memorandum ingens, quid fœda libido,
Quid scelerata hominum vesania, quidue malignus

Humanis poßit coniunctis viribus Orcus.
Eſt, Silonem inter Samaræaq; mœnia, vicus
Nominis obſcuri Gitton; nunc diruta ſaxa
Relliquias pagi, lentoq; iacentia circùm
Stagna immota lacu longè execrata viator
Præterit, & diris ſceleratum deuouet agrum.
Namq; hæc (r) Semonis Sanghi natalibus olim
Infamis tellus; magicas hìc perfidus ollas,
Fatiferas ceras, infandaq; plurima triſti
Valle exercebat: nunc illius & quoq; flammis
Apparet ſemiuſta domus, defoſſaq; luco
Spelunca ingenti, & puteus penitiſſimus, vnde
Carminibus manes ſupera ad conuexa ciebat.
Hic quondam, vt perhibent, extrema è Perſidis ora,
Patria in arua redux, Phœnicum conſtitit aruis;
Nondum excantandi ritus, penitusq; nefandas
Edoctus leges, nondum penetrale ſub imum
Carmina ferre potens, nec dum altè imbutus Auerno.
Aſt illic miro ſuccenſus amore puellæ,
Quà non Sidonijs fuit altera pulchrior oris,
Nec telas depingere acu ſolertior inter
Phœniſſas, famà ante alias celeberrima cantrix;
Nil intentatum demens, nil liquit inauſum,
Siqua via inſano ſuccederet improba voto.
(Quid non cæcus amor cogit?) nequiſſimus hoſpes,
Quò demum Tyria queat vrbe abducere, ſeſe,
Atq; ipſam, & ſobolem venturam vouit Auerno,
Inq; vicem magicas accepit perfidus artes:

(r) Simon magus, ſic appellatus à Romanis.

Queis

Queis fretus tandem intempesta nocte (s) Selenen
(Pellicis id nomen fuerat) tulit aere prædo.
Hic erat ille Erebi vindex, quem Belphegor olim
Successorem oneri, & stygijs promiserat armis,
Si fors euentu cessissent bella sinistro.
Huic spes innixæ, huic rerum nunc credita summa.
Ergo vrbes passim spectris, atq; oppida Idumes
Implebat miris; tum primo in flore iuuentæ
Mentitus senium, mentitus vertice canos,
Rugosamq; cutim; visus sæpe æthere ferri
Obscuro inuectus nimbo, nigriq; caballi
Terga premens; visus Iordanem vertere retro,
Omnigenasq; dapes accire, & pocula nutu;
Seq; Deum, vxoremq; Deam magno ore ferebat.
Hic demum, stygij monitu instinctuq; paredri,
Qui comes hærebat lateri, canis instar agrestis,
Collectas syluis, & sparsas vndiq; villis
Finitimas gentes Samari media vrbe coegit;
Impleuitq; forum, spectacula mira sequaci
Pollicitus vulgo: heu, quales habitura subinde
Euentus, superi! quantam allatura superbo
Lætitiam, fastumq; Erebo! Documenta puellis
Virginibus, procul à turba, rerumq; nouarum
Insano strepitu, patrios seruare penates,
Atq; æui inclusum penetralibus abdere florem.
Fortè Palæstinas inter pulcherrima virgo,
Pastori dilecta Helymo, Thamar Galaditis,
Excantatoris ludos visura frequentes,

(s) Alij vocant Helenen.

Huc socijs comitata suis, redimitaq; primis
Narcissis, violisq; comas, & tempora sertis,
Venerat æquales inter lætissima nymphas:
Hasq; inter medias viridi consederat herba,
Successu gaudens, & voti deniq; compos.
Scilicet hanc genitrix paulò ante inuita precantem,
Et miserè flentem, rerumq; cupidine tactam
Ire diu vetuit, dictisq; auersa tenebat.
Nam quem concursu in tanto iuuenumq; virùmq;
Accessum tentes? quò te immiscere procaci,
Innuba virgo, inquit, vulgo; aut quam deniq; sedem,
Quemue locum speres? Aluearia non ita densæ
Intus apes stipant, tot confluit agminibus gens,
Cuncta illuc properans; inq; atram ludicra noctem
Fortè ibunt, reditumq; vetat via longa per agros.
Haud equidem pretio tanto placet empta voluptas.
Adde quod ille senex ciet ignes, aera turbat,
Atq; polo trepidam deducit murmure lunam;
Quasq; videt prædo raptas vehit axe puellas
Egregias forma, & cæcis abscondit in antris.
Addidit euentum Dinæ, vetitosq; hymenæos,
Quos similis traxit muliebris vana cupido.
Ne me, inquit, precibus victam, ne talibus, oro,
Obijce, nata, malis, quæ mens præsaga minatur.
Talibus ardentem lacrymis moritura tenebat.
Iamq; animos dictis paulatim, incensaq; corda
Mollierat blandis, melioraq; suaserat ægræ;
Ni supplex iuuenis sponsus, comitesq; puellæ

Vota

Vota inflammassent iterum, curamq; leuassent
Circumfusæ omnes. Lateri se fida iuuentus
Custodem spondet: Quid vana pericula terrent?
Quæ te cunq; aduersa manent, & nos quoq; poscunt.
Sors eadem cunctis. His mater deniq; victa,
Ægrè vtcunq; ferens, mediam penetrauit in vrbem
Vndantem populo, gnatamq; ante ora locauit
Multa timens; propiorq; Helymus trabe sedit acerna
Armatus ferro, discrimen in omne paratus,
Euentum opperiens. Iamq; atria, summaq; tecta,
Iam speculas infra supraq;, aditusq; viarum,
Atq; altas turres plebs vndiq; densa tenebat;
Attonitis inhians animis quid cogitet ingens
Promissor, quæ mira ferat; platanisq; vetustis
Institerant, magnoq; grauarant pondere ramos.
Cùm subitò effusæ horribiles toto axe tenebræ,
Obscuraq; omnes, densaq; in nocte relicti;
Non aliter, quàm si Pharia caligine rursum,
Velleribusq; ater piceis niger ingruat aer,
Inq; diem referent graue olentes Tartara fauces.
Ecce autem procul aspiciunt, quà perfidus alto
Suggestu, atq; vnà meretrix consederat, illic
Paulatim tenuem nubem exalbescere, qualis
Cernitur ex ima interdum se tollere valle,
Aut humili vapor è stagno, sub vesperis ortum.
Hæc lentè augeri, & magico splendescere sensim
Lumine multicolor, spectro intus turgida miro.
Intonuere repentè poli, simul æthere opaco

Diffissa

Diffiſſa eſt nebula; & turbæ patulo ore tuenti
(Res incredibilis) cum pellice terribilis rex
Nube caua ſeptus miranda in luce refulſit,
Arduus aeria in magna ſpectabilis aula,
Numinis os, habitumq; ferens, & ferrea ſceptra,
Nubifero in ſolio. Poſtquam alta ſilentia pleno
Facta foro, vtq; acies toruo circumtulit ore
Dicta parans, vt genua ſolo flexa vndiq; vidit
Perfidus; hæc tandem fœda execranda locutus.
(t) Simonis commentũ de Selene, & Angelis. *Ex Irenæo l. 1. c. 20.*
(t) *En, fortunatæ gentes, en deniq; vindex*
Antiqui ſceleris, promiſſus vatibus ille
Numine progenitus, votis precibusq; petitus,
Quem venturum olim ſacræ cecinere Sibullæ.
Quæ cauſa in terras è ſummis egerit aſtris,
Quidue ferat lateri mulier comes addita noſtro
Accipite, & memores animos aduertite dictis.
Ante chaos, primoſq; ortus, & ſemina rerum
Hæc mihi nupta Dea; innumeriq; hinc vbere partu
Egreſſi in lucem, noſtrum genus, Angeli ab aluo.
Illi autem artifices rerum terramq; polumq;
Stelliferum, atq; hominum, pecudumq;, atque omne natantum
Eduxere genus. Sed faſtu opibusq; tumentes
Se dominos tali puduit genitrice creatos.
Deiecere polo, cum sydereo comitatu
Natorum fido; & miſeram, per ſecula centum
Luſtraq; bis ſeptem, mortali compede vinctam,
Inq; alia ex alijs transfuſam corpora, ſæuis

Exer-

Exercent pœnis. Hinc illa Ennoia primùm,
Post Beli coniux, Heleneq; Argiua: Selenen
Nunc vulgus vocat. Heu pudor, atq; infamia nostri
Numinis! Hanc tandem Tyrio de fornice, probris
Turpibus affectam, subduximus. En Dea qualis!
Quæ facies olli! qui spiritus! Illius ergò
Venimus ex alto in terras, genus omne rebelle
Cælituum vlturi, quorum discordia motu
Cuncta agitat vario. Illi hyemes, fera prælia, morbos
Immittunt terris; quamprimùm hæc omnia flammis
Hausturi, dum quisq; sibi moderamina rerum
Præsumit, cælumq; manu in contraria raptant.
Hos simul è superis imum detrusero in Orcum;
Hanc vrbem, ignotos terris quæ prima recepit,
Imperij sedem statuam; quam Nilus, & Indus,
Auroræq; amnes extremi, atq; Orbis adorent.
At mihi vos, comitiq; Deæ, & mea iußa secutis
Cælicolis quondam genijs, quos nunc tenet horrens
Sub terris carcer, fraterno crimine ab altis
Sedibus excußos, nigram iugulate iuuencam;
Rite adhibete preces, sacrisq; imponite flammis,
Ad Boream versi, sedes vbi regia nostra est.
Sic ait: Et, ne quid furijs sceleriq; deesset,
(Horrendum dictu facinus, miserabile, fœdum)
Matribus, atq; viris quærentibus vndiq; iussa
Dona cremanda rogis, iniecto errore repentè,
Obtulit ante oculos taurina fronte puellam,
Te, misera, infelix, te, formosissima Thamar,

Quæ

Quæ præsens aderas. Sic visa in luce maligna es
Omnibus, obtutu toruo, & palearibus horrens,
Pelle nigra, atq; imà verrens vestigia caudà.
Centum illuc digiti intenti, centum oraq; versa
E summis tectis, è turribus, arboribusque;
Signantumq; ingens sublatus clamor ad astra.
Ipsa prior vidit, visuq; exterrita mater
Portenti ignara, En vobis, en victima, ciues,
Ante oculos, inquit, sertis & flore reuincta,
Sponte petens aras. Simul hæc, simul effera, cornu
(Sic rata) corripuit. Nec segnior ipse timentem
Vrget agens Helymus; medios interq; tumultus
Erumpens tenuit lanio, obscuræq; tabernæ
Ante fores traxit, multa exundante caterua
Circumquaq; virùm. Iam vulnus rite parabat
Mactator ferus: Ecce autem, dum brachia nudat,
Vagina exsoluens cultrum; dum testea vasa
Subijciunt alij calidum exceptura cruorem;
Heu matri, heu sponso, de sede tuentibus alta
Triste ministerium, sublata vtriq; repentè est
Ex oculis nubes magica; & natam illa trementem,
Et sponsam hic miseram, pallentem morte propinqua,
Tendentemq; manus, & sydera voce cientem
Infelix vidit: reliquos idem occupat error,
Et species mentita prior. Ruit excita monstris
Per medios furibunda parens, te, nomine, Thamar,
(Namq; aliud quid agat?) te, gnata, heu victima Ditis,

Per

Per densos vlulans cœtus, per tela per hastas
Prætentosq; virùm chalybes. Sed victima virgo
Interea iugulum cultro dabat, & fluit ater
Per gladium cruor, atq; imbutam sanguine terram
Ore canes lambunt. Tunc mens quoq; reddita fidis
Virginibus socijs: flauos discerpere crines,
Et roseas laniare genas: ploratibus æther,
Lamentisq; forum sonat omne. Heu! territus amens!
Ante omnes sponsus, cui cæsa miserrima nupta
Ante ora, heu, demens furijs immanibus actus,
Perq; ruens medios, lanium stricto ense cruentum
Ter conatus adire, sacris bis terq; repulsus,
Nequicquam & genibus nitens, aditumq; retentans,
Deuouit Samarim diris, numenq; nefandum
Horrida vociferans: Tellus Samaræa, dehisce,
Sacrilegosq; viros absorbe, atq; impia tecta,
Meq; super; manifesta Erebi namq; omina cerno:
Teq; Deo genitum mentiris, perfide, cæco
Ex Orco impostor veniens. Iuuat ire sub vmbras,
Incestamq; diem fugere, execrandaq; sacra.
Sic ait, & ferrum conuersum in viscera adegit,
Sanguine dans largo vitam. Huic comes addita socrus,
Quæ sine fine dabat gemitus, complexa cruentum
Natæ infelicis corpus. Nec secius amens
Lymphatum vulgus bacchari, & voce ciere
Te, Satan, comitesq; tuos, manesq; tremendos:
Te cælo immeritò excussum, te, Numen Olympi:
Te solum thure, & templis, atq; æthere dignum.

Hasq; inter voces, bacchantumq; orgia dira,
Paulatim infernum ſpectrum vaneſcere in auras,
Et fatui languere ignes, ac ſulphuris ater
Sentiri graue olentis odor, nox ſparſaq; Olympo.
Verùm adeò furijs gens cæca, atq; ebria Dite,
Inſanoq; furens œſtro, vt diſcernere nemo
Clara tot indicijs veſtigia poſſet Auerni.
Per noctem obſcuram redeunt: vlulatibus arua
Reſponſant longè: ſtrepitus, ſtygijq; cachinni
Auditi, manesq; agris diſcurrere viſi.
Hunc habuit fœdum promiſſa tragœdia finem.
At latè in populos, atq; vrbes fama vagari
Aduenisse Deum Samaritis, qui iuga feſſis
Eximat Iſacidis; hunc claro in lumine viſum
Nube ſuper poſcentem aras; huic rite litatum
Vrbe palàm media; ſermonibus omnia vulgi
Miſceri magnis: ſuper omnia ſerpere rumor
Nazario in pago, & pauidos implere colonos.
Murmur erat, quale illud apum, cùm ruſticus atro
Impleuit, flamma crepitante, aluearia fumo:
Aut pluuia ingenti, diuerſis vndiq; riuis,
Cùm tumet, atq; ingens vnus rapido impete pontes,
Ingentesq; vehens ornos it turbidus amnis.
Ergo his commotus ſenior nutritor Ioſeph,
Cæleſtis Pueri cuſtos, pro Numine læſo
Saucius, & metuens ne conterranea dictis
Adijceret gens fortè animos; cum Coniuge diua
Contulit euentus, penitusq; horrore metuq;
Com-

Compleuit teneros ſenſus; iuuat ocyùs omnes
Obſtruere inſidijs aditus. Vtq; anxia mater,
Si fortè ingruerit tempeſtas turbida noctu,
Confeſtim è ſtrato, ſummotis luce tenebris,
Peruigil it tecto paruos inuiſere natos;
Ne veniens turbo, neu tortus verberet imber:
Haud aliter Virgo præſentibus excita curis,
Proq; ſuis iam tum mater fidiſſima alumnis,
Aſſenſit dictis, vnàq; adiere Puellum,
Atq; prior trepido Genitrix ſic ore locuta.
O ſuperùm, ò cæli rector, mundi arbiter vnus,
Nate, audin' quæ bella vetus noua ſuſcitet hoſtis,
Virginis arma vltus, cæſa ſibi nuper ad aras
Virgine Idumæa? vtq; homines adſciuerit vltra?
Vtq; (nefas) falſo Iudæam numine tentet
Fallere, ſi queat, & ſtygios inducere cultus?
Per Genitorem oro, per ſancti Flamen Amoris,
Quod ſpiras, tetra caligine diſcute mentes
Nazaridum; Numenq; tuum (ſi poſcimus æqua,
Si fas, Diue, precor) cæleſti in lumine pande.
Adiecit Pater, vt quondam Simeonis in vlnis
Promiſſa hæc eadem tulerat. Quin candida Virgo
Subdidit, vt naſcens diuina in luce videndum
Se dederat quondam paſtoribus; vtq; remotos
Traxerat eoos, manifeſto Numine, reges.
Nunc eadem ſupplex Mater, genibusq; voluta
Illacrymansq; rogo; aut (tantum ſi tempora forſan
Ferre negant) ſaltem ſic te permitte videri,

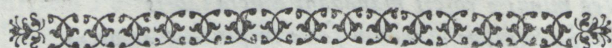
Sic, inquam, vt pariter lateas; vt nubila ſolem
Clara tegunt: tuq;, alme, potes componere vtrumque.
Talibus inſtabat dictis, manibusq; decori
Comebat Pueri crines; ſimul oſcula fronti
Cara dabat, lacrymisq; oculos implebat obortis.
Heu quales, miſeranda, paras tibi neſcia fletus!
Quanto emis hæc pretio! quantum tibi fulmen ab alto
Deſuper axe venit! Lacrymis nam deniq; victus
Annuit ætherius Puer: at pro munere tanto
Heu duram, heu triſtem, quam nunquam, Virgo, putaras,
Adiecit legem; patrias vt ſcilicet ædes
Desereret fugiens, atq; innoteſceret abſens;
Quò ſimul & notus foret, ereptusq; lateret.
Inde, ait, amiſsum dabimus cognoſcere munus:
Namq; aderit miſſus præco, qui nunciet iſtis
Conſediſſe Deum terris, hos Numen Olympi
Incoluiſse lares: Tuq;, optima, parce querelis,
Parce Parens lacrymis. Sic ille: At ſaucia Virgo,
Prima fugæ vt ſenſit prænuncia carmina, vultus
Pallida deiecit, ſubitòq; obmutuit ore;
Nec vocem infelix habuit, nec verba, nec ipſas
In promptu lacrymas. Non hæc ſententia mentis,
Non hæc Mater amans vnquam moritura rogarat;
Nec reuocare licet, nec fas obſiſtere contra:
Auſa nec vlteriùs reſponſa laceſſere dura.
Hoc miſeram Gnatus lethali vulnere læſam,
Hoc duro fixam telo, exanimemq; reliquit.

Has

Has inter curas tandem pulcherrimus aruis
Extulerat frontem redimitam floribus annus.
Iamq; aderant votis optati tempora veris
Expectata diu, & precibus lacrymisq; petita.
Nazarei rite ad Solymæ delubra frequentes,
Vt primùm illuxit, matres iuuenesq; senesq;,
Agmine partito, campis florentibus ibant,
Alcindi vocem, & cœlestia iussa secuti,
Audita ex alto paulò ante per otia brumæ.
Nulla dies vnquam tam pura, innubis, & instar
Cærulei rasi visa est, vt mitis, vt alba
Illa fuit: tenuis tantùm nubecula velo
Improuisa oculis ausa est abscondere solem,
Triste ferens omen, cælo aduersata sereno.
Non edera antiquis intorta tenaciùs hæret
Parietibus; timida vt nodis, & nexibus arctis
Implicitum dextrà Puerum tenet anxia Virgo
Cuncta timens; & sæpe oculis intenta reuisit
Hærentem lateri comitem. Quid sedula cura
Profuit? Heu! postquam Solymeia ab vrbe redibant,
Obtulerantq; preces moniti, consuetaq; dona,
Heu lassæ, heu miseræ, vix primùm è limine templi
Egressæ, ætheria Diuinus Spiritus aura
Mortalem eripuit nubem, Numenq; tueri,
Arcanumq; dedit non enarrabile Verbum,
Cælum oculis reserans, tecta immortalia Diuùm.
Dumq; altè fruitur sopitis sensibus, olli
Elapsum interea immemori, manibusq; solutum

Eripuit Puerum, ſpesq; irrita ceſſit in auras.
Nec priùs aduertit Mater, quàm priſtina ſero
Veſpere mens rediјt, ſomno velut excita. Tum ſe,
Tum comites circùm, & latus hinc atq; hinc deſertum,
Atq; manum vacuam cæleſti pignore ſenſit.
Quò non iactatæ voces, repetitaq; Ieſu
Nomina, per muros pagi, per frondea luſtra,
Illatæq; faces? quos non adiere penates
Mœrentes ſociæ per opaca ſilentia noctis?
Semianimis, lugens, & acutà cuſpide fixa,
Poſtquam altè ingruerat ſerò expectantibus vmbra,
Orba ſuo infelix Nato, caput obſita velo,
Singultusq; ciens bona Virgo in tecta redibat:
Tota ſequebatur largo vicinia fletu.
Interea verò impoſtor, quem mouerat Orcus
Sydereum aduersùs Puerum, ſpe lætus inani,
Hoſte velut pulſo liber, campoq; potitus,
Antiquam in ſyluam vulgus deduxerat ingens,
Agricolas Sichemitas, atq; Amridis, omnes
Cultores Ephraim, & Therſæ, & Samaritidos oræ.
Illic concilio in magno condixerat amens,
Se legem è cælo miſſam, & noua iura daturum
Vulganda in populos. Aderat quoq; perfida vultu
Compoſito pellex, pulchroq; incenderat ore
Ruſtica corda virùm; tali ſe compſerat arte,
Sic nitidis collum baccis, ſic tempora vere
Florifero ornarat, gemmisq; ardebat & oſtro,
Nuda humeros, niueosq; ſinus, & eburnea colla.
Nec

Nec minùs è roseis manabant dulcia labris
Verba, quibus blandum sæua inspirabat amorem.
O mihi dilecta ante alios Samaræa iuuentus,
Si me, progenitam cælo, non sydera rursum
Optarent reducem, si non in patria Olympi
Quamprimum inueheret stellantia limina coniux;
Hæc sedes, fateor, præ cunctis vna teneret
Immemorem cæli. Terras inuita relinquo,
Quodue queo, extremum lacrymis obtestor amorem.
Vos contra, si quid merui, per numen vtrumq;
Coniugis atq; meum, vota instaurate quotannis,
Et memorem iurate fidem; meq; axe supernam
Credite descendisse Deam. (v) Nil poscimus vltra, (v) Ex D. Irenæo l. 1. c. 20.
Nec leges alias pono. Sint libera cuiq;
Arbitria, & vestros ad votum fingite mores;
Neue adeò immites posthac imponite Diuos
Gentibus. O miseri, cæcis terroribus acti
Huc vsque, & vana superùm formidine lusi!
Talibus in speciem blandis nequissima virus
Condibat dictis. Frondentibus orgia syluis
Interea, lætisq; choris, largoq; lyæo,
Infernisq; epulis noctem gens capta trahebat;
Mentitamq; Deam stupet, ardescitq; tuendo,
Tam bellè ad lunam pictos mouet arte cothurnos,
Sic vestem rotat auratam, gemmisq; micantem
Psaltria, sic miseros obtutibus vrit amantes.

LIBER NONVS.

ARGVMENTVM.

Oppidani, irrito succeſſu, & nouis infortunijs, IESVM veſtigant. Tandem Deiparæ querelis motus Deus Pater Angelum mittit, qui primùm, viatoris ſenis habitu, Puerum indicat; deinde excantatoris præſtigias in ſylua diſſipat. IESVS in templo Patribus ſubobſcurè ſe manifeſtat. Denique Matri redditus, in patrium oppidum cæleſti comitatu regrediens, à Nazarenis agnoſcitur.

VÆ quibus hæc pellex gemmato præbuit auro
Toxica! væ populis, quos illa afflauerit ore!
Væ quibus inq; aures fatali murmure cantrix
Verba ſuſurrauit! Nam nunc quoq; ſubdola vultus
In varios, inq; ora migrat; peſtemq; per vrbes
Incedens, lethumq; vehit mortalibus ægris.
Fabula narratur, ſeclis conficta vetuſtis,
Nec vero abſimilis. (x) *Nam poſtquam perfida tandem,*
Morte obitâ (vt perhibent) ſtygium ſtetit ante tribunal;
Ieſſeo ecquid de Puero tot damna ferente
Sentiret, procerum petijt niger vndiq; cœtus.
Illa autem, Quantum potui mortalibus, inquit,

(x) Hæreſes Manicheorum, Ebionitarum, & Arianorum vnde ortæ.

Explo-

Explorare oculis, (quidquid gens falſa ſuſurret)
Nil mortale ſuper vidi. Tum celſa Manetes
Tempora concutiens, proceraq; cornua: In illo
(Mentiris) ficto latet, inquit, corpore Numen,
Nec verum hunc hominem temerarius aſſerat vllus.
Aſſerit extemplo Beion, magno ore refellens
Dicta, Deumq; negat; ſi quis putat, huic ferus amens
Intendit litem & bellum. At putat eſſe Rianus
Exurgens contra; contenditq; arduus alto
Numine progenitum, magno Genitore minorem.
Paulatim incaluere animi, diſcordibus iræ
Mentibus erupere, atq; implacabilis orta
Seditio; inq; has inq; illas Styx didita partes.
Mens eſt Tartareis genijs immobilis. Ante
Verſus eat Padus, aut duro ſe robore flectat
Quercus humi, quàm quod ſemel aſſeruere retractent.
Ergo inteſtini immortalia ſemina belli
Iacta Erebo fuerant; niſi dira venefica prompto
Conſilio illatas ſedaſſet prouida turbas.
Scilicet hoc, inquit, velit hoſtis; vt ille ſupremum
Dum vobis parat excidium, noua regnaq; condit;
Vos furor, & rixæ teneant, & mutua bella.
Quin agite, & quando ſedet hæc ſententia diſcors,
Hæc eadem veſtris proſit diſcordia rebus.
Hos ſerite errores terris, hanc ſpargite labem
Vtiliter, miſeri; ſua quisq; ad ſigna ſequaces
Mortales trahat: ipſi autem in ſua damna viciſſim
Hanc veſtram dirimant odijs & ſanguine litem.

Sic ait: inferno placuit ſententia regi;
Collatisq; ſimul ceruicibus, aſſenſere
Concordes omnes. Olli data cura per orbem
Ferre tot ambiguas tricas, quas ſæua ſub Orco
Edidicit priùs, & libros digeſſit in amplos
Per capita. Inde dolis inſtructa, atq; arte nocendi,
Protinus Ægyptum, atq; Afros, Aſiamq; per omnem,
Nunc has nunc illas Erebi ſibi ſedula turmas
Adiungens, tabem, contagia, diraq; ſparſit.
Ex illo quis acerba virùm, quis funera fando,
Fatalesq; vices memoret? Nuſquam illa quieuit,
Tot ſeſe in facies vertit, tot nomina ſumit,
Vrbibus opponens vrbes, regna aſpera regnis.
Nec mora, nec requies; volat exitialis Erynnis,
Hoſtis acerba, ferox, ciuili ſanguine gaudens,
Ambitioſa, tenax, popularis, perfida, mendax.
Hoc, ſuperi, monſtrum, hanc terris auertite peſtem.
Sed iam puniceos ſurgens aurora penates,
Allatura diem, roſeo reſerarat Olympo.
Nazarei verò loca per ſylueſtria circùm
Nequicquam exierant; atq; arua, atq; oppida latè
Vndiq; luſtrarant, Carmelum, Galgala, & omnem
Iordanis vallem. Verùm ſpes irrita rurſum,
Proiectusq; labor. Quin cælo effuſa procella
Sub noctem improuiſa ruens, commixtaq; grando
Terruerat cunctos, profugiq; in tecta redibant.
Accidit & feſſis aliud miſerabile. Namq;
Illa recens hoſpes ruris, quam diximus, Agar
Engad-

Engaddea, inter fremitus & murmura venti,
Vastum ingressa nemus; perplexa per auia syluæ,
Vltima dum sequitur comites ignara viarum;
Olli surreptum violento turbine velum,
Delatumq; procul dumoso cespiti inhæsit,
Iniecitq; moram. Ruit humens imbrifer Auster
In faciem, & virides vestes rapit, atq; capillos.
Nequicquam socias, quas impetus ocyor Euro
Præcipites agit, infelix clamore vocabat;
Nec meminit callis, nec quo se tramite ducat:
Pallentemq; metu nox deniq; cæca tenebris
Occupat errantem; collectisq; omnibus, vna
Defuit ipsa etiam, & sponsum, comitesq; fefellit.
Talibus implicitum mens prouida Numinis arte
Nodum intexuerat mirum; quò lætior inde
Exitus extremus foret, atq; in gaudia tandem
Cura ingens, luctusq;, & longus mœror abirent.
Iamq; fere medium stellata in veste tenebat
Humida nox cursum, & pluuiæ ventiq; quierant,
Nec sonitus nec murmur erat, nisi fontium ab altis
Stillantum ripis, & moti leniter Austri.
Ipse procul somnos labenti flumine torrens
Conciliat, longèq; canum latratibus arua
Responsant; tacito dum curru argentea luna
Alta polo incedit per opaca silentia mundi.
Heu misera, heu sola in tenebris sanctissima Mater,
Quamquam lassa viæ, secreto inclusa cubili,
Casum infelicem lacrymoso carmine flebat.

Et fletum augebat vicinus lectulus ille,
Sed vacuus, quo membra Puer componere suerat:
Cynthia nam pleno lucens ex æthere cornu
Cuncta ostendebat manifesto lumine: nunc frons,
Nunc decor, & facies, & viua absentis imago
Ante oculos redeunt, nunc vox, hesternaq; dicta.
Heu se desertam, tenebrosa in nocte relictam,
Confusamq; malis! Nam quid, pulcherrime rerum,
Quid tantum, aiebat, potui delinquere mater?
Mater amans, altè nimiùm sub pectore telo
Icta graui. Te, summe Pater, te conscia testor,
Non aliud petij, aut volui (quantùm ægra recordor)
Quàm meus vt Natus, præsenti numine, certam
Ferret opem fessis; tamen vt simul ille lateret:
Hæc mens, hic animus fuit: at non vt miseram me
Desereret fugiens: has vnquam velle latebras
Infelix potui? hæc Genitrix mihi vulnera ferre?
Hæc lacrymis precibusq; in me conuertere tela?
O Nate! ò tristes desolatiq; penates!
O domus! ò patria infelix! At sera querelis
Tempora: debueram, cùm primùm conscia casus,
Nocte remetiri vestigia; cunctaq; solers,
Dum iactura recens, exquirere; tale nec vlli
Antea oportuerat poscenti credere pignus;
Nec sinere ipsa manu prensum diuellier vnquam.
Nunc quid ago? quò me, infelix & saucia, verto
Orba parens, deserta, stupens, confusaq; luctu?
Quam superùm nemo alloquitur, penitusq; relictam

E cælo inuisit nemo; nam te, Puer alme,
Sublato, vidua hæc miseræ quis limina curet?
Hic meus est dolor, hoc vulnus; tibi (fletus inundans
Hei lassæ lamenta negat) tibi, sancte Puelle,
Displicuisse aliquid; terrà vnde, & matre relictis,
Fugeris ad superos; nec verba extrema dolentis
Ferre, nec amplexus voluisse, nec vltima matris
Oscula plorantis: cur ægram, Nate, Parentem
Sic fugis? Hìc, rupto lacrymarum gurgite, flebat,
Nixa thoro lassam ceruicem; & multa volentem
Dicere prælargæ & calidæ lacrymæ impediebant,
Queis oculi, vultusq; pluunt, vestesq; sinusque,
Et madet ipse thorus. Superùm mœstissimus astat
Septus nube chorus, miserans graue vulnus amantis
Nam Deus ipse Pater cunctis præceperat ante
Cælitibus, ne quis latebras, & furta doceret;
Nec pietas quemquam miseræ, & lamenta mouerent.
Heu! cælum tetigit mœror quoque. Nigra repentè
Delituit luna in nimbo; rursum tonat axis,
Annosæq; sonant quercus; rursum infremit Auster,
Insequiturq; imber, densarumq; agmina aquarum,
Fulguraque, & grando; veluti si corruat æther
In præceps, iungantq; suos pia sydera fletus.
At cæli terræq; Sator, cui iusta peracta
Virginei tandem visa est mensura doloris;
Non vltra ingentem passus procedere curam.
Ergo ad se genium Mariæ vocat ore sereno,
Finem allaturus lacrymis. Iubet illico tranet
Nubila

Nubila, opemq; ferat, fletusq; abstergat amaros
Parthenidi, & socijs: exin mendacia saeui
Excantatoris retegat, penitusq; resoluat
Tænarias fraudes. Libani de vertice iam sol
Extulerat matutina inter sydera currum;
Dispuleratq; Austrum summis de collibus aura
Carmeli spirans. Ille æthere lapsus ab alto,
Aerijs positis pennis, nitidaq; iuuenta,
Induit ora senis Solymà venientis; anhelaq;
Ora labore viæ, gressumq; imitatur euntis.
Et iam Nazareæ matres per proxima rura
Sollicitæ exierant, primi sub luminis ortum:
Ante alias verò tristissima Parthenis ibat,
Quam fidæ comites Debora, & Susanna sequuntur.
Has vbi prospexit viridi è conualle viator,
(Virgo tamen prior haud longè consederat ægra)
Adstitit ante oculos, placidoq; hæc ore locutus.
Dicite, montiuagæ matres, quot adhuc stadia vsq;
In iuga oliuiferæ Sunæ? læua hæccine tuta
Semita? an à fluuio dextrorsum tendimus? Olli
Susanna: Exiguum superest iter; amne secundo
Carpe viam, quà prona ferunt decliuia vallis.
O miseræ, excepit senior, quæ cura vagantes
Huc egit? quidue illa procul comes altera plorat?
Quoue tenetis iter? Largo tum Debbora fletu,
Ah pater! haud, inquit, nostræ tibi nomen ad aures
Fors vnquam acciderit Mariæ. Non vlla sub axe
Sanctior in terris; nec fas modò singula fando
Enarra-

Enarrare tibi. Sed nunc tristissima natum,
Cui non vlla parem tulit ætas, nec feret vsquam,
Iam dudum vaga per montes, perq; oppida quærit
Amissum, vt remur, Solymis. Stetit arte viator,
Multa animo veluti reputans; læuaq; prehenso
Incubuit mento, paulùmq; obtutibus hæsit
Intentis, nutu pendente. Inde ora serenans,
Quæ Pueri species? os? ætas? & color? inquit:
Hunc ego fortasse... Hìc trepidis simul vtraq; dictis
Lætitià abruptis (tanto spes impete oborta)
Ambæ sollicitæ faciem, vestemq;, coloremque,
Ætatem, crinem, vocem, incessumq; docebant;
Sicubi vidißet fortè vnquam, aut sicubi quidquam
Audisset. Solymis, ait ille, simillimus annis,
(Nunc ibam recolens) sacra Salomonis in æde
Nuper erat. Sed enim (veniam permittite dictis)
Pulchrior illa oris species, quàm patria vobis
Ferre queat tellus; nec talem viderit vsquam
Mortalis, reor: & certè tam rara venustas
Cælesti de stirpe venit. Tantò altiùs illæ
Tollere spem lætæ, & viuis depingere pulchra
Ora modis, alijsq; super muliebribus ambæ
Indicijs instare nouis. Vbi plurima verò,
Vt solet, hinc atq; hinc dubia explorata; viator
Longum iter, atq; alias lassus prætendere curas:
Iam sinite hinc abeam, nam semita longior vrget
In patrios colles. Simul hæc, simul ore sereno
Accedens propiùs, secretò affatus ad aurem est.

O for-

O fortunatæ! Tanto iam tempore vobis
Lux demissa polo; nec vestris credita terris
Munera nostis adhuc? Vobis Regnator Olympi
Sorte datus, vestris Numen latet hospes in oris.
Ocyùs accelerate gradus, contendite cursu
In sacras ædes: Deus est, Deus ille Puellus,
Quem vestigatis. Tum demum fulguris instar
Cælica lux animis fulsit. Pauor & metus ingens
Principiò attonitas tenuit: dein vocibus altis
Lætitiæ vastum nemus impleuere: Maria,
Huc ades, inuentus Puer est: sonat vndiq; vallis
Inuentum inuentum Iesum. Quàm sæpe videmus
Noctibus æstiuis clarescere cuncta repentè
Ignibus ictu oculi sparsis, quà luce renident
Tecta atq; arua procul, priùs atrà abscondita nocte;
Virginis haud aliter vox improuisa tenebras
Dispulit ex animo: iuuat vsq; atq; vsq; morari,
Atq; audire sui certa argumenta Puelli;
Singula nec finis, nunc hæc nunc illa rogandi.
Sed non ferre moram senior: Vos ite, monebat,
Dum permittit adhuc sol altior axe: cauete,
Nam, si quando vnquam, rapido se gurgite torquet
Imbre Cison nocturno auctus, qui flumine oberrans
Hinc rursum tranandus erit; neu fidite ponti.
Haud procul ad stadium tenso vos cymbula fune
Transuehet; inde ferent trito vestigia calle.
His lætæ indicijs matres diuina canentes
Detersis lacrymis ibant; ceu roscidus aer

Cùm liber pluuijs hinc ſolem parte ſerena
Explicat, hinc pictum fuſcis de nubibus arcum.
Poſtquam animos verò cura ſatis ille leuarat,
Protinus hinc geminis nitens ſe ſuſtulit alis
Obſcurum in lucum, quo noctem exegerat omnem
Turbinis acta metu per teſqua ſilentia nuper
Infelix Agar. Peregrini inſignia mira
Aliger induerat, queis territa nympha repentè eſt:
Namq; humeros exomis obit taurina, marinis
Aßutis cochleis, ad tornum haſtile peractum
Dextra gerit, medio vincta hæret ſarcina tergo.
Piceni qualis ſub ſole viator in agris
Virgineas ædes tranſuectas Itala in arua
Puluerulentus adit; tali ſub imagine ſeſe
Obtulit in ſpeciem flenti, cauſasq; popoſcit;
Vnde domo errantem, quæ ſors, quiſue egerit error?
Atq; vbi rem didicit, terge, inquit, fletibus ora,
Pone metum: lateri comes addere: præuius ipſe
Paulıſper perplexa regam veſtigia; donec
(Nec mora longa viæ) certo te tramite ſiſtam.
Haud procul hinc nemus illud erat, frondentibus altis
Ilicibus ſeptum, ſtatio ſylueſtris auerni;
Quò turbam innumeram, & lamias, ſcortumq; Selenen,
Ac centum vario Cacodæmonas egerat ore
Sacrilegus Simon. Illic tum fortè ſub vlmis,
Et denſis piceis, platanùmq; ſilentibus vmbris,
Quà media horrendo patet ingens area luco,
Argento grauia, atq; auro, dapibusq; ſuperba

Duxerat in magnum conuiuia ſplendida gyrum.
Corpora taurorum, aprorumque ingentia fumant
Lancibus in magnis; ſparſo fœda omnia Baccho:
Lætitiæ inſano ſtrepitu nemus omne reſultat.
Iamque aberant quantum longè vox miſſa per auras
Audiri poterat; greſſumque coercuit Ales,
Ne comes obſcœnas menſas, epulaſque videret.
Atque illam immemori ſimilis, ceruice reflexa,
Amiſſi Pueri (Pueri narrauerat illa
Antea ſucceſſum) nomen rogat: inde puellæ
Hoc tu, inquit, nomen, Cæloque, Ereboque tremendum,
Verſa illuc, ſonus vnde atris de frondibus exit,
Ore voca. Illa altè diſtento pectore, & aura
Collecta, quanto potuit iacere impete, IESVM
Intonuit. Dictu mirabile! protinus omnis
Intremuit lucus, pateræque, effuſaque vina,
Concuſſique abaci, atque argentea lapſa ſupellex.
Altiùs exclama, iubet Aliger: altiùs illa
IESVM iterum vocat. Ecce autem de faucibus imis
Conuiuæ ſtygij, quorum intermixta ſedebat
Turba ingens, redimita ederis, taxoq; nigranti,
Exeruere atras immundo ſanguine linguas.
Tertia ſed poſtquam cælo vox clarior acta,
Non tulit vltra Erebus nomen; ventoq; coorto,
Omnia diffugère repentè, vt fumus in auras.
Tunc ora attollens Agar fuſco aere vidit
Nigro in equo fugientem equitem, volucriq; dracone
Inuectam comitem ſagam per inania ferri.

Tum

Tum meminit monſtri horrendi, quod Parthenis olim
Præſcia fatidico prædixerat ore fugandum:
Quæ loca? quod ſpectrum? vultu exanimata popoſcit.
Non hæc tempus, ait ductor: iam ſumma peracta:
Inde ſcies. Extrema vocant me iuſſa Tonantis.
Hic ore exanguem diuus peregrinus agreſtem,
Ignaram euentùs, vmbroſo in calle reliquit;
Atq; hanc carpe viam, dixit, quæ certa Puello
Obuia ſub noctem reduci veſtigia iunget.
Sic ait: ipſe autem ſubijt penetralia terræ
Promiſſi memor; & ſuperas euexit ad auras
Infantum exiguas animas, quas vallis opacæ
Abdidit in latebris: exin Iordanis ad amnem,
Zacharidem ad Puerum roſeis ſe contulit alis.
Et iam dulce iter exactum, finemq; laborum
Adueniſſe queror. Meus inter carmina iam Sol
Paulatim cadit, & laſſis ſuperinijcit vmbram,
Otiaq; indicit, & longa ſilentia muſis.
Quas tibi, Diua Parens, referam pulcherrima grates,
Quæ me iam tandem, tenui vaſta æquora lembo
Sulcantem, in portum deduxeris; haſq; canenti
Obtuleris mihi delicias, ſolatia feſſo
Quandiu in hac exul mortali demoror vmbra?
Heu! nunc orba ſinis mihi plectra, amiſſaq; plorant
Otia mœrentes iuga per deſerta Camœnæ!
At, quando hæc operis meta, atq; hic terminus hæret,
Carminibusq; meis extremùm te alloquor, alma
Partheni, per duros quos paſſa hucusque labores,

Perq; tuum inuentum Puerum, quem læta reduces
Quamprimum in patrias ædes; ô rebus in arctis
Vnica spes, ægrisq; salus mortalibus, audi
Seruatas hucusq; preces, supremaq; vota.
Aspice terrarum quantum gemino regat orbe,
Quà cadit, exoriturq; dies, Regnator Iberi
Carolus. Huic sobolem coniunctis orbis vterq;
Fletibus implorat. Populorum flexa rogantum,
O Diua Hesperiæ custos, tutelaq; regum
Austriadum, sceptri hæredem impertire querelis.
Tuq; (y) *nouæ vxori, quæ nunc maria aspera tranat,*
Partheni, stella maris, cui venti & nubila parent,
Sterne æquor placidum, tempestatesq; coerce.
Huc ô deinde, Parens, oculos mitissima verte
Romulidum ad Regem, tenerà iam sceptra gerentem
Bina manu. Odrysij crescentem in fata tyranni
Augustum Puerum serua. Magni ille parentis
Fortia facta, animi non eluctabile robur
Rebus in aduersis, æquam inter prospera mentem,
Synceramq; fidem primis meditetur ab annis.
Aspice postremò scissam latè vndiq; bellis
Europam, miserasq; vrbes data pabula flammis.
Tu potes hanc atram nutu sedare procellam,
Et simul inuicti Leopoldi Cæsaris armis
Fræna recusantem penitus submittere Thracem:
Romuleo vt tandem è solio (z) *Pater atq; Sacerdos*
Maximus, Adriaci decus immortale Senatus,
Cernat adoratum nomen circùm vndiq; IESV,

(y) Maria Anna Neoburgensis.

(z) Alexan. VIII. Pont. Max.

Paca-

Pacatosq; dies, atq; vnum Pastor ouile.
Hæc precor, hæc supplex extremo carmine posco.
Interea, quod restat adhuc, mihi proxima ripæ
Dirige vela ratis, Virgo; Tu suffice puppi
(Namq; parum superest) vicina in littora ventos.
Ergo in delubro augusto, Solymeia in vrbe,
Turbam inter strepitumq; Puer regnator Olympi
Concilio intererat magno. Tum fortè, coactis
Patribus & populo; (vt series atq; ordo ferebat
Commenti sacri) Hebdomadas Danielis aheno
E rostro Azarias interpres rite docebat.
Fortè autem præsens aderat sublimis in alta
Sede Arimathensis Ioseph: isque, ora frequentis
Dum populi lustrat, stantem è regione Puellum
Cælestem vidit; fixisq; obtutibus amens,
Attonitusque, diuq; silens, immobilis hæsit.
Nec minùs interea vultu stupefactus eodem
Longæuus iuxta (a) senior pendebat ab ore (a) Nicodemus.
Mentis inops, faciem, vestes, & singula mirans.
Hunc cubito tangens comitem, lateriq; propinquum,
Læuà ante ora manu positâ, vicinus ad aurem,
Sic Arimathensis submissa voce locutus.
Aspicis illum, oculis, & crine, & ianthino amictu
Insignem puerum, strata inter palmea, sacris
Intentum dictis? Proh Diuùm abscondita miris
Arcana in tenebris! Hunc ipsum (sydera testor,
Hosq; aditus, sanctosq; lares) hunc prorsus eundem,
Nusquam aliàs visum, noctu per somnia vidi;

Atq; adeò demens feror, vt noua ſomnia credam
Hæc eadem, quæ nunc cerno præſentia, ſic me
Exſorbet pauidum ſtupor. Irritauerat anguem
Iniecto ſimplex digito quà regulus ingens
Abdiderat ſeſe; egreſſumq; repentè refugit
Attollentem iras: circumſonat vndiq; agreſtum
Percuſſis palmis vicinia, vocibus hydrum
Longè abſterrentum: cùm deniq; in ardua pennas
Explicuit cælo Puer, eluſoq; colubro,
Longo interuallo delatus, in arbore ſedit.
Ipſe oculis tractu ingenti per inane ſequebar;
Et tandem aeriæ ſublimem in vertice palmæ
Aſpicio. Heu! genitrix clamoribus excita longè,
Perq; viam pede nixa ſuper, cæſoq; cruento
Prædone, infelix aderat; ſed corpore toto
Denſa inter folia abſtruſus pulcherrimus Ales
Se circùm plumis obſtrictum incluſerat albis,
Nec poterat cerni. Finem euentumq; tueri
Vt cuperem, potes ipſe animo tibi fingere. Somnus
Et nox, heu, me deſeruere; nec, inde ſecutum
Quid fuerit, noui. Sic ille; iterumq; Puelli
Ad vultus rediJt, cæleſti numine plenos
Admirans oculos, maieſtatemq; ſerenam
Diuinæ frontis. Senior tunc alter Olympo
Suſtulit ora, manusq; ambas; poſt multaq; vocem
Vix tandem expediJt: Deus eſt, Deus abditus iſto
Certè, ait, in nodo. Somnus quà desiJt, inquit,
Hic tuus, hinc nexu arcano meus incipit. Ipſe
Penni-

Pennigeri Infantis (quando hæc tibi cura relicta)
Successum referam. Per scabri corticis ambo
Ardua connixi genibus, manibusq; prehensum
Amplexi truncum, valido luctamine; tandem
Ægrè, vi multa, in ramos euasimus altos.
Heu pietas! Geminis alis vtrinq; reductis;
Vidimus exanguem faciem, respersaq; viuo
Sanguine membra: latus longo traiecerat illi
Rusticus infixo venabulo; &, hei mihi! squalens
Pendebat niueo ex humero pulcherrima ceruix.
Nos Puerum in prato exanimem distendimus inter
Purpureos lacerum flores, & vulnera riuo
Lauimus; inde, vt erat, ferali in sindone Matri
Ploranti tulimus. Tres illic crine soluto
Lugebant mœstæ comites; interq; dolentum
Lamenta, & gemitus ferientes sydera, & altas
Fœmineas voces, luctusq; reliquimus. Hìc me
Heu pariter lassum tristissima liquit imago.
Talibus inter se dictis miranda vicissim
Ore susurrabant ambo, lacrymasq; ciebant.
Ecce autem interea Mater, quæ deniq; fessis
Cum socijs, spatio emenso, delubra subibat,
Sollicita explorans oculis sua pignora. Vestes,
Et capitis velum, & fletùs vestigia, prorsus
Talia cernere erat præsenti, qualia somnus
Pinxerat. Obstupuere senes magis: illico visa
Ora recognoscunt memores: En illa, tremendum
Quæ pede calcarat serpentem: En illa, peremptum

Cui nos detulimus natum. Flagrabat vterq;
Quamprimum affari peregrinos: atque, vbi tandem
Interpres legis longo post plurima finem
Eloquio imposuit, conuenere illico Natum;
Et genus, atq; iter, & nomen, patriamq; rogabant.
Adfuit ipse etiam cano venerabilis ore
Azarias pater, admirans responsa loquentis;
Et multùm illacrymans senior bonus, indolis almæ
Vim promptam varia circùm ire indagine gaudet.
Quin etiam hebdomadas Danielis, themata nuper
Proposita, ac discussa palàm, scitarier ausus.
Cui Puer ætherius cælesti in luce refulgens
Sic turba in media fatus: Iam temporis ætas
Præfixa hebdomadum venit, qua victima Sanctus
Occidendus; & hunc vestris in collibus Arbos
Funerea excipiet. Vestrùm par nobile rite
Exequias soluet. Post hæc vastatio, luctus,
Et populi excidium: Nostri hæc oracula vatis.
Sic ait: obstupuere omnes; stetit ipse sacerdos
Attonitus dictis. Hesternæ somnia noctis
Agnouere senes: Hic est Puer ille cruentus:
Hæc erat illa Arbor; nosque, vt reor, vltimus iste
Poscit honos tumuli. Subitus circumstetit horror
Perculsas mentes: comites sese addere furtim,
Atq; oculis seruare iuuat vestigia longè;
Quò tendant, quò se demum tanta omina vertant.
Ergo age, qui reditus fuerit, queis versaq; miris
Vltima

Vltima ſcena modis, vtq; alta arcana retecta,
Oſtenſusque Puer, finis, pretiumq; laborum.
Nox erat, & lunam nubes incluſerat atra;
Nec dum Parthenidis cuſtos, Ieſſeaq; Virgo,
Debboraq;, atq; Agar profuga, & Suſanna redibant.
Nazaridum vulgus iam triſtia voluere ſecum
Cœperat auguria, atq; illas quoq; per loca vaſta
Diſperſas; pluuijsq; auctos ſine pontibus amnes,
Abruptasq; vias imbri, noctemq; timebant.
Augeriq; magis cura, intendentibus atris
Se cœlo tenebris; mœſtiq; extra oppida, opaco
Sub dio, ancipites ſtabant. Vbi plurima verò
Irrita nox fluxit, nec iam ſpes vlla videndi,
Et latè loca cuncta ſilent; quis triſtia fando
Lamenta, & gemitus, deſperantumue querelas
Explicet? Hìc Ieſſe, hìc Ammon, hìc crine ſoluto
Dina gemens, & pulchra Eſther, innuptaq; Zambris,
Et ſenior Ionas, Ierichuntaq;, Eliſaq; plorans.
Luctus erat, qualis tecto cùm mater, & orba
Sponſa recens funus plorant, ſponſiq; cadauer
Ædibus effertur. Non ſi ferus irruat hoſtis
Vaſtator, tantus ſe tollat clamor ad auras.
Ecce autem hos inter queſtus fax viſa per vmbram
Aduentare procul, quam multo lumine clarus
Pellicea hirſutus zona puer igne ferebat
Flammantem largo; faciesq; humeriq; nitebant
Eminus, atq; ſinus, atq; ora. Vt Phosphorus axe
Pingitur auroræ roſeis anteire quadrigis,

Purpu-

Purpuream⁊; aperire diem mortalibus ægris:
Haud ſecus aurata Præcurſor Numinis almi
Ardebat face ſcintillans; vox claraq; cœpit
Audiri longè, vox agni nuncia felix
Ter cælo audita. Huc illum deduxerat Ales
Aere ſublatum, per opaca ſilentia noctis,
Lucem allaturum, & mœſtæ ſolatia genti.
Omnia quæ Diuus iam tum condixerat Infans,
Spelunca exceptus cùm degeret hoſpes eadem.
Iamq; aderat propiùs, roſeoq; hæc ore locutus:
Quid verò hìc triſtes flendo conſumitis horas?
Nec ſubit interea redeunti occurrere Matri,
Quæ Ieſum reuehit? Vobis huc nuncius adſum
Numinis inuenti. Simul hæc, ſimul igne coruſcam
Obuertit cedrinam tedam, turbæq; præibat;
Perq; viam, magicas vt nuper ſoluerit Agar
Inſidias, vtq; arma priùs Iuditha Gehennæ
Fuderit, vtq; eadem thalamis adiuncta ſupernis;
Tum Pueri abſentis miranda arcana docebat.
Protinus auditi litui, & lux eminus ardens
Viſa per obſcuras multo igne incedere frondes.
Zacharides iuſſit turbam diſcedere vtrinq;
Partitam ordinibus longis; duxq; agminis ipſe,
Inſtructorq; ibat medius; ſpatioq; relicto
Hinc atq; inde viam Matri, Pueroq; parabat.
Tum patrium intonuit nemoroſa per auia carmen,
Aduentante Deo: viſi ſubſidere colles
Palmiferi, trepidare metu, tremere omnia circùm.
Princi-

Principiò labarum cæleste apparuit ingens
Inter clara tubæ præeuntis carmina. Centum
Hinc atq; hinc aderant, ceris ardentibus, ostro
Et bysso insignes iuuenes. Comitantur euntes
Nazaridum exigui manes, quos funere quondam
Sustulit Herodes, quibus omnibus igne flagrantes
In dextris faculæ. Vestes, & vulnera, & ora,
Atq; illas ipsas chlamydes, quas vtraq; nerat,
Continuò agnouit Rachel, atq; anxia Dina:
Benonem illa suum; pulchrum videt altera Eberum,
Quos longùm flerant. Bis septem ponè canistris
Purpureas fundunt violas, nimbosq; rosarum
Infantes alij: rubet omnis semita flore.
At victrix gressus per candida serta ferebat,
Aurata insignis palla victricis imago
Iudithæ, cui peplum humeris, atq; anulus ardens
In digito. Hinc lassæ matres, sociæq; viarum
Debbora, Susanna, atq; Agar; inde ordine longo
Purpureæ chlamydes, vexilla, argentea scuta,
Militiæ ætheriæ species, hastata iuuentus.
Quis pompam illius noctis, lucemq; renarret?
Insonuere repentè tubæ, quo murmure ripæ,
Et pulsi colles responsant: audijt æris
Horrendum carmen Tenechos, nemorosaq; Hiebla,
Et Lyde, & Marehon, & proxima nubibus Herme.
Ecce autem hos inter plausus Amor inclytus ibat,
Cui super alta ingens vmbella holoserica pictis
Sex agitur suffulta hastis, geminiq; Hierarchæ

Thuri-

Thuricremum lentis alternant iactibus aurum.
Dextra tibi nodo, Genitrix, implexa tenaci,
Haud iterum fugitura; tibi manus altera nexu
Stringitur, alme senex. Campi, nemora auia, valles
Carminibus vatum resonant: O splendor Olympi!
O lux in tenebris exorta! ò Legifer orbis
Expectate diu! ò nostros miserate labores!
Parce Pater, parce Omnipotens. Mens omnibus œstro
Afflatur diuo, Regemq;, Hominemq;, Deumq;,
Paciferumq; vocant, & sanctum Numen adorant.
Quaq; iter est, ramos curuat subeuntibus arbos:
Desuper omnigenùm cernuntur nubila Diuùm
Plena choris. Alto Pater ipse è culmine Mundi
Aspicit è solio reduces; atq; omnis ab astris
Cælestum populus, portas quoq;, tectaq; summa,
Et muros pagi, & turres insederat. Ipse
Ætherios inter comites pulcherrimus omnes,
Hoste triumphato, Iesseius it Puer, instar
Syderis eoi; signant vestigia acanthi,
Mixtaq; parthenio bellis, conuoluolus, iris,
Et crocei flores campi. Sic ille redibat;
Nazareisq; suis post tot discrimina lucem
Auroramq;, redux materna in tecta, ferebat.

FINIS.

